

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI
ENSTİTÜSÜ

ІММЕЖДУНАРОДНЫЙ НАУЧНЫЙ
ТЮРКОЛОГИЧЕСКИЙ СІМПОЗИУМ
ЯЗЫКИ И КУЛЬТУРА ІСЧЕЗАЮЩИХ ТЮРКСКИХ НАРОДОВ
THE 4TH INTERNATIONAL
TURKISH STUDIES SYMPOSIUM
ENDANGERED TURKIC LANGUAGES AND CULTURES
4. ULUSLARARASI TÜRKİYAT
ARAŞTIRMALARI SEMPOZYUMU
DİLLERİ VE KÜLTÜRLERİ YOK OLMA TEHLİKESİNE MARUZ TÜRK TOPLULUKLARI
23-26 MAYIS 2012
ANKARA

4. ULUSLARARASI TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI SEMPOZYUMU

DİLLERİ VE KÜLTÜRLERİ
YOK OLMA TEHLİKESİNE MARUZ
TÜRK TOPLULUKLARI

SON SESLER DUYULMADAN BİLDİRİ ÖZETLERİ

İLETİŞİM
HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
E-posta: turkiyat@hacettepe.edu.tr
Tel: +90 (312) 297 67 71

www.sonseslerduyulmadan.hacettepe.edu.tr

T.C. BAŞBAKANLIK
TANITMA FONU

T.C. BAŞBAKANLIK
YURTDIŞI TÜRKLER
KURUMU

TİKA

TÜBİTAK

TÜRKSOY
Ünvanları Türk Kültürü Peşkarta

Birleşmiş Milletler
Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu
Türkiye Milli Komisyonu

Yunus Emre Enstitüsü

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ

BİLDİRİ ÖZETLERİ
ABSTRACTS
ТЕЗИСЫ ДОКЛАДОВ

Bu kitap, Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü tarafından düzenlenen “Dilleri ve Kùltürleri Yok Olma Tehlikesine Maruz Türk toplulukları” konulu IV. Uluslar arası Türkiyat Araştırmaları Sempozyum bildiri özetlerini kapsar

The Present volume contains the abstracts of the papers which will be presented at the international symposium “The 4th International Turkish Research Symposium: Turkic Communities whose Languages and Cultures are Endangered” organized by Hacettepe University Turkish Studies Institute.

Yayına Hazırlayanlar / Edited by

Mikail Cengiz
Tevfik Orçun Özgün

Grafik tasarım ve baskı / Graphic design and printing

Hacettepe Üniversitesi Hastaneleri Basımevi / Hacettepe University Hospitals Printing House

Baskı adeti / Printing run

500

Ankara / 2012

Sempozyum Düzenleme Komitesi / *Organizing Committee*

Marcel ERDAL

Emine YILMAZ

Eyüp BACANLI

Erkin EKREM

Cahit GELEKÇİ

YUNUS KOÇ

Selim ASLANTAŞ

Fatih MÜDERRİSOĞLU

Mikail CENGİZ

Tevfik Orçun ÖZGÜN

Meral UÇMAZ

Gülhan YAMAN

“Dilleri ve Kùltürleri Yok Olma Tehlikesine Maruz Türk Toplulukları” konulu 4. Türkiyat Araştırmaları Sempozyumu:T.C. Başbakanlık Tanıtma Fonu, T.C. Başbakanlık Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı, TİKA (Türk İşbirliği ve Kalkınma İdaresi Başkanlığı), TRT (Türkiye Radyo Televizyon Kurumu), TÜBİTAK (Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu), TÜRKSOY (Uluslararası Türk Kùltürü Teşkilatı), UNESCO Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kùltür Kurumu, Yunus Emre Enstitüsünün katkılarıyla gerçekleştirilmiştir.

The 4th International Turkish Studies Symposium: “Endangered Turkic Languages and Cultures” is realized with the contribution of R.T. Promotion Fund of the Prime Ministry, R.T. Prime, Foreign Ministry of the Turks and Relative Communities, The Turkish International Cooperation and Development Agency, Turkish Radio and Television Corporation, The Scientific and Technological Research Council of Turkey, The International Organization of Turkic Culture, UNESCO United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization, Yunus Emre Institute.

Hacettepe Üniversitesi
Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü
Hacettepe University
Turkish Studies Institute

Beytepe, 06800 Ankara-TURKEY
Tel./Phone: (+90 312) 297 67 71, **Belgeç/Fax:** (+90 312) 297 67 71
E-posta: turkiyat@hacettepe.edu.tr
sonsesler@hacettepe.edu.tr
Genel Ağ: www.sonseslerduyulmadan.hacettepe.edu.tr

Ankara / 2012

İÇİNDEKİLER / CONTENTS / СОДЕРЖАНИЕ

Adalaiti ABDULLA	2	İryna DRYGA	20
Enise ABİBULLAYEVA	2	Arienne DWYER	21
Ailiaikeban AIERKEN	4	Ayşe EMİROVA	21
R. Ebrar AKINCI /	5	Dilek (ERENOĞLU) ATAİZİ	23
Birol DOK	5	Tom ERIKSSON	23
Gülnara F. ALİYEVA	6	Alisa ESİPOVA	24
Rövşen ALIZADE	7	Firuz FEVZİ	25
Erdoğan ASLAN /	8	Zolbayar GAGAA	26
Erkan ASLAN	8	Emine GANİYEVA	27
Otgonbaatar BALJIN	9	Aleksandr GARKAVETS	29
Baatarkhuu BAT-ULZİİ	10	Figen GÜNER DİLEK	30
Nesrin BAYRAKTAR ERTEN	11	Rifat GÜRDENDERELİ	31
Mariya BULGAROVA	11	Galibe HACIYEVA	32
Miquel CABAL-GUARRO	12	Zhong JİN WEN	33
Ali Asqer CEMRASI /	13	Ali JUSUBALİEV	34
Semih TEZCAN	13	Yaşar KALAFAT /	35
Osman CÜME	14	Turan CAN	35
Evgeniya ÇAYÇINA	14	Albina KIRAN	36
Mustafa ÇETİN /	16	Vildan KOÇOĞLU-GÜNDOĞDU	37
Aynur GÜR SOY	16	Natalya KROPOTOVA /	38
Liubovi ÇİMPOEŞ	17	Vladimir ÖRMELİ	38
Tülay ÇULHA	18	Valeriya LEMSKAYA	40
Venera DONGAK	19	Galina MIŞKİNİENE /	41
Farzaneh DOULATABADİ	20	Natela STATKİENE	41

Nigar NAĞIYEVA.....	42
Irina NEVSKAYA.....	44
Hans NUGTEREN.....	44
Ayyana OZONOVA.....	45
Mehmet ÖLMEZ	46
H. İnci ÖNAL.....	47
Vadim PONARYADOV.....	48
Elisabetta RAGAGNIN.....	49
Valentin Ivanovich RASSADIN.....	49
Saim SAKAOĞLU	51
Irina SELYUTİNA	52
Osman Fikri SERTKAYA.....	53
Nariye SEYDAMETOVA.....	53
Kadriye ŞAHİN	56
Bilge Kağan SELÇUK.....	57
Feza TANSUĞ	58
Aljona TAZRANOVA.....	60
Münevver TEKCAN	60
Nadejda TIDIKOVA.....	60
Svetlana M. TROFİMOVA /.....	62
Valentin I.RASSADİN.....	62
Sultan TULU	63
Nabijan TURSUN.....	63
İsmail TÜRKOĞLU	64
Larisa TYBYKOVA.....	65

Oksana TYSHCHENKO- MONASTYRSKA.....	65
Meral UÇMAZ /	66
Tevfik Orçun ÖZGÜN	66
Vladimir A. VİŞNEVSKİY.....	66
Andreas WAIBEL	67
Abdurishid YAKUP	67
Şirin YILMAZ ÖZKARSLI.....	68
Mağfired Kemal YUNUSOĞLU	69
Zhanna YUSHA	70
Ferit YUSUPOV.....	71
Alfiya Ş. YUSUPOVA	72
İrina YUZVYAK.....	73

BİLDİRİ ÖZETLERİ¹

ABSTRACTS

ТЕЗИСЫ ДОКЛАДОВ

1 Bildiri özetlerinde katılımcıların yazım tercihlerine sadık kalınmıştır.

Adalaiti ABDULLA

A FIELD RESEARCH ON UZBEK LANGUAGE IN CHINA

Uzbek is one of the ethnic minority groups in China with only ten thousand and four hundred populations. They live with Uyghur, Kazak and Han people in different areas of Xinjiang autonomous region. Based on the field research, this paper presents the current situation of Uzbek language specifically in China. Besides, the ways of protecting and developing Uzbek language are also discussed. Research methods used are observations, questionnaires and in-depth interviews. Data collected are analyzed using statistical tools for social science. Uzbek language materials are documented during the field study for further studies. It is found that Uzbeks in China have transferred to speak Uyghur and Kazak languages, it is hard to find someone who speaks or writes fluently in their mother-tongue, but they do love Uzbek language very much. It is suggested that there are possibilities to protect and develop Uzbek language from vanishing in China.

Enise ABİBULLAYEVA

ОБРАЗОВАНИЕ НА КРЫМСКОТАТАРСКОМ ЯЗЫКЕ КАК ФАКТОР САМОСОХРАНЕНИЯ НАРОДА

Крымские татары после возвращения на историческую родину Крым среди ведущих задач, способствующих сохранению и развитию народа – определили возрождение системы образования. Известно, что данная система функционировала с 14 века до 1944 года от ступени дошкольного воспитания до высшего. В период депортации главной средой сохранения языка была семья, но при отсутствии системы образования на протяжении 3 поколений функционирование языка сузило свои возможности. Поэтому изучение и образование на родном языке является мостом в деле сохранения народа. В 1989 году были предприняты и реализованы первые попытки включения крымскотатарского языка в учебные планы школ с русским языком обучения как факультативная дисциплина. С 1993 года начали открываться школы с крымскотатарским языком обучения. На сегодняшний день функционируют 15 школ с крымскотатарским языком обучения в различных регионах Крыма, в которых обучаются от 8% до 10 % детей крымских татар. До 15 % детей обучаются в классах на крымскотатарском языке обучения в школах с 2-мя или 3-мя языками обучения. 75% детей получают образование на русском либо украинском языках. Крым уникальный регион, в системе образования которого обучение осуществляется на 3 языках: украинском (государственном), русском (языке межнационального общения) и крымскотатарском (по выбору родителей). Дети крымских татар в своем большинстве обучаются в школах и классах с русским и украинским языком обучения. Причина - отсутствие необходимого количества школ на родном языке обуче-

ния. 75% детей получают образование на русском либо украинском языках. На семинарах и круглых столах проведенных по нашей инициативе совместно с Министерством образования и науки АРК в 2010, 2011 г. среди ведущих проблем по сохранению и развитию образования на крымскотатарском языке. Основываясь на национальную законодательную базу и Европейскую Хартию о региональных и миноритарных языках в части 2 и ч.3 были определены: изучение крымскотатарского языка в школах АРК как языка находящегося под угрозой исчезновения, предусмотреть развитие непрерывного образования на крымскотатарском языке и разработать его концептуально-методологические основы, научно описать модели билингвального образования на крымскотатарском языке и русском, крымскотатарском и украинском (на примере испанских, латвийских или канадских школ), на государственном уровне определить статус языка.

Ключевые слова: крымскотатарский язык, образование на крымскотатарском языке, развитие языка и образования, система образования, непрерывное образование.

Qırımtatar Tilinde Tasıl – Halqñıñ Saqlanıp Qalınmasınıñ Temeli Olaraq

Qırımtatar halqı ana Vatan –Qırımğa qayıtp başalğanlarından soñra, milletiniñ saqlanıp qalınması ve inkişafını belgileyecek baş unsuru– ana tilinde tasıl sisteması olacağını belgilediler. Belli ki, bu sistema 14 asırdan başlap 1944 senesine qadar balalar bağçasından aliy oquv yurtlar seviyesine qadar faaliyet köstergendir. Sürgünlük devirinde ise tilini saqlap kelmege yardım etken tek muit– ailedir. Tasıl sistemasınıñ yoqluğı neticesinde 3 nesil ana tilini büyüklerinden öğrenip keldi ve tilniñ ömürniñ çeşit saalarında işletilmemesi, onuñ inkişaf yollarını toqtatqandır.

Onıñ içün kunümüzde ana tilinde tasilini canlandıruvı milletimizniñ saqlanıp qalacağınen bağlı. Til olsa - millet bar, til olmasa –millet yoq.

1989 senesi Qırımda Qırımtatar tili Rus tilinde tasıl bergen mekteplerniñ oquv planlarına seçmeli ders olaraq kirsetildi. Vaziyet bu küngecek böyle, Qırımtatar tili seçmeli ders seviyesinde.

1993 yılından başlap Qırımtatar tilinde tasıl bergen mektepler açıldı. Kunümüzde Qırımtatar tilinde tasıl bergen 15 mektep mevcut. Olar Qırımnıñ farklı bölgelerinde yerleşeler ve anda 8-10% Qırımtatar balaları oquylar. 15% talebeler Rus ve Ukrain mekteplerniñ erkanında yerleşken Qırımtatar tilinde tasıl bergen sınıflarında oquylar. Qırım unikal polietnik bölge ve bir mektepte farklı milletlerniñ balaları oquğanları içün tasıl Rus, Ukrain ve Qırımtatar tilinde alıp barıla. Ukrain – devlet tili olğanı içün, Rus– milletlerara qonuşılğan til, Qırımtatar tili – ana-babalarnıñ istegine binayen. 75% Qırımtatar balaları ise tasilni Rus ya Ukrain tillerinde alalar. Bu tür mekteplerde ana tili dersleri ya seçmeli ola ya da aslında olamay.

Esas mesele ana tilinde tasil almağan talebelerge ana tilini öğrenmek içün imkanlar yaratmaq ve Qırımtatar tilinde tasil bergen mekteplerinde fenlerni ana tilimizde bere bilmek. Sürgünlük bizni böyle imkanlardan mahrum etti ve bugün tamçı-tamçı küçümüzni topla, fenler boyünca terminologik luğatlar, keyfiyetli fen derslikleri, ocalar içün kurslar ve fakültetlerni ayaqqa qoymaq.

2010 ve 2011 seneleri Qırım Muhtar Cumhuriyetiniñ tasil ve ilim, gençler ve sport nazirliğinen beraber keçirgen tögerek masalar ve seminarlarda Ukrainada mevcut olğan qanunlarğa binayen ve Avropa regional tilleri ve minoritar tilleri Hartiyasına esaslanaraq böyle meseler böyünca tekliflerde bulundıq ve olarnı mutlaqqa çekilmesi şart olğanını qayq ettik ve olarnı maqalemizde açıqlaycaqmız: Qırımtatar tilini yoq olama tehlikesi altında bulunğan til olaraq Qırım Muhtar Cumhuriyetiniñ mektepleriniñ oquv planlarına mecburiy fen olaraq kirsetilmeli; Qırımtatar tilinde hayat boyü tasilini belgilegen sistemani inkişaf etmek; İspaniya, Latviya, Kanadanıñ misalinde bilingual ve üçlingval tasil modellerini ilmiy esasta işletip çıqarmaq (Qırımtatarca-Rusça; Qırımtatarca-Ukraine; Qırımtatarca-Rusça-Ukraine).

Anahtar sözler: Qırımtatar tili, Qırımtatar tilimde tasil, tilniñ ve tasilniñ inkişafı, tasil sistemi, hayat boyü tasil (LLL).

Ailiikeban AIERKEN

SES VE SÖZ BAKIMINDAN TATARİSTAN TATARCASI İLE ÇİN TATARCASI ARASINDAKİ FARKLILIKLAR

1800'lerden itibaren Çin'deki yaşamını sürdürmekte olan Tatarlar iki asrı aşkın bir süre içerisinde kendine özgü lisan ve kültür oluşturmuş vaziyette bulunmaktadır. Makalede yaşam ve kalım mücadelesi vermekte olan Çin Tatarlarının iki asırlık mücadelesi gramer bakımından incelenecek ve Tataristan Tatarcası ile yahut diğer adıyla Kazan Tatarcasıyla mukayese edilecektir. Kazan Tatarcasıyla Çin Tatarcası arasındaki farklılıklar ses ve sözcük açısından tek tek karşılaştırılacaktır. Nüfusun azalması, diğer kültürel toplumların etkilemesi, siyasi ve ekonomik koşulların müsaade etmemesi gibi olumsuz şartlar Çin Tatarlarının toplum ve kültür açısından daha fazla genişlemesini frenlemiş bulunmaktadır. Çin Tatarcası eğitim, medya gibi en kritik alanlarda kullanılmaktan yoksun kalmış durumdadır. Bu sebebiyetten de sadece aile içi ortamlarda kullanılmakta ya da hiç kullanılmamaktadır. Makalede bu tür etkenlerin Çin Tatarcasındaki yansımaları ses ve sözlük bilimi açısından ele alınacaktır.

Anahtar kelimeler: Tataristan Tatarcası, Çin Tatarcası, farklılaşma, kaybedilme.

Taviş Hem Süzlükler Bilen Tataristan Tatarçesi ve Con'guo Tatarçesi Arasındaki Ferqler

1800. cıllardan béri Con'guoda yeşep catqan Tatarlar 2 ğesırlık vaqıt ışınde üzlerine ayrı bulğan tıl ve meĝdeniyet yarattılar. Bu maqalada yeşev ve bar boluv öcın tırışıp tırmaşıp kélgen Tatarların 2 ğesırlık tırışuvlarının mivesi gramatikalıq tetqiq qılına ve Qazan Tatarçesi bilen salıştırıla. Napusnın azalıvu, başqa milletlernin teĝsırı, siyasi ve iqtisadi şertlernin tura bolmağanınday şertler Con'guo Tatarlarının ictimai ve medeni taraftan taĝıme ülken boluvını mömkin qılmıy. Con'guo Tatarçesi meĝerif, medyaday cérlerde işletilmi. Şoğan faqet ğailede ve hette hiç cérde işletilmi. Bu maqala şuşınday sebeblernin Con'guo Tatarçesini nesre bozğanını anlata.

R. Ebrar AKINCI-Birol DOK

TSENGEL TUVALARININ TÜRKİYE DENEYİMİ: KÜLTÜR VE DİL VARLIĞININ CANLANDIRILMASINDA KÜLTÜR AŞIRI GİRİŞİMLER

Moğolistan'daki Tuva nüfusunun büyük bölümü Bayan Ölgıy Aymağı Tsengel Sum'da yaşamaktadır. Geleneksel yöntemlerle göçer hayvancılığa dayalı üretimle geçinen Tsengel Tuvaları, kültür ve dil varlığını sözlü olarak sürdürebilmektedir. Zorunlu nedenlerle büyük kentlere göç etme eğilimi Tsengel Tuvalarını nüfus ve dolayısıyla ekonomi açısından zayıflatmakta, dil ve kültür varlığının yitimi tehlikesi de bu sürecin zincirleme etkisi olarak artmaktadır.

Antropoloji disiplininin en büyük dilemmalarından biri de etnografin alan araştırması amacıyla "birlikte çalıştığı" topluluğun yaşantısında değişim yaratmasıdır. Antropolog, "kültür aşırı" bir çalışma yürütmeyi seçtiyse, bu değişimin ne türlü olacağı çoğunlukla öngörülebilir değildir. Öte yandan, birlikte çalışılacak insanlar antropoloğa kabul gösterirken çoğunlukla çalışmanın içeriği, kapsamı ve boyutları hakkında pek az bilgi sahibidir. İlk kez 2002 yılında Tsengel Tuvaları ile alan araştırması yürütmek amacıyla Tsengel Sum'a gittiğimde, orada bir değişime neden olabileceğimi öngörmemiştim. Sadece Tsengel Tuvalarının "öğrencisi" olmayı hedefliyor, dillerini öğrenmek ve kültürlerini anlamak istiyordum.

2002-2006 yılları arasındaki bu öğrencilik sürecime, dostluk bağlarının yanı sıra, Tsengel Tuvalarının "fahri gönüllüğünü" üstlendiğim bir "sosyal sorumluluk" girişimi de eklendi. Bu girişim ile Tsengelli Tuva öğrenciler, 2004 yılında Büyük Öğrenci Projesi kapsamında Türkiye'de yüksek öğrenim görmeye hak kazandılar ve 2010 yılına dek yüksek öğrenime başvurmaya devam ettiler. Mezun olarak ülkesine dönen öğrencilerle birlikte, hâlen Türkiye'de öğrenim gören öğrenciler, dil ve kültür sorunlarına ulusaşırı çözümler üretmek üzere kendi dayanışma topluluklarını kurdular.

Anahtar kelimeler: Moğolistan, Tsengel Tuvaları, Tuvaca, Türkiye.

Cross-Cultural Initiatives for the Revitalization of Cultural Properties and Language: Turkey Experience of Tsengel Tuvans

The majority of Tuvans in Mongolia has been living in Tsengel Sum of Bayan Olgii Aimag. Tsengel Tuvans live traditional nomadic lives with animal breeding, and conserve their customs and mother tongues as parts of their oral culture. Recently, the trend of emigration through the urban areas has weakened the Tuvan community in population as well as economically in Tsengel. Consequently, the cultural heritage and the mother tongues of the Tsengel Tuvans are endangered more than before.

The ethnographer's influence in the community is the dilemma of anthropology. The ethnographer inevitably causes changes in the lives of the people while doing fieldwork. The anthropologist could not anticipate the results of her existence in a community, particularly when the fieldwork is done in "cross cultural" conditions. On the other hand, the community accepts the ethnographer as having little information about the scope and the content of the study.

In 2002, I was in Tsengel Sum for the first time to conduct my fieldwork together with the Tsengel Tuvans. At that time I could not have anticipated the possible changes that my presence would have created in the community. I aimed to learn their language and culture and be a "student" of the Tsengel Tuvans. Between 2002 and 2006, along with my scholarly position, deeper ties of friendships and willingness to engage in volunteer advocacy assumed a greater role in my fieldwork. With the help of this project, Tuvan students were awarded the chance to participate in the Grand Student Project of Turkey as a "Turkic speaking community" in 2004, and until 2010 they continued to study in Turkey. Improving their awareness, both graduates who had already returned to their homeland and those still studying in Turkey established their own informal community to take actions for protecting their cultural heritage and language.

Key words: Mongolia, Tsengel Tuvans, Tuvan language, Turkey.

Gùlnara F. ALİYEVA

YOK OLMA TEHLİKESİ OLAN TÜRK LEHÇELERİNİN GELİŞMESİNDE VE YAKINLAŞMASINDA SÖZLÜKLERİN ROLÜ

Bugün sözlükçülük dilbilimin önemli alanlarından birine dönüşmüştür. Sözlükçülüğün benzer ve farklı özelliklerinin meydana çıkarılması ve aydınlatılması, Türkolojide sözlükçülüğün varoluş ve gelişme tarihinin izlenmesi ile dilin çeşitli - sözcüksel, anlamsal, morfolojik, dizimsel, frazeoloji katlarının aydınlatılması, sözlüklerin yazım ilkelerine bilimsel yaklaşım bugün Türkolojide önemli meseledir. Küreselleşme döneminde dillerin, kültürlerin birbirine etki sürecinin güçlendiği bir ortamda, halkların yaklaşmasında önemli rol oynayan sözlüklerin, özellikle elektronik sözlüklerin yaratıldığı bir dönemde sözlükçülük biliminin kendisi de yeni bir aşamaya geçmiş oluyor. İşte saydığımız tüm bu ilkeleri temel ala-

rak bu yazımızda yok olma tehlikesinde olan Türk lehçelerinin (Hakas, Şor, Tuva, Salar, Karaim Lehçelerine dayanarak) sözlüklerinin bu tehlikeyi ortadan kaldırma yolunda oynadığı rolü göstermeye çalışacağız.

Anahtar kelimeler: Sözlük, sözlükçülük, Türk lehçeleri.

Yox Olmaqda Olan Türk Dillərinin Dirçəlməsində və Yaxınlaşmasında Lüğətlərin Rolu

Bu gün lüğətçilik dilçiliyimizin önəmli sahələrindən birinə çevrilmişdir. Lüğətçiliyin bənzər və fərqli xüsusiyyətlərinin meydana çıxarılması və aydınlaşdırılması, türkologiyada lüğətçiliyin yaranma və inkişaf tarixinin izlənilməsi ilə dilin müxtəlif – leksik, semantik, morfoloji, sintaktik, frazeoloji qatlarının işıqlandırılması, lüğətlərin tərtibi prinsiplərinin elmi əsaslandırılması bu gün türkologiyada vacib məsələdir. Qloballaşma dövründə dillərin, mədəniyyətlərin bir-birinə təsiri prosesinin gücləndiyi bir şəraitdə, xalqların yaxınlaşmasında mühüm rol oynayan lüğətlərin, xüsusilə elektron lüğətlərin yaradıldığı bir vaxtda lüğətçilik elminin özü də yeni bir mərhələyə qədəm qoymuş olur. Məhz sadaladığımız bütün bu prinsipləri əsas tutaraq bu yazımızda yox olmaq təhlükəsində olan türk ləhcələrinin (xakas, şor, tuva, salar, karaim dilləri əsasında) lüğətlərinin bu təhlükəni aradan qaldırmaq yolunda oynadığı rolü göstərməyə çalışacağıq.

Açar sözlər: Lüğət, lüğətçilik, Türk Dilləri.

Rövşen ALIZADE

HAKAS FOLKLORUNDEKİ HAYCILIK GELENEĞİ ve KILIK DEĞİŞTİRME MOTİFİ

Hakasların büyük çoğunluğu Güney Doğu Sibirya'da yaşamaktadır. Bu Türk boyunun iki bin yılı aşan tarihi, onları Kırgızların vârisi olarak nitelendirmektedir. Dil özellikleri, Kıpçak dil özelliklerini göstermektedir. Kırgızlarla birlikte yaşamaları, Kıpçak dilini kullandıkları anlamına gelmemektedir. Edebî dilleri Sagay, Kaçın, Kızıl, Koybal, Beltir ağızları əsasında şəkillenmişdir.

Sovyetler Birliğinden önce Hakaslar arasında okuma-yazma bilen çok az idi. Bu yüzden Hakas folklor eserlerini dışarıdan gelen yabancı bilim adamları derlemiştir. W. Radloff 1860'lı yıllarda Hakaslar arasına gelerek, özellikle kahramanlık destanları derlemiştir. Sonra bu derlemelerini "Güney Sibirya'da ve Cungan Ovalarında Yaşayan Türk Boylarının Folklor Eserleri" adıyla yayımlamıştır. Hakas folklorunda farklı türler vardır ve en yaygın tür, halk arasında "alıptıh nımah" veya "caalığ nımah" olarak adlandırılan, konusu savaşlar olan kahramanlık destanlarıdır. B. E. Maynogaşeva'ya göre epik gelenekler parçalanıp sön-

dükçe destan anlatıcılarının, özellikle haycılarının sayısı hızlı bir şekilde azalmaktadır. Araştırmacı görüşlerini Sovyet dönemi baskısı altında söylemiştir.

Hakaslardaki haycılık geleneği bir tür “usta çırak” ilişkisiyle sürdürölür. Her “usta” haya geleneği başka bir ustadan öğrenmektedir. Kılık değıştirme Hakas destanlarında sık görölun motiflerdendir. Kılık değıştiren kahramanlar başka bir canlının (kurt, kuş, ağaç) kılığına girebileceği gibi cansız bir nesneye (yüksük, taş) de dönüşebilir.

Anahtar kelimeler: Hakas, Folklor, haycılık, kılık değıştirme.

Haycılık Tradition in the Khakas Folklore and Disguise Motif

Great majority of the Khakas live in Southeastern Siberia. More than 2000 years of history of this Turkish tribe qualifies them as successors of the Kyrgyz. Their language attributes show language attributes of the Kypchak. They living together with the Kyrgyz does not mean that they use the Kypchak language. Their literary language shaped on the basis of Sagay, Kacha, Kyzyl, Koybal, Beltir dialects.

Literate people were scarce among the Khakas before the Soviet Union. In this respect, foreign scientists coming from abroad compiled the Khakas folklore works. W. Radloff particularly compiled heroic epics by coming among the Khakas in 60s of the 19th century, then, he published these compilations with the name “Folklore Works of Turkic Tribes Living in Southern Siberia and Cungar Plains”. There are different types in the Khakas folklore and the most widespread type is heroic epics, which were denominated as “alıptıh nımah” or “caalıg nımah” among public, are about fights and wars. B. E. Maynogaseva recorded that as epic traditions are broken and withered in our time, the number of epic tellers, in particular haycis , decreases rapidly. The researcher told these views under the pressure of communist ideology in the Soviet era.

Haycılık tradition in the Khakas is sustained with a sort of “master-apprentice” relationship. Every “master” learns haya tradition from another master. Disguise is one of the frequently observed motifs in the Khakas epics. As disguised heroes can pose as another living being (wolf, bird, tree), they can also transform into an inanimate object (ferrule, stone).

Key words: The Khakas, Folklore, Haycılık, Disguise.

Erdinç ASLAN-Erkan ASLAN

KARAPAPAK-TEREKEME TÜRKLERİNDE AŞIK KEMİĞİ OYUNLARI

Hoşça vakit geçirmek, oyalanmak, yarışmak vb. için icat edilen oyunların tarihi çok eskilere dayanır. Bu oyunlardan aşık kemiği oyunları, tarih boyunca birçok millet tarafından oynanmıştır. Aşık oyunlarına ilgi duyan milletlerden biri de Türk milletidir. Türk mille-

tinin olduğu her yerde bu oyunu görmek mümkündür. Fakat günümüzde bu oyunlar çok az yerde oynanmakta ve yok olmaya yüz tutmaktadır. Bu geleneği yaşatmaya çalışan toplulukların başında ise Karapapak-Terekeme Türkleri gelmektedir. Biz de araştırmamızda Karapapak-Terekeme Türkleri arasında oynanan aşık kemiği oyunlarına yer verdik. Araştırmamızın özünü aşık kemiği ile ilgili terimler, oynanış şekilleri ve bu oyunların günümüzde yok olmaya yüz tutmasının nedenleri oluşturmaktadır.

Anahtar kelimeler: Karapapak-Terekeme Türkleri, aşık kemiği, çocuk oyunları.

Anklebone Games in Karapapak-Terekeme Turks

The date of games invented for having fun, linger, compete etc. is based on very old. These games like anklebone games played by many folks throughout history. One of the people who are interested in anklebones games is Turkish People. This game can be seen everywhere that the Turkish people are. But now these games are played in very few places and tend to disappear. One of the communities that are trying to live this tradition is Karapapak-Terekeme Turks. We have given place the anklebone games played between the Karapapak-Terekeme Turks in our study. The content of our research is composed terms related to the anklebone, forms of gameplay, and reasons of tendency to disappear of these games today.

Key words: Karapapak-Terekeme Turks, anklebone, children's games.

Otgonbaatar BALJIN

MOĞOLİSTAN'DA YAŞAYAN BİR TÜRK BOYU: HOTONLAR

Bugünkü Moğolistan'ın etnik grupları arasında kendini Türk olarak tanımlayan boylardan biri Hotonlardır. Hotonlar, Moğolistan'ın batı bölgesi yani Uvs ili Taryalan ilçesinde yaşamaktadır. Son bilgilere göre 900'ü aşkın aileden oluşan 4600 civarında nüfusa sahiplerdir.

Bunun dışında XX. yüzyılın ikinci yarısının son yıllarında Sosyalist reformlar çerçevesinde sağlanan iş olanakları nedeniyle Ulanbatur, Çoibalsan, Darhan, Erdenet, Ulaangom, Şarın gol, Bor-Öndör (maden ocağı), Selenge ili başta olmak üzere çeşitli bölgelere tahliye edilen Hotonlar hâlâ geleneksel kültür ve yaşamını muhafaza etmektedir.

Hotonların aşiret adları, inançları, cenaze ve defin âdetleri ile tarımcılık başta olmak üzere maddi ve manevi kültürleri hakkında çalışmalar Moğolistan'da mevcuttur ve onların Türk boyu olduğu da herkes tarafından kabul edilmektedir.

Mesela, Hotonlar arasında Ahman, Abibulak ve Musai gibi adlar, "Hudai Tanrı'ya hürmet" töreni, "Amal-Homal" duası, "Baba ve Oğul olma" âdeti, "Şaşkal duası" okumak ve ölenler için "21, 40, 100 günlük yas" gibi Moğollarda olmayan eski Türk kültürü unsurlarını hâlen yaşatmaktadırlar.

Bildiride, Hotonların tarihi ve bugünkü durumu, yukarıda bahsettiğimiz kültürel boyutlarıyla ilgili bilgileri ve incelemeleri aktaracağız.

Baatarkhuu BAT-ULZÎİ

MOĞOL TUVALARIN GELENEKSEL KIYAFET VE AKSESUARLARI

Günümüzde, Tuva olarak adlandırılan bu etnik grup, Moğolistan Cumhuriyeti Bayan-Ölgii ili Tsengel ilçesinde toplu olarak, Hovd ili Buyant ilçesi, Töv ili Zaamar ilçesi, Darhan ili Orhun ilçesi, Selenge ili Züünbüren ilçesi, Ulanbatur başta olmak üzere Moğolistan'ın çeşitli bölgelerinde toplu ve grup olarak, Çin Halk Cumhuriyeti Sincan Özerk Bölgesi, Altay ili, Rusya Federasyonu Tuva Özerk Bölgesinde de toplu ve grup şeklinde de yaşamaktadırlar. Bugünkü Moğolistan Cumhuriyeti etnik olarak 20'yi aşkın etnik gruptan oluşmakta ve menşei Moğol, Türk ve Mancu-Tunguz olmak üzere 3 kısımda değerlendirilmektedir. Çoğu Moğolca konuşan gruplardan gelip az sayıda Türkçe konuşan etnik gruplar da mevcuttur. Türkçe konuşan etnik gruplardan biri ise Tuvalardır.

Moğolistan'da yaşayan Tuvalar, ilk olarak XIII. yüzyılda yani Moğol İmparatorluğu döneminde siyasi ve ekonomik nedenlerle Tanno Tuvalardan ayrılıp Altay dağlarında yaşamaya başlamışlardır. Bundan sonraki tarihî süreç içinde Tuvalar, Moğollar bilhassa Oyrat Moğollarla beraber olup kendi kültür ve yaşam tarzını günümüze kadar taşımayı başarmıştır.

Bildiride, Moğol Tuvaların maddi kültürünün ayrılmaz bir parçası olan geleneksel kıyafet ve süsleme âdetine dair incelemede bulunup aşağıdaki hususlara odaklanılacaktır.

1. Geleneksel Tuva kıyafetlerinin görünüş ve amaç olmak üzere erkek, kadın, çocuk, günlük, özel, kışlık, yazlık, şapka, kostüm, kemer ve ayakkabı başta olmak üzere çeşitli sınıflara ayrılıp değerlendirilmesi;
2. Geleneksel kıyafetlerle ilgili eski adlar ve terimler;
3. Geleneksel kıyafet yapım yöntemi;
4. Geleneksel kıyafetlerle ilgili mitoloji, sembolizm, inanç ve ritüeller;
5. Moğolistan'da yaşayan Tuvaların geleneksel kıyafetlerini Tanno Tuva ve Oyrat kıyafetleriyle mukayese.

Örneğin, XVIII. yüzyıldan beri Moğol Tuvaları, Altay Uryanghai 7 koşunların 3 koşununu oluşturmaktaydı. Bunlardan biri olan Gök Monçoog koşun adı ise giydikleri elbiselerden türetildiğine dair ilginç bir bilgiye ulaştık. Buna göre Koşun Amiri'nin şapkasında bir mavi taş takılıydı. Bundan dolayı Tuvalar mavi kıyafet giymeyi daha çok tercih etmiş ve bazı mitolojilere göre Cengiz han ile de alakalandırılmıştır.

Anahtar kelimeler: Moğol Tuvaları, geleneksel kıyafet, sembolizm, inanç, ritüel, maddi kültür.

Nesrin BAYRAKTAR ERTEN

ÖLMEKTE OLAN TÜRK DİLLERİYLE İLGİLİ ALINABİLECEK ÖNLEMLER ÜZERİNE

Bu bildiride, öncelikle bir dilin yok olmasının beraberinde getirdikleri ele alınacaktır. Söz-gelimi, bir dil öldüğünde bu, yalnızca o dilin son konuşurlarının öldüğü anlamına gelmez. Elbette ki dille birlikte bir toplum, bir nesil ölür ancak daha da önemlisi dilin yok olması birçok değer yargısının, yaşantının, başka toplumlarla paylaşımların kısacası bir kültürün ölümünü de beraberinde getirir.

Dillerin yok olmasını engellemek için öncelikle yok olma durumunu tetikleyen unsurları anlamak gerekir. Baskın bir dille ortak yaşayan kültürlerin dilleri için başlıca birkaç durum söz konusudur. Diller karma (kreol) ya da karışık dil (pidgin) konumuna düşebilir ya da tamamen kullanımdan düşebilir (language lost). Ancak bunlar basamaklar hâlinde gerçekleşen durumlardır.

Bu bildirinin temel konusuysa yok olma tehlikesiyle karşılaşmış bazı diller için alınmış önlemler ışığında Türk dilleri için yapılabilecekleri ele almaktır. Kızılderili dilleri, Galce (Welsh), İskoçça gibi diller için alınan önlemler sıralanacak ve yapılabileceklerle ilişkin bazı önlemler öne sürülecektir.

Mariya BULGAROVA

NOGAY DİLİNİN BÜGÜNKÜ DURUMU VE KULLANIM ALANLARI

Bugünkü Nogay Dili Rusya'da Karaçay-Çerkes, Dağıstan, Çeçenistan, Astrahan, Stavropol gibi farklı bölgelere yerleşmiş Nogayların ana dilidir, evde, toplumda iletişim aracıdır, Karaçay-Çerkes ve Dağıstan Cumhuriyetlerinde okullarda kullanılmaktadır.

Bilindiği gibi sayıca az olan halkın dilinin sosyal işlevi giderek azalmaktadır. Günlük hayatta az kullanılan dil zayıflamaya, unutulmaya yüz tutmaktadır. Malesef, Nogay Halkı ve Nogay Dili de bu tehlikeye maruz durumdadır.

Bugünkü Nogay Türkçesinin sosyolojik kullanım alanları şunlardır:

- 1) Karaçay-Çerkes ve Dağıstan Cumhuriyetleri: toplumda iletişim aracıdır, Nogay köylerinde, okullarda çocuklar Nogay Dili ve Edebiyat derslerini alırlar, fakat bu, son derecede yetersizdir. Gazete, radyo ve televizyon gibi birkaç haberleşme aracı vardır.
- 2) Astrahan, Stavropol, Çeçenistan Bölgeleri: Nogay Dili toplumda sadece iletişim aracıdır ve evde konuşulan dildir.

Anahtar kelimeler: Nogay Dili, sayıca az olan halk, dilin sosyal görevleri zayıf.

Современное Состояние Ногайского Языка и его Социальные Функции

Современный ногайский язык является бытовым и литературным языком ногайцев, проживающих разрозненно в Карачаево-Черкесской республике, республике Дагестан, Ставропольском крае, Чеченской республике, Астраханской области.

Как известно, социальные функции языков малочисленных народов неумолимо сужаются. Язык, который активно не используется носителями, постепенно теряет свои функции, начинает забываться, что приводит к постепенному его исчезновению.

Социальные функции современного ногайского языка следующие:

- 1) В Карачаево-Черкесии и Дагестане ногайский язык является одним из государственных языков, в школах ногайских аулов преподается как один из школьных предметов (3 часа в неделю), на ногайском языке издаются книги, учебники, выпускаются газеты (2 газ.), детские журналы (2 журн.);
- 2) Ставропольский край, Астраханская область, Чеченская республика: Язык используется как язык бытового общения среди населения и в семье.

Ключевые слова: Ногайский язык, малочисленный народ, социальные функции языка сужены.

Miquel CABAL-GUARRO

LINGUISTIC VITALITY, USES AND ATTITUDES AMONGST THE CRIMEAN TATAR YOUNGSTERS

Notwithstanding the difficulty to assess the vitality of a language with empirical methods (McEntee-Atalianis 2011), this article attempts to figure it out of the data obtained from the survey that I took in 2011 amongst the students of several Crimean Tatar schools throughout the peninsula of Crimea, as well as at the light of the first-hand field observation. Despite the language is seldom or never spoken amongst the youngsters, it's probably the main identification element of the Crimean Tatar identity. The paper also insists on a *terminological* legacy from the Soviet times: *native language* versus *first language* (Shulga 2009). The paper illustrates the divergence between the declared *native language* and the stated everyday language uses (Kulyk 2011). The article describes as well the extremely politicized approach to the linguistic issue in Ukraine and especially in the Crimean peninsula, and analyses the concept of ethnicity (*natsionalnost*) in contrast with that of the linguistic identity (Arel 2002; Wylegała 2003), in order to finally reveal, on the one hand, the linguistic attitudes of the Crimean Tatar youngsters regarding Crimean Tatar, Russian and Ukrainian languages and, on the other hand, the language uses in the everyday life.

Key words: Crimean Tatar, schools, attitudes, vitality.

Ali Asqer CEMRASI / Semih TEZCAN**XELECİSTAN`ÇA XELEC KALLARINIÑ NENE TİLLERİÑ ÖRGENME MESELESİ
VE XELEC TİLİÑ HÖLÜM YITIM XETERİ**

Fars tilinin ehemiyeti, rolu ve iran`ça bi resmi til olmaqu héç kimke kéşik dağ-ar.bu ortağ til vesilesile iran`ça yaşağulu insanlar bibirle ilişim bulular.Heqde keçmegeyn(heqiqeten) fars tili iran`ça bileşme sebebi sayulur (hisabqa kelir).

Yadda himegek kerek ki bu ölkeçe , fars tilinde savay hadru tiller ve lehceler deq var`ar, bezen bu lehce ve tillerin danuşğulusu hottuz milyon da artuqallar. bu tillerin her bisi iran`ça yaşağulu qebilelerin nene tilin ferhenginin bi bölümü ve kimlikleri hisabqa kelir.

Bu tiller ve lehceler xalqın adetlerinde ,resimlerinde, teyerlerinde ve inenlerinde xabar vermiş ve ullaru bu nesilde kelgili nesilin yétgermesiy sebeb olmaçar.

Bu tillerin bisi Xelec türküsürü ki İranin ortasu`ça Xelec qebilesi atula yaşamuş argu türküsüy yovuq Xeleci danuşuyorlar.amma bu künlerçe me`elesef nafeqet bu qedim ki qebileyn ve tili yavaş teyişimi belki unin yitimi ve balla balla hölümü közke keliyor ki, ictimai (yığınaqluq)siyasi ,ferhengi ve iqtisadi teyişimler-ri ki, bu yiller`ce muna sebeb olmuş-ar. kün be kün hayat ve yaşam şiveleri teyişmesile ve ilişekler taqunaqula, resanlar gurupula bu turum zeberlenimiş yéyinleniyor.

Bu til teyerin ve étibarin xalq yanuç a ve fars tili qarşusu`ça elde vérimiş qullanmasu artuq hazalıyor. eger bu turum davam vériğe qorquki Xelec tili yitmiş yadlarda hünekege.

Biz bu maqala`ça hişoruq tillerin yoq oluşin ve Xelecistan`ça Xelec kallarının nene tillerin örgenme meselesin haçuqlamuş ve kelgili yigirmi yılçe Xelec tilin hölüm yitimi xeterin aynatğaq (anlatığaq).

Dened kelemeler: nene tili, resmi til, Fars tili, tablov, til hölümü, til teyişimi, Xelec, Xelecistan, örgetim.

**Halacistan`da Halaç Çocuklarının Ana Dillerini Öğrenme Sorunu ve
Halaç Dilinin Yok Olma Tehlikesi Alî Asgar Cemrâsî**

Farsçanın önemini, rolünü ve İran`da resmî bir dil olduğunu bilmeyen yoktur. İran`da yaşayan insanlar, bu ortak dil aracılığıyla birbirleriyle iletişim kurarlar.

Gerçekten de Farsça İran`da birliğin sebebi sayılır. Ancak bu ülkede Fars dilinden başka değişik dil ve lehçeler bulunduğunu da hatırdan çıkarmamak gerekir. Bu lehçe ve dilleri konuşanların sayısı otuz milyondan fazladır. Bu dillerin her biri, İran`da yaşayan bir halkın ana dilini, o halkın kültürünün bir bölümünü ve kimliğini oluşturur.

Bu dil ve lehçeler, halkların âdetlerinden, gelenek ve göreneklerinden, değer ve inançlarından bilgileri içerir ve bunların nesilden nesle aktarılmasına olanak sağlar. İşte bunlardan birisi de Halaç Türkçesidir. İran`ın ortasında Halaç adıyla varlığını sürdürmekte olan bir topluluk, eski Arğu Türkçesine yakın olan Halaç dilini konuşmaktadır.

Ama ne yazık ki, son zamanlarda bu eski topluluk ve onun dili yavaş yavaş değışime uğramakta, bu dilin yok olacağı belli olmaktadır. Buna, toplumsal, siyasal, kültürel ve iktisadi değışimler yol açmaktadır. Bu değışmeler ise hayatın ve yaşayış biçimlerinin günden güne değışmesine bağlıdır.

Anadili olarak Halaçça konuşanların gözünde Halaççanın değer ve itibarı giderek düşmekte ve Fars dili karşısında bu dilin kullanılması artık azalmaktadır. Eğer bu durum devam edecek olursa, Halaç dili kaybolup unutulacaktır.

Bildirimizde dillerin yok oluşunu, Halacistan'da Halaç çocuklarının ana dillerini öğrenme meselesini açıklamak, önümüzdeki yirmi yılda Halaç dilinin yok olma tehlikesiyle karşılaşacağını anlatmak istiyoruz.

Anahtar kelimeler: Ana dili, resmi dil, Fars dili, dil ölümü, dil değışimi, Halaç, Halacistan, öğretim.

Osman CÜME

LOPNUR UYGURLARININ GENEL DURUMU VE DEĞİŞİMLER

Lopnur Uygurları, Uygur Türkleri içinde dil, yaşam, sanat bakımından kendine has özelliklere sahip bir halktır. Lopnur ağzında Eski Uygurcanın özellikleri hâlâ devam etmektedir, ama bu özellik çağdaş Uygur yazı dilinde kaybolmuştur. Bundan başka Lopnur Uygurları sanat, yaşam usulü açısından da farklıdır. Ama 1980'li yıllardan beri modern kültürün Lopnur Uygurları arasında yayılması dillerini, sanatlarını yavaş yavaş etkilemekte, engellemekte, dolayısıyla dilleri ve sanatları bozulmaktadır. Bu yazıda Lopnur Uygurlarının genel durumu, dil, sanat özellikleri tanıtılacak ve yakın zamanda dillerinde yaşanmakta olan değışimler ve bunların sebepleri, dili muhafaza etmenin önemi aktarılacaktır.

Anahtar kelimeler: Lopnur Uygurlarının durumu, değışim.

Evgeniya ÇAYÇINA

ÇALKANDU DİLİNDE BİLEŞİK KELİMELE

Çalkandular - Altay Cumhuriyeti'nin Türkçe konuşan etnik gruplarından biridir. N.A. Baskakov'un sınıflandırmasında Çalkandu dili Altay dilinin diğer kuzey lehçeleri ile birlikte (Kumandu, Tuba), Şor ve Hakas dilleriyle Uygur-Kıpçak grubunun Hakas alt grubunda yer alır.

2000 yılında Çalkandu dili Rusya Federasyonu'nda sayısı az halklar dilinin statüsünü almış ve Rusya halklarının Kırmızı Kitabına dâhil edilmiştir. O zamandan beri, ayrı, bağımsız bir dil olarak kabul edilir.

Günümüzde Çalkandular Altay Cumhuriyeti'nin Çoy ve Turaçak alanlarında yani Gorno-Altaysk şehrinde yaşamaktadırlar. Rusya'da yapılan 2002 yılı nüfus sayımına göre Altay Cumhuriyeti'nde 855 Çalkandu yaşamakta, bunlardan sadece 539'u Çalkandu dilini bilmektedir.

Çalkandu dilinde bileşik kelimeler daha önce fazla araştırılmamıştır. Bu bildiride bileşik kelimelerin parçalarının niteleme ilişkilerde olduğunu, onların birinci bileşeni ikinci bileşeni nitelediğini gösterip böyle kelimeleri dikkate alacağız. Örnekler: *agvak ölöң* 'yabani ot' (*agvak* 'çapak', *ölöң* 'ot'), *iç-karsan* 'mide, periton', *kaat ayu* 'dişi ayı', *er ayu* 'erkek ayı', *at koos* 'at böceği', *pos rarta* 'baykuş', *kölig iş* 'tutku' vb.

Anahtar kelimeler: Çalkandular, lehçe, bileşik kelime.

Сложные Слова в Чалканском Языке

Челканцы – один из тюркоязычных этнических групп, входящих в состав населения Республики Алтай. Язык чалканцев, вместе с другими северными диалектами алтайского языка – кумандинским и тубинским, а также с шорским и хакасским языками входит по классификации Н. А. Баскакова в хакаскую подгруппу уйгуро-кыпчакской группы.

В 2000 г. челканский язык получил статус языка малочисленного этноса Российской Федерации и был включен в Красную книгу языков народов России. С этого времени он рассматривается как отдельный самостоятельный язык.

В настоящее время челканцы компактно проживают в Турачакском и Чойском районах Республики Алтай, а также в городе Горно-Алтайске. По данным Всероссийской переписи 2002 года в Республике Алтай проживают 830 чалканцев, из них только 446 человек владеют чалканским языком.

Сложные слова в чалканском языке специально никогда не исследовались. Мы рассмотрим сложные слова на основе атрибутивных отношений компонентов, когда первый компонент выступает в роли атрибута (определения) второго компонента. Это, например, такие слова как: *агвак өлөң* 'бурьян' (*агвак* 'репейник', *өлөң* 'трава'), *ич-карсан* 'желудок, брюшина', *каат айу* 'самка медведя', *эр айу* 'самец медведя', *ат коос* 'конский жук', *пос карта* 'сова' (мечиртке), *көлөг иш* 'увлечение, страсть' и т.д.

Ключевые слова: чалканцы, диалект, сложное слово.

Mustafa ÇETİN-Aynur GÜRSOY

ROMANYA KIRIM TATAR TOPLUMU ARASINDA TATAR TÜRKÇESİNİN KULLANIMI VE GELECEĞİ

Romanya'nın Dobruca bölgesinde yaşayan Kırım Tatar Türkleri, Osmanlı İmparatorluğu'nun bölgeden Osmanlı-Rus savaşı sonrası ayrılmasıyla azınlık durumuna düşmüştür. Bu bölgede Anadolu'dan gelen Rumeli Türkleriyle iç içe yaşayan Romanya Tatar Türklerinin ana dili konuşur sayısının gayriresmi rakamlara göre 80.000 civarında olduğu sanılmaktadır. Günümüzde azınlık hakları bakımından iyi durumda olan Romanya Tatar Türkleri herhangi bir baskıya maruz kalmamaktadır. Bununla birlikte Romanya Tatar Türkçesinin konuşurları gün geçtikçe azalmaktadır. Globalleşmenin getirdiği daralmadan önumüzdeki dönemlerde dillerin de olumsuz yönde etkileneceği kabul edilmektedir. Özellikle karışık evlilikler, ana dilde üretilen edebi ürünlerin azlığı, Rumen ve Tatar kültürünün kaynaşması sürecinde hâkim kültürün Rumence olması ve genç neslin kendi değerlerinden uzaklaşmasının, Romanya Tatar Türkleri arasında Tatar Türkçesinin kullanım sıklığını düşürdüğü düşünülmektedir. Bu durum Romanya Tatar Türkçesinin bugünü ve yarını konusunda endişeleri artırmaktadır. Bu bildiriyle Romanya'nın özellikle Dobruca bölgesinde yoğun olarak yaşayan Romanya Tatar Türklerinin dillerine karşı olan tutumları inceleme, araştırma ve anketlerle irdelenecektir. Ortaya çıkan sonuçlar Romanya Tatar Türk toplumu ve Avrasya coğrafyasında yaşayan küçük Türk topluluklarının dili ve kültürünün yaşatılması açısından değerlendirilecektir.

Anahtar kelimeler: Dil ölümü, Romanya Tatar Türkleri, dil, kültür.

The Use and the Future of Tatrian Turkish Language Among the Romanian-Crimean and Tatarian Societies

Crimean-Tatarian Turks who were living in the province of Dobrich in Romania became a minority because of the withdrawal of Ottoman Empire after Ottoman – Russian War. It is supposed that in that territory, the number of the speakers of native language among the Romanian-Tatarian Turks who were living together with Rumelian Turks from Anatolia was approximately 80000. Currently, Romanian-Tatarian Turks are not exposed to any oppression in terms of the rights for minorities. However, the number of the speakers of that language is decreasing relatively. It is agreed that languages are being affected as a result of negative effect of globalization. Particularly, intermarriges, decrease in the number of the literary works in the native language, dominant Romanian culture in the process of incorporation of Tatarian and Romanian cultures and alienation of young people from their cultural values are thought to be among the reasons for the rarity of Tatarian-Turkish language use. This situation arouse more anxiety for the future and current situation of Romanian - Turkish language.

In this study, we aim to provide an examination of the attitudes of Romanian-Turkish

people towards their native language in the light of questionnaires, researches and related examination. The results are evaluated in terms of keeping alive culture and language of minor societies who live in Eurasian and Romanian-Turkish societies.

Key words: Death of language, Romanian-Tatarian Turks, language, culture.

Liubovi CÎMPOEȘ

ГАГАУЗСКИЙ ЯЗЫК. СОХРАНЕНИЕ И ВОЗРОЖДЕНИЕ В РАМКАХ РЕАЛИЗАЦИЙ ЕВРОПЕЙСКИХ ПРОГРАММ ПО СОХРАНЕНИЮ ЯЗЫКОВ МАЛОЧИСЛЕННЫХ НАРОДОВ

Гагаузский язык является одним из самых младописьменных и малоизученных языков Европы, в середине XX века он оказался на грани своего исчезновения. Из мировой истории известно: утрата языка есть первый, а чаще всего и последний симптом исчезновения любого этноса, и уж тем более малочисленного. Гагаузский язык включен в «Атлас мировых языков, находящихся под угрозой исчезновения». Судьба гагаузского языка из состояния критического за считанные годы может стать роковой, необратимой.

В этом случае сохранить гагаузский язык могла бы разумная языковая политика государства (Молдова), политическая воля самого гагаузского народа и поддержка со стороны Совета Европы и европейских структур.

В Молдове сделано немало законодательных шагов для изменения сложившейся ситуации: принятие «Закона о функционировании языков на территории Республики Молдова», «Закона об образовании Республики Молдова», «Закона о правах лиц, принадлежащих к национальным меньшинствам и правовом статусе их организаций», «Закона об особом правовом статусе Гагаузии «Гагауз Ери. Республика Молдова имеет большую историческую традицию сосуществования на своей территории различных этносов и многообразия языков. Молдова подписала Европейская Хартию региональных языков или языков меньшинств в июле 2002, но пока не ратифицировала ее.

Рамочная конвенция о защите национальных меньшинств была ратифицирована Парламентом Республики Молдова 22 октября 1996 г. Для молодого независимого государства это событие имело особую значимость, так как национальные меньшинства составляют 35,5 % населения страны.

Европейские Программы предоставляют единственную надежду для выживания хрупкого наследия, которым являются языки национальных меньшинств, а их подписание и ратификация - значительным шагом к повышению их статуса до регионального. Таким образом и гагаузский язык получает право защиты как компонент культурного богатства и традиций Европы.

Ключевые слова: Гагаузский язык, языки национальных меньшинств, Гагаузия, Европейские программы.

Gagauz Dili. Avrupa Programnar Çevresindä Azınnık Halkların Dilleri Arasında Korumak Hem Enidän Diriltmäk

Gagauz dili Evropada genç yazıylan hem en az aaraştırılı bir dildir. XX-nci asirin oratsında bu dil kaybelmäk halına düştüydü. Dünnä istoriyasından biliner: dilin kaybelmesi ilk hem bitki bir nişandır etnosun yok olmasında, haliz azınnık halklarda. Gagauz dili UNESCO Tehlikedeki Dünnä Dilleri Atlasına koyulu. Kritik, yufka halda bulunarak, gagauz dili birkaç yıl süresindä var nicä çevirilmäz düşsün, unudulsun.

Bu halda gagauz dilini kurtarabilecek sade Moldova devletinin uurunda düşünekli bir dil politikası, gagauz halkın politika istedi hem Evropa strukturaların yardımınarı.

Bu situatıyayı diıştirmää deyni, Moldovada artık bir sıra kanon kabledildi: “Moldova’da alındı dillerin kullanılması için karar”, “Moldovanın üürenmäk proşesi için karar”, “İnsannarın hakları için, küçük halkların statusu, durumu için karar”, Gagauz Erinin statusu için karar”.

Moldova Respublikasında uzun istoriya zamannar süresindä türlü etnoslar barabar yaşêrlar hem çok türlü dilleri kullanêrlar. İyül ayında 2002 yılda Moldova yazıldı “Avropa Bölgesel ve Azınnık Dilleri Şartı”, ama ratifikaşıya ona taa yapılmadı. Milli azınnıkları korumak uurunda Çerçevä Konvenşıyasına Moldova Parlamenti ratifikaşıya yaptı oktâbrinin 22-sindä 1996-da. Ancak kurulmuş baamsız devlettä bu büyük bir olaydı, neçinki ÷lkedä yaşayannarın arasında milli azınnıklar 35,5 % tuturdular.

Yufka kalmış milli azınnıkların dillerini kurtarmakta Evropa programların yardımı büyük bir umuttur, onların yazılması hem ratifikaşıyası önemli bir adımdır regional statusuna dilleri kaldırmakta. Butakım, Evropadaki kùltura zenginliin hem adetlerin bir komponenti olarak, gagauz dili dâ korumak hakını bu çerçevedä kabledäbilir.

Anahtar kelimeler: Gagauz dili, azınnıklar dilleri, Gaguz Yeri, Avrupa programları.

Tülay ÇULHA

KARAYCA BİR SEYFÜL MÜLÜK HİKÂYESİ

Karay Türklerine ait halk edebiyatı ürünlerini içeren mecumalar, her geçen gün daha fazla sayıda araştırmacının ilgisini çekmekte, transkripsiyonu yapılmakta ve bilim insanlarının hizmetine sunulmaktadır. 19. yüzyılın sonu 20. yüzyılın başlarında kaleme alınmış olan İbrani harfli mecumaların içerikleri cönlere benzer niteliktedir. Çoğunlukla, halk hikâyeleri, destanlar, divanlar, türküler, semailer, koşmalar, divanlar, tekerlemeler ve atasözleri gibi sözlü gelenekten derlenmiş halk edebiyatı ürünlerinden oluşmaktadır. Zaman zaman da yapılan dini ve edebî tercümelemler (Rusça ve İbraniceden) yer almaktadır.

Bugüne kadar yapılan araştırmalarda karşılaşılan mecumalara örneklerinden farklı olarak tespit edilen bir mecumada Binbir Gece Masallarından Seyfül Mülük ve Bediatü’l-Cemal hikâyesi bulunmaktadır. Bu bildiride genel olarak Karay halk edebiyatına ait ürünleri içeren mecumalardan hareketle bugüne kadar tespit edilen mecumalar değerdendirilip anılan mecumaya hakkında bilgi verilecektir.

Anahtar kelimeler: Karayca, halk edebiyatı ürünleri, mecuma, binbir gece masalları.

A Story of Seyfül Mülük in Karaim Language

Mecumas including folk literature works belonging to Karaim Turks attract the attention of more researchers in additon to their transcriptions being made and presented to scientists dy by day. The contents of mecumas written in Hebrew letters at the end of the 19th and in the beginning of the 20th century are similar to that of cönks. Usually, they consist of folk literature works compiled from such oral traditions as folktales, sagas, divan poems, folk songs, semais, ballads, tongue twisters and proverbs. Now and then they are included in religious and literary translations (from Russian and Hebrew).

In a mecuma which has been identified other than other examples of mecumas encountered during research carried out up to this point, the stories of Seyfül Mülük and Bediatü'l-Cemal from 1001 Nights. In this paper, mecumas identified until today based on mecumas consisting generally of works belonging to Karaim folk literature will be reviewed and information will be provided about the aforementioned mecuma.

Key words: Karaim language, folk literature works, mecuma, 1001 nights stories.

Venera DONGAK

LANGUAGE SITUATION IN THE REPUBLIC OF TUVA

After the collapse of the Soviet Union, in the 1990s the social life in the Republic of Tuva is characterized by the renaissance of Tuvan national culture, traditions and customs. The causes which favor the development of national culture were the predominance of the Tuvan ethnic group (70%) in the republic and the stable position of the Tuvan language, its official status in the republic, expansion of its functioning.

Sociological analysis of the opinion research indicates that against the Soviet period the Tuvan language functioning has expanded; there is a trend of greater use of the Tuvan ethnic group language. At the same time, the real changes in the linguistic practices of the Tuvan language have not happened. Mainly the Tuvan language remains the language of family communication.

The main areas of national and cultural revival related to the state and prospects for conservation of traditional Tuvan culture is the public support in the expansion of the Tuvan language functioning and creation of the favorable conditions for the preservation of native language and traditions.

Key words: Ethnic group, national culture, language functioning.

Farzaneh DOULATABADİ**GÜNÜMÜZ KAŞKAY ŞİİRİ**

İran Türklerinden Kaşkay Türkleri yazılı dilleri olmayan bir topluluktur. Sözlü dildeki edebî ürünlerinin çoğu şiir şeklindedir. Günümüzde yazılı edebiyata da yansıyan Kaşkay şiirinin gün ışığına çıkması büyük önem taşımaktadır.

Bu çalışmada Kaşkay şiirinin nitelikleri üzerinde durulacak ve kaybolmaya yüz tutan Kaşkay şiirinin ışıkları yansıtılacaktır.

İryna DRYGA**URUMCANIN KIPÇAK AĞIZLARI SON KONUŞANLARININ LINGÜİSTİK KAYITLARI (OĞUZ AĞIZLARI İLE KİYASLAMA)**

Güney Kore Altayistik Topluluğu ile 2007’de Azakönü köy ve kasabalarında ortaklaşa düzenlenen alan tespitlerimiz esnasında ayrıca 2009-2011 arasında gerçekleştirdiğimiz incelemelerde ekzoetnonim Urum (%19) olarak tanımlanan, kendilerine çoğunlukla Grek (% 72) veya bazen de Grek-Tatar (%9) diyen Türkçe Oğuz ve Kıpçak ağızları az çok konuşan kaynak kişilerin ana dillerini giderek unutmakta oldukları ortaya çıkarılmıştır. Kaynak kişilerin ana dillerini Urum dili olarak adlandırdıklarını dikkate alarak bu bildirimizde Urumca terimi kullanmayı tercih ettik. Bölgenin Kıpçak-Polovets ile Kıpçak-Oğuz ağız gruplarına bileştirilebilen ağızlar Oğuz-Kıpçak ile Oğuz ağızları ile nispeten çok daha unutulmuş durumda idi.

Bildirmizin amacı, Azakönü bölgesinde Oğuz ağızlarıyla kıyaslanmak suretiyle Kıpçak ağızlarının durumu ile ilgili elimizdeki bilgileri bildirmenin yanısıra kaydettiğimiz Urumca kelime hazinesinden daha bir kısmını yayımlamak, diğer Türk dilleri ile karşılaştırmalı bir araştırma teşebbüsünde bulunarak Türk dil ailesi içindeki yerlerini tespit etmektir.

Urumcanın asıl leksik fonundan bir kısmının Kaşgarlı Mahmut Sempozyumu bildirimlerinde (Rize Üniversitesi, 2008) yayımlandıktan sonra aşağıdaki gruplarda yoğunlaşmak üzere yayınımıza devam etmekteyiz:

- i) aile akrabalığı;
- ii) hava olayları;
- iii) eylemler;
- vi) sayılar;
- v) hayvan adları.

Sonuçta Urumca ders kitaplarında hangi ağızların esas olarak alındığına ve alınması gerektiğine değinilecektir.

Son olarak Urumcanın Kıpçak ağızları son konuşanlarının işitsel kayıtlarımızdan örnekler sunulacaktır.

Arienne DWYER

CLAUSE CHAINING IN SALAR

The linking together of one or more subordinated non-finite clauses is accomplished by various morphological means, as in other Turkic languages. Clauses marked with the limitative affix -jinen occurs with higher frequency than all other adverbials combined, and appear to have developed a coordinative function, e.g. u joşığə kirčane šuni vaxber ‘He went into the classroom and (then) was reading.’

In contrast to other Oghuz Turkic languages, most varieties of modern Salar does not have the converb -(y)Ip. The absence of -(y)ip and contact with non-Turkic languages resulted syntactically in the increased functional load of certain adverbials, I propose. The considerable actional and aspectual semantic of -(y)Ip constructions, meanwhile, is realized in modern Salar through bare juxtaposition as well as analytic means. These analyses are the result of corpus-based research, from which examples will be drawn in the presentation.

Ayşe EMİROVA

KIRIMÇAK TÜRKÇESİ ÜZERİNE: ANLAMI, KULLANIM ALANLARI VE KIRIMÇAKLARIN ETNİK KİMLİKLERİNİN OLUŞUMUNDA DİL FAKTÖRÜNÜN YERİ

Çalışmamızın amacı, ‘Kırımçak’ adıyla tanınan Kırım Musevi topluluğunun dil sorunlarına toplumsal dilbilim açısından bir bakıştır. Bu topluluğun Kırım’daki sayısı (Ukrayna’nın 2001 senesi nüfus sayımına göre) 204 kişi oluşturmaktaydı. II. Dünya Savaşı döneminde Kırımçaklar Naziler zulmüne uğramışlar, nüfusunun %75’i olan yaklaşık 6.000 Kırımçak Naziler tarafından öldürülmüştü. Azınlıkta kalan bu etnik grup asimilasyona uğramış ve günümüzde Türkçe konuşan Kırımçaklar yok denilecek kadar azdır.

Bildiğimiz gibi, Türkiye yahudileri, İbranice ve Türkçe ile birlikte, asırlar boyunca konuşma dili olarak Yahudi İspanyolcasını kullanmaktaydılar. Hâlbuki Kırım Musevilerin (gerek Rabbani, gerekse Karaim toplulukları) daha Ortaçağ döneminden beri Türk dili konuştukları bellidir. Daha 1916 senesi Kırımçak eğitimcisi ve etnografi İsaak Kaya şöyle yazmıştı: “Kırım Yarımadasının sakinleri için, ‘Kırımçak’ ve ‘Yahudi’ kelimeleri farklı etnografya kavramları ifade eder: birincisi, Kırım’ın yerli Yahudilerini kastediyor, ikincisi ise, Polonya ve Litvanya’dan gelenlere nitelendirir /.../. Kırımçakların dilleri Yahudilerinkinden oldukça farklıdır. Yahudi Almancası ‘Yidiş’ lehçesi yerine, Tatarca konuşurlar” (Kaya, 1916, s. 397). Fakat eğer bir asır öncesi Kırımçakların konuştuğu dil yalnız Türkçe konuşan Kırım Yahudileri, Yidişçe konuşan Aşkenaz Yahudilerden ayırt eden bir özellik olarak kabul ediliyorsa, günümüzde bu iki grup arasında ayırım hattının sağlamlaşıp kapanmasını ve bu sürecin, Kırımçakların menşeleri ve konuştukları dillerin değerlendirmesi ile ilgili birçok tartışmalara yol açmasını görmekteyiz.

Bildirimizde, mevcut olan arşiv ve neşredilmiş kaynaklarla birlikte, Kırım'da ve İsrail'de Kırımçakların arasında saha araştırmalarına dayanarak Kırımçakların etnik kimliklerinin oluşmasında dil faktörünün önemi ve bu faktörün XX. yüzyılın başından itibaren günümüze kadar uğramış olan değişimleri ele alınacaktır.

Anahtar kelimeler: Kırımçaklar, toplumsal dilbilimi, etnik kimlik.

К вопросу о Тюркском Языке Крымчаков: Значение, Сферы Использования и Роль Формировании Этнической Идентичности Крымчаков

Целью нашего исследования является рассмотрение языковых проблем крымской иудейской общины, известной как «крымчаки», с социолингвистической точки зрения. Численность данной общины в Крыму (по данным Всеукраинской переписи населения 2001 года) составляла 204 человека. В годы второй мировой войны стали жертвами нацистов, было уничтожено около 6000 крымчаков, что составляло 75% крымчаковского населения.

Как мы знаем, турецкие евреи на протяжении веков, наряду с ивритом и турецким языками, в качестве разговорного использовали еврейско-испанский язык, в то время как крымские иудеи (как раббанитская, так и караимская общины) уже в эпоху Средневековья говорили на тюркском языке. Еще в 1916 году крымчаковский этнограф и просветитель Исаак Кая отмечал: «...Для жителей Крымского полуострова слово «крымчак» и «еврей» являются выражениями различных этнографических понятий: первое обозначает туземных евреев Крыма, а второе – выходцев из Польши и Литвы. /.../ Крымчаки существенно отличаются от евреев по своему языку. Вместо еврейско-немецкого диалекта «идиш», они говорят по-татарски» (Кая, 1916, с. 397). Но если столетие тому назад тюркский язык крымчаков рассматривался как признак, отличающий крымских евреев от идишговорящих ашкеназских евреев, то теперь эта граница укрепилась и замкнулась, что открыло путь многочисленным спорам, касающимся происхождения и языка крымчаков.

В докладе, на основе имеющихся архивных и опубликованных источников, а также материалов, собранных нами в ходе полевых исследований в Крыму и в Израиле, будут рассмотрены значение языкового фактора в формировании этнической идентичности крымчаков и то, как менялось его значение с начала XX века до настоящего времени.

Ключевые слова: крымчаки, социолингвистика, этническая идентичность.

Dilek (ERENOĞLU) ATAİZİ**KAŞKAY TÜRKÇESİNDE AKRABALIK İSİMLERİ**

İran sınırları içinde yaşayan Kaşkay Türkleri son zamanlarda bilinçlenmeye başlamışlar ve sözlü edebiyat ürünlerini yazıya dökmeye, sözlükler kaleme almaya başlamışlardır. Kendi varlıklarının ve dillerinin farkında olan Kaşkay Türkleri, Farsça etkisine rağmen geniş bir Türkçe söz varlığına sahiplerdir.

Bu çalışmada son dönemlerde Kaşkay Türkçesi ile yayımlanmış eserlerden hareketle Kaşkay Türkçesinde yaşayan akrabalık isimleri söz varlığı üzerinde durulacaktır.

Tom ERIKSSON**THE PHONOLOGY AND MORPHOLOGY OF TUHA: THE LAST UNDOCUMENTED LANGUAGE ON THE TURKIC FRONTIER**

The Turkic language Tuha in North Mongolia remains the last undocumented Altaic language. Tuha is a moribund language, the furthest east of South Siberian Turkic spoken by at most twenty elderly speakers of the Soyt tribe of eight former clans which are known to me. The Soyt ethnonym relates to the Sayan Mountains to the northeast and is at the junction of the Yeniseian, Uralic (Samoyedic e.g. Motor, Kamas), Turkic and Mongolic language families. In contrast to the closest related Tsaatan (Dukha) tribe on the west side of Lake Khövsgöl, its territory was already demarcated in situ in the 17th century by B.O. Dolgikh. (1960) While they call themselves Uighur Uriangkhai, the endonym for their language is Tuha: /Tu^hχa/ which is ostensibly derived, as is Tuva and Tofa, from the Samoyedic (Uralic) word for person: <*tipa.

I visited Prof. Rassadin in the Kalmyk Republic in Russia summer of 2010 to go over my many questions and for the opportunity to examine the language 21 years later, in its terminal stage. There were semantic changes including decreasing use of converbial forms and increased use of finite inflected or participial verb forms in -Ar/-Ir in relative clause coordination, formerly restricted to copular auxiliaries (Harrison, Anderson p. 256) and finite verbs replacing non-finite dependent clauses e.g.

The most common phonologic areal feature is affrication characteristic of all South Siberian Turkic from an original Turkic palatal glide i.e. *y> /j/ ≈ /c/ e.g. jori- /joru-/ -to walk (OT: yori-). Menges stated that it is a relic of the Samoyedic substrate in South Siberia. (Menges p. 175) The most distinctive trait in Sayan Turkic, differentiating it from western South Siberian Turkic languages is its glottalization of original Turkic short vowels preceding strong obstruents e.g. a^t (horse) cf. aad/aat (name) etc. (Janhunen 1980). It is present only in Tuha, Dukha, Tofa, Soyot and facultatively in Tuva (Nugteren and Roos 2006). Yakut further east preserved quantitative Turkic vowel length but obstruent tenseness is also present in Yellow Uighur which is a diaspora group of Khakas. It was present in the Samoyedic substrate, to a more li-

mitted extent, and marks the second short tone in Ket (Yeniseian). It is present in Mongolian and could have Tibetan connections. (Janhunen, personal communication)

Spirantization (especially velar) is a main phonologic trait of serial mutation of an original strong obstruent to a fricative e.g. Tu^hha/To^ffa <*tipa, vɪt (towards: post-position) (<gidi); qɪ^hp- /qɪ^hχar/ /qɪ^hvar/ (to burn), biša^q saχ-i (<sap)(knife handle). This differs from an areal trait of Samoyedic origins of replacement of an original Turkic labial glide with a laryngeal segment e.g. Tuha: suɣ (water) <*su:v and of the language itself (Janhunen 1989). Further “nasal replacement” of an original Turkic [ɣ] in words with a medial nasal segment, usually word initially, is another distinctive regional trait, not always developing from a prior media lenis affricate, present in only Sayan Turkic, excepting Tuva (!), Khakas, Shor, erratic in North Altai dialects e.g. ñaš (tree) <*iɣaš. Much of the morphosyntax of the region reflects Mongolian models like the lack of the Turkic privative, the reflexive pronoun “bot” etc.

Therefore I would hope to give the first ever briefing of the Tuha language hoping to help establish the last piece of the puzzle in the Sayan Turkic dialect continuum.

Alisa ESIPOVA

ЭЛЕКТРОННЫЙ ЛЕКСИКОН ШОРСКОГО ЯЗЫКА: СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ И ПЕРСПЕКТИВЫ

Одним из самых объемных, принципиально новых для шорского языка, содержащих наиболее разнообразную грамматическую информацию, является шорско-русско-английский лексикон, подготовленный в период выполнения международного проекта¹.

Лексикон включает религиозную, фольклорную лексику, охотничью терминологию, наименования представителей животного, растительного мира, топонимы, ойконимы, антропонимы, общеупотребительную и вышедшую из употребления лексику, архаизмы, заимствования. Данный состав лексики обусловлен содержанием проанализированных текстов из ЭКШТ², который включает и полевые записи.

Лексикон – многоуровневый: 6 уровней обязательны: наименование лексемы; часть речи; перевод на русский язык; фонематическая транскрипция; название части речи на английском языке; перевод лексемы на английский язык. Другие, пока их 40, но может быть и больше, факультативны. Дополнительные уровни занимают омонимы, синонимы, антонимы, орфографические и фонетические варианты лексем, значения многозначных лексем, диалектные пометы и др.

1 Проект *Создание электронного корпуса шорских текстов (литературных и образцов устной речи) с целью сохранения материалов исчезающего языка, и его лингвистическое описание*, № 00-06-04005 ННАО_а поддержан Немецким научным обществом и Российским фондом фундаментальных исследований.

2 ЭКШТ – электронный корпус шорских текстов

Лексикон включает более 4300 лексем вкупе с грамматическими формами некоторых лексем, образованных от других корней, и аффиксы, в том числе отдельные словообразовательные. В нем еще встречается непоследовательность в форме представления лексем, которая будет в дальнейшем устранена. В перспективе – включение в лексикон всех словообразовательных аффиксов шорского языка, учет словообразовательных омонимов, выделение конверсивов и гомогенных омонимов, упорядочение словообразовательных значений аффиксов и т. д. и увеличение массива лексики.

Ключевые слова: шорский язык, корпусная лингвистика

Firuz FEVZİ

KUZEY AFGANİSTAN (GÜNEY TÜRKİSTAN) TÜRK BOYLARI ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

Eski bir Türk yurdu olan bugünkü Afganistan toprakları tarih boyunca çeşitli Ulusların egemenliğine girmiştir. M.S. bu toprakların yeni hâkimleri Ak Hunlar olarak bilinen Ha-laç Türkleri olmuştur. Bu bölge, İslamiyetin yayılması ile birlikte Gazneliler, Büyük Selçuklular Devleti, 12. yüzyılda ise Harzemşahların kontrolüne girmiştir. Daha sonra bu bölgelerde Emir Timur ve Zahiriddin Muhammed Babür, büyük imparatorluklar kurmuşlardır. Türkler bu toprakları genellikle geçiş alanı olarak kullanmıştır. Farklı uygarlıkların kültür ve sanatlarıyla yaşamış ancak dillerinde değişmeler olmuştur. Bildiride bu kadar farklı Türk boylarının halen varlıklarını sürdürdüğü ve bazı Türk boylarının dil ve kültürlerini kaybetmesi üzerine durulacaktır. Bunun dışında Güney Afganistan'da yaşayan Türk boylarının Afgan ve Taciklerle evlendiklerinde ve azınlık olma sebebiyle asimile olmuş Türk boylarını da ele alacağız. En çok asimile olan Türk Boyları Afganistan'da (Afşarlar, Beluçler, Aymaklar, Kıpçaklar, Hazaralar, Bayatlar, Açamayınılar, Kongıraklar, Hungutlar, Mirza vd.) Afganistan'da 27 Türk boyu vardır. Afganistan, etnik grupların yoğun yaşadığı bir ülkedir. Bu etnik grupların üzerinde durulacaktır. Araştırmamızda 8 milyon nüfusa sahip olan Afganistan Türklerinin dünü, bugünü ve yarını, siyasi olaylardan nasıl etkilendiği de anlatılacaktır. Güney Türkistan'ın diğer Türk cumhuriyetleri ile ilişkisinin olup olmadığı da ayrıca belirtilip, burada yaşayan Türk boylarının dil ve kültürlerinin yok olma eşiğine geldiği bir dönemde neler yapılması gerektiği üzerinde de durulacaktır.

Anahtar kelimeler: Afganistan Türkleri, dil, kültür, asimilasyon, Güney Türkistan, tarih.

Zolbayar GAGAA

MOĞOLİSTANDAKİ TUVA DİLİNİ YOK OLMADAN KURTARMA YOLLARI:

Moğolistanın Bayan-Ulgii, Hovd, Hövsgöl illerinde / aymaklarında / Tuvalar az sayıda yaşamaktadır. Belirtilen bu Tuvalardan Hovd ve Hövsgöl aймаğında yaşayan Tuvalar dil ve kùltürünü neredeyse unutmuş durumdalar. Ancak Bayan-Ulgii ilinin Tsengel ilçesinde / sumu/ yaşayan Tuvalar dil, kùltür ve örf adetlerini unutmadan devam ettirmekteler. Bu hâliyle devam ederse Moğolistan'da yaşayan Tuvaların dil ve örf adetleri bir kaç sene sonra kaybolma tehlikesiyle yüzleşebilecektir.

Her dil o milletin kùltür ve gelişiminin vesilesi olacağı bir gerçektir. Tuvalar çok eskilerden kendi dilinde birçok kahramanlık destanı ve zengin halk edebiyatı /halk arasında yazılı olmayan kaynak eserler/ kùltürünü devam ettire gelmiştir. Bu kùltür değerleri dille beraber unutulma tehlikesi altındadır.

Bayan-Ulgii ilinin Tsengel ilçesinde 2000 civarında Tuvalar yaşamakta ve Tsengel ilçesinin okulunda 321 öğrenci okumaktadır. Bunun yanı sıra kreşin 2 sınıfında 40 çocuk eğitim almaktadır. Tsengel ilçesinde Tuva ilkokulu olmasına rağmen programı olmadığından dolayı Moğolca eğitim yapmaktalar. Dolayısıyla haftada sadece 1 saatlik Tuvaca dersi yetersiz kalmaktadır. Moğolca iyi bilmeyen çocuklar okula ilk başladığında dil sorunu yaşandığından okula gitme isteği azalmakta ve eğitimden uzaklaşma problemleri ortaya çıkmaktadır. Bundan dolayı eğitim seviyesinin ortalamadan düşük olması, ana dil ve kùltürünü yeterli şekilde öğrenememe, ana diline olan sevgiden mahrum kalma problemlerini doğurmakta, onu yaşatma ve koruma hususunda istek ve beceri azalmaktadır.

Diğer taraftan Tsengel ilçe nüfusunun %83'ünü Kazaklar oluşturduğundan kaymakamlıktaki resmî işler dâhil hastane, alış veriş v.b. bütün işler Kazakça olarak gerçekleştiğinden bölgedeki Tuvalar Kazakçayı daha iyi öğrenmektedir. Son 30 senedir Tuvaca eski destanları okuyabilecek kimse kalmadığı gibi günümüzde Tuvaca masal anlatabileceklerin sayısı bile çok azalmış durumdadır. Eskiden Tuvaca şiir okurcasına, dil zenginliğini kullanarak mükemmel şekilde konuşabilen yaşlılar azaldıkça gençlerin kendi dilini konuşamaz, yazamaz hâle gelmesi ve Tuvaca yerine Kazak ve Moğol dillerini karıştırarak konuşma üzüntü vericidir. Bütün bunlar Tuva dil ve kùltürünün unutulmakta olduğunun açık göstergesidir.

Bunun nedenini aşağıdaki şekilde sıralayabiliriz:

1. Moğolistan'da bütün basın yayın Moğolca, Bayan-Ulgii ilinde ise bütün haberler Moğolca ve Kazakça yapılmaktadır. Tuvaca hiçbir gazete, dergi yayımlanmamaktadır.
2. Tuvaca çocuk ve edebiyat kitaplarının yayımlanmaması dil kaybının başlıca sebeplerinden biridir. Çocuklar küçük yaştan itibaren okulda Moğol, sokakta Kazak dilini zorunlu olarak öğrenmektedir ve kendi dilinde kavrama, düşünme hususunda yetersiz kalmaktadır. Küçük yaştan itibaren anadilde masal, destan dinlemeden, atasözü ve deyimleri öğrenmeden yetişmek çocukların hatası olmayıp ana dilinde eğitim alma fırsatını veremeyen eğitim sisteminin eksikliğinden kaynaklanmaktadır.

3. Tuvalıların toplu yaşamakta olduğu bölgelerden göç ederek dağılma süreci son 20 sene-
dir devam ettiği için sayıları oldukça azalmıştır. Bu durum Tuvacanın kullanımını za-
yıflatmakta ve yok olmasına etki etmektedir.

Durum böyle olduğundan Tuvacayı koruma ve yaşatma imkânlarını göz önünde bulundu-
rarak yapılan araştırmalar sonucunda aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır.

1. Okul öncesi dönemden başlayarak ilköğretimi bitirene kadar düzenli ve yoğun şekilde
Tuvaca öğretilmelidir. Bu çerçevede 4-10 yaş arasındaki çocuklar için masal, deyim, des-
tan, çocuk şarkısı vb. halk edebiyatını kapsayan resimli kitapçıklar her yaşa göre ayrı ayrı
basılarak okul programına dâhil edilmelidir.
2. Kreş ve ilkokul öğretmenlerine her sene Tuvaca öğretimi konusunda seminerler veril-
meli ve Tuvaca öğretim standardı belirlenmelidir.
3. Aile içinde, kreş ve okulda Tuvaca öğrenme ortamları oluşturularak Tuvaca konuşma
özgüveni oluşturulmalıdır.
4. Yurtta kalan öğrencilere Tuva dil ve edebiyatı eğlenceli şekilde ek derslerle öğretilmeli-
dir.
5. Öğretmen ve veliler tarafından okul, kreş ve ev ortamında dil öğretme hususunda ortak
çalışmalar yapılmalıdır.
6. Tuva edebiyatının kaçınılmaz unsurlarından olan halk şarkısı, igil /at başlı çalgı/, Şoor /
ağızla çalınan müzik aleti/, Höömeyi /ağızla ses çıkarma sanatı/ kreş ve ilkokul progra-
mına alınarak öğretilmelidir.
7. İlkokulda Tuva dili ve edebiyatı üzerinde özel programlarla belirlenmiş sınıflar açılarak
öğretmen ve yaşlıların öğüt vermeleri ve uzmanların eğitici semineerler vermeleri sağ-
lanmalıdır.

Belirtilen bu işler sırayla uygulanmaya başlarsa Tuvaca kısa süre içinde canlanacak ve
gelecek nesil ana dilini öğrenmenin yanı sıra kültürünü öğrenme, yaşatma, tanıtmaya yönün-
de başarı elde edilecektir.

Göktürk devleti zamanında taşlara yazılarak günümüze ulaşılan runik /Türk/ yazının
yazılış dilinde günümüzün Tuva diline benzeyen bir çok kelime ve deyimler tespit edilme-
si tesadüf değildir. Eski Türklerin örf âdet ve kültürünü miras alarak bugüne kadar koruya-
gelen Tuvalar, binlerce sene unutulmadan devam ettirilegelen dil ve kültürünü 21. yüzyılda
unutma, kaybetme tehlikesiyle karşı karşıya olduğu ortaya konacaktır. Ayrıca bu dil ve kül-
türü koruma, yaşatma imkânları hakkında kısaca bilgi verilecektir.

Emine GANIYEVA

QIRIMTATAR TİLİNİN İNKİŞAFINDA İLMİY TERMİNOLOGİYANIN RÖLÜ

Terminolojiya her bir tilniñ temelini teşkil etken ve şu tilniñ inkişaf seviyesini belgilegen
bir köstergiçtir.

Qırımtatar tiliniñ ilmiy terminologiyasını talil eter ekenmiz, onıñ işlenilmege ve artma-
ğa muhtac olğanınıñ şaati olurmız. Yani bugün tilimizde qullanılğan terminler ilim ve teh-

nika sahasınıñ pek çoq añlamlarını qavrap almay, bu ise qırımtatar tilinde ilmiy araştırmalar yapılmasına büyük zorluqlar yarata.

Bu meselelerni çözmek için, bizcesine, eki taraflama iş alıp barmaq kerek. Birinciden, tilimizde pekingen, yahşı menimsenilgen her bir ilim ve tehnika dallarınıñ terminlerini şekil ve aytiluv taraflarından bir standartqa ketirip, nezaret astında tutmalıımız. Ekinden, qırımtatar tiliniñ söz yapuv imkânlarından kenış faydalanıp, ilmiy cihetten doğru ve oñaytlı terminler yaratmalıımız.

Tilimizniñ ilmiy terminologiyasını zenginleştirmek ve tertipke ketirmek için, bizcesine, üç esas menbanı belgilemek mümkün. Bular: tuvğan leksikanıñ zenginligi, qardaş türkiy tilleriniñ işlenilgen terminler sistemi ve halqara sözlerdir.

Birinci menba, fikrimizce, esas menba olaraq sayılmalı, çünkü til özüniñ içerki imkânlarının açılması ile inkişaf ete bile.

Ilmiy terminologiyamızı zenginleştirüv yolunda kullanılacaq ikinci menba – diger türkiy tilleriniñ terminologik sistemleri. Bilgenimiz kibi, türk, azerbeycan, qazantatar, özbek ve diger türkiy halqlarınıñ ilmiy terminologiyası bayağı işlenilgen ve şekillengen bir sistemdir.

Yabancı tillerden söz almaq tilleriniñ hepsi için özgün ve tabiiy bir hadisedir. Elbette, tilimizge yañı terminler alır ekenimiz, yüksek derecede işlenilgen halqara terminologik fondundan faydalanmaq pek mühimdir. Yabancı, Avropa tilleriniñ leksik fondu – termin sistemimizni zenginleştirmek için daha bir menbadır.

Anahtar sözcükler: terminologiya, termin, terminler sistemi, tilniñ söz yapuv imkânları.

The Role of the Scientific Terminology in the Development of The Crimean Tatar language

Terminology forms basis of a language and denotes a level of its development.

Analyzing the scientific terminology of the Crimean Tatar language, we indicate that it needs refinement and development. That is the terms of science and technology of our language today do not cover many of existing concepts, this in turn makes it difficult to conduct research on the Crimean Tatar language.

To solve this problem, in our opinion, it is necessary to work in two directions. First, to lead the entrenched and widely used terms of science and technology of our language to certain standards of form and pronunciation. Second, to create new terms correct and convenient to the scientific viewpoint extensively using the derivation means of the Crimean Tatar language.

We think that to enrich and order the scientific terminology of our language it is necessary to use three main sources. These are the lexical richness of the native language, developed systems of related Turkic languages and international words.

It is our opinion that the first source should be considered essential, because a language develops by disclosure of internal features of language itself.

The second source to be used to enrich our scientific system of terms is terminology systems of other Turkic languages. It is well known that the terminology of the Turkish, Azeri, Kazan Tatar, Uzbek and other Turkic languages are fairly well learned and developed systems.

Borrowing words from foreign languages is a normal, natural phenomenon for all languages. Of course, adopting new terms into our language it is very important to use the highly developed international terminology fund. Lexical fund of European and other foreign languages is another source of enrichment for our terminology system.

Key words: terminology, term, system of terms, derivation means of language

Aleksandr GARKAVETS

AZAK DENİZİ KUZEYİNDEKİ URUM AĞIZLARININ TEŞEKKÜLÜ VE SINIFLANDIRILMASI³

Sayısı 15 binden fazla olan Türk ağızlarını konuşan Ortodoks Hristyan Urumlar 1778-1779 yıllarında Kuzey Azak bölgesine Kırımdan tehcir edilerek 12 köye yerleşti. Bu köyler şunlardır: Bağatır, Büyük Yeni-Sala, Karani, Maryampol, Kamara, Manguş, Beşüy (Beşev), Gürcü, Laspi, Kermençik, Eski Kırım ve Ulakil.

Bu köylerden daha sonra yeni köy ve kasabalar oluşturuldu. Şu anda nüfusu 60.000'den fazla olan Urumlar, Donetsk ve Zaporijjâ bölgelerinin 30 köyü ve 1 şehrinde toplu olarak yaşamaktadırlar.

Urumların dili, XIII. yüzyılın sonunda yazılmış olan Codex Cumanicus'ta kayda geçirilmiş olan Kıpçak-Kuman-Polovets dilinin ve XVI. ve XVII. yüzyıllardan kalma çok sayıda metinde kullanılan Ermeni-Kıpçak dilinin canlı devamı olup dört asıl ağız grubuna – Kıpçak-Polovets, Kıpçak-Oğuz, Oğuz-Kıpçak ve Oğuz – bölünmektedir.

Çarlık zamanında Urum köylerindeki kilise başlangıç okullarında Grekçe ve Rusça, 1928-1935 yıllarında ise ana dili olarak Kırım Tatarcası öğrenildi. Bir kaç yıl önce bazı köylerde Urum dili de öğretim programı dışında olarak öğrenilmeye başlandı.

1999-2000 yıllarında Aleksandr Garkavets tarafından yayımlanan Urumların bütün folkloru ve edebî eserler kitabı ve Urumca Sözlüğü Urumlar arasında hediye olarak dağıtıldı.

3 *Proishojdeniye i Klassifikatsiya Urumskih Govorov Severnogo Priazovya makalesinin (Sovetskaya Tyurkologiya, 1981, No 2, s. 46-58) tercümesini bir kaç yıl önce Lev Gumilyov Avrasya Millî Üniversitesi (Kazakistan, Astana) Uluslararası İlişkiler Fakültesi Türkoloji Bölümü öğretim üyesi Yrd.Doç.Dr. Ainur MAYEMEROVA, Gazi Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü öğretim üyesi Prof. Dr. Hülya KASAPOĞLU ÇENGEL'in yönlendirmesi ile yaptı.*

Урумы – Тюркоязычные Православные Христиане Северного Приазовья –

были переселены сюда из Крыма в 1778-1779 годах и размещены в 12 селах, а именно: Богатырь, Великая Новосёлка, Карань, Мариуполь, Камара, Мангуш, Бешев, Гюрджю, Ласпи, Керменчик, Старый Крым и Улаклы. Из этих сел позже выделились новые села и поселки. В настоящее время урумское население превышает 60 тысяч человек и компактно проживает в 30 селах и одном городе Донецкой и Запорожской областей.

Урумский язык является прямым продолжением языка куманов-кыпчаков-половцев, зафиксированного в конце XIII века памятником «Кодекс Куманикус», а также армяно-кыпчакскими памятниками XVI-XVII веков. В диалектном плане урумский язык образует 4 наречия: кыпчако-половецкое, кыпчако-огузское, огузо-кыпчакское и огузское.

В царское время в урумских церковно-приходских школах изучались греческий и русский языки, а в 1928-1935 годах в качестве родного преподавался крымскотатарский. В нескольких селах несколько лет назад начали факультативно преподавать и урумский язык.

В 1999-2000 годах среди урумов был бесплатно распределен тираж опубликованного Александром Гаркавцом сборника всего собранного урумского фольклора и литературных произведений и Урумского словаря.

Figen GÜNER DİLEK

DİLLER NASIL TEHLİKE SÜRECİNE GİRER?: KUMANDI TÜRKÇESİNDEN TESPİTLER

Bildirimizin konusu günümüzde Güney Sibiryа bölgesinde; Dağlık Altay Cumhuriyeti (Gorno-Altaysk) içinde, bölge dışında ise, Altay Kray’da yer alan çeşitli aymaklarda ve Biysk şehrinde yaşayan Kumandı Türklerinin dili üzerinedir.

Unesco’ya göre “kaybolmakta olan diller” içinde yer alan ve “Tehlikedeki Diller” listesinde *hemen hemen yok olmak üzere* şeklinde değerlendirilen Kumandı Türkçesi, dil özellikleri açısından, Kuzey Altay ağızları içinde değerlendirilir ve Şor, Hakas ve Çulım Türkçeleriyle ortaklaşan özellikler gösterir.

Çalışmamıza 1972’de Baskakov tarafından ve 1998’de Güner Dilek (2005) tarafından derlenen Kumandı metinleri kaynaklık etmektedir. Farklı zamanlarda derlenen bu metinlerde, Kumandı Türkçesinin “tehlikedeki diller” sürecine girişinin ortaya çıkış şartları ve belirtileri; *-araştırmacının doğal konuşurlardan derlediği metinler ve sahada yaptığı gözlemler yoluyla-* fonetik, morfolojik, sentaktik, leksikal vb. açıdan ele alınacaktır. Bu durumu örnekle izah etmek gerekirse: Pis sanantı. “düşündük” örneğinde, fiil çekiminde şahıs ekleri kullanılmazken aynı kişinin Men sanantım. “düşündüm” örneği ile fiil çekiminde şahıs eklerini kullanması yabancı ve baskın dil Rusçanın etkisi olarak değerlendirilirken, yine Kumandılardan derlenen metinlerde uk //ux // uğ//uw //uu (<uğ) “ev” şekillerinin bir ara-

da kullanılıyor olması ise akraba bir başka Altay ağzının veya Şor, Hakas gibi kuzeydeki bir başka akraba lehçenin etkisi olarak da değerlendirilebilir (Güner Dilek 2005). Örneklerden anlaşılacağı gibi, Kumandı Türkçesinin “kaybolmakta olan diller” ailesinin bir üyesi durumuna gelmesinde ana dili konuşurlarının doğal konuşma zincirinin bozulmasından sadece baskın dil Rusça sorumlu değildir, ana dilin bazı akrabalarının da bu kaybolma sürecinde sorumluluğu bulunmaktadır.

Sonuç olarak, bu bildiride, anılan metinler temelinde, Kumandıların ana dillerinde değişik düzlemlerde ortaya çıkan değişimler, kayıplar ya da yeni oluşumlar dolayısıyla eskinin terk edilmesiyle tetiklenen kayboluş süreci örneklendirilecektir.

Rifat GÜRDENDERELİ

YUNANİSTAN KUM ÇİFTLİĞİ (ORESTİADA) URLU (THOURİO) KÖYÜNDE GAGAVUZLAR

Ortodoks Hristiyan olan Gagavuzlar, Moldova Cumhuriyeti’ndeki Gagavuzya dışında Ukrayna, Kazakistan, Kırgızistan, Türkmenistan, Özbekistan, Bulgaristan, Romanya, Eski Yugoslavya, Rusya, Beyaz Rusya, Gürcistan, Litvanya, Estonya, Azerbaycan, Brezilya ve bildirimize konu olan Yunanistan’da yaşamaktadırlar.

Dünya coğrafyası içinde bu kadar farklı bölgelerde yaşayan Gagavuzların nüfusu, kaynaklarda tam olarak belirtilmemekte, sadece eski nüfus sayımları ya da bulundukları ülkelerin nüfuslarına dayanan tahminlere göre ifade edilmektedir. Gagavuzlar, sayılan coğrafyalarda kimi zaman kimliklerini ifade edebilmekte -Gagavuzya gibi-, kimi zaman da bölgedeki baskın kimliğin içinde kaybolup gitmektedir. Özellikle Edirne’ye yakın bölgelerdeki Yunanistan ve Bulgaristan sınırlarında Gagavuzların yaşadığı bilinmektedir. Buradaki Gagavuzlara hem Yunan hem de Bulgarlar tarafından sahip çıkılmıştır. Bulgarlar “Türkleşmiş Bulgar” olduklarını iddia ederken Yunanlılar da asıllarının “Rum” olduğunu söylemektedirler.

Çalışmamıza konu olan Gagavuzların dedeleri, 1924 mübadelesi ve öncesinde Edirne’nin köy ve kasabalarından, şu anda yaşadıkları Kum Çiftliği ve çevresine göç etmişlerdir. Genelde ellili yaşların üzerinde bulunan ve ailelerinden Türkçeyi öğrenen Gagavuzların çocukları ve torunları, tek kelime Türkçe bilmeden bulundukları ülkenin etnik kimliği içinde kaybolacaklardır.

Bildirimizde; bu bölgedeki Gagavuzların tarihi ve bulundukları yerler ele alınacak, Gagavuzların konuştukları Türkçe, genç Gagavuzların dil sorunları ve onlara Türkçeyi öğretmek için neler yapılması gerektiği üzerinde durulacaktır.

Anahtar kelimeler: Gagavuz, kimlik, Yunanistan’da Gagavuzlar.

Gagauzians in the Greek Kum Çiftliği (Orestiada) Urlu (Thourio) Village

Gagauzians who are Orthodox Christians live in Ukraine, Kazakhstan, Kyrgyzstan, Turkmenistan, Uzbekistan, Bulgaria, Romania, the Old Yugoslavia, Russia, Belarus, Georgia, Lithuania, Estonia, Azerbaijan, Brazil and Greece, which is the subject matter of our paper, other than in Gagauzia within the Republic of Moldova.

The population of the Gagauzians who live in these kinds of various regions within the world geography is not mentioned precisely in the sources, but it is stated according to the previous censuses or to the estimations based on the population of the countries where they live. Gagauzians can sometimes express their identities in the abovementioned places such as in Gagauzia, and sometimes they melt away within the dominant identity in that region. Gagauzians are known to have lived within the Greek and Bulgarian boundaries especially near Edirne. Both Greeks and Bulgarians have laid claim to the Gagauzians there. While Bulgarians assert that those Gagauzians are “Turkified Bulgarians”, Greeks say that the origins of those Gagauzians are “Greek”.

The grandfathers of the Gagauzians, who are the subject matter of our paper, immigrated to and around the Kum Çiftliği where they now live from Edirne’s villages and towns before and during the 1924 population exchange. The children and the grandchildren of these Gagauzians who are generally above their fifties and who learned the Turkish language from their families will melt away within the ethnic identity of the country they live in without knowing a word in the Turkish language.

In our paper, the history of the Gagauzians and the places they live in will be dealt with; the Turkish language that the Gagauzians speak, the linguistic problems of the young Gagauzians and what should be done to teach them the Turkish language will be emphasized.

Key words: Gagauzian, identity, Gagauzians in Greece.

Galibe HACIYEVA

UMUMTÜRK TARİHİ DİYALEKTOLOJİNİN ÖĞRENİLMESİNDE MAMUŞA ŞİVESİNİN (AĞIZININ) ROLÜ

Umumtürk dil tarihinin öğrenilmesinde çeşitli alanlarda mevcut Türk halklarının diyalekt ve şivelerinin araştırılması çok büyük önem taşımaktadır. Edebi dilin gelişmesinde ve günümüze kadar geçtiği tarihî merhalede diyalekt ve şivelerin rolü inkar edilemez. Bunun için ilk önce resmî dil olmayan Türk topluluklarının mevcut olduğu bölgeler üzerinde ağız araştırmalarının yapılması çok önemlidir. Türk halklarının yaşadığı ayrı ayrı bölgeler üzerinde ağız araştırmalarının yapılması ve karşılaştırılması çeşitli alanlardaki Türk halklarının ağızlarındaki mevcut ortak dil unsurlarını ortaya çıkarmakla beraber, aynı zamanda bir çok tarihî diyalektoloji faktörlerinin öğrenilmesi için de büyük imkân sağlıyor. Bu faktör çağdaş Türk dillerinin hem ortak, hem de farklı özelliklerinin tarihî bakımdan çok

ciddi araştırma konusu olduğunu kanıtlıyor. Bu bakımdan Kosova'nın Mamuşa yöresi ağız çağdaş Türk dillerinin tarihî bakımdan araştırılıp öğrenilmesinde en zengin kaynaklardan biridir. Çağdaş Türk lehçelerinin bir çoğunda mevcut ortak dil örneklerinin Mamuşa ağızı esasında ses varyantlarının araştırılması umumtürk edebî dil ve diyalektolojisinin haylî ortaya çıkarılmamış leksik-semantik ve gramer özelliklerinin daha eski katmanlarının açılmasına imkân yaratıyor. Mamuşa ağızlarında rasladığımız bir çok leksemelerin fonetik yapısının ve semantik anlamının çağdaş Türk dillerinin bir çoğunda, özellikle Oğuz grubu Türk dillerinde (Kuzey ve Güney Azerbaycan, Anadolu) diyalektal seviyede olduğu şekilde korunması dikkat çekiyor. Mamuşa ağızlarındaki bu leksemelerin dilcilik bakımından çağdaş Türk dilleriyle mukayeseli araştırılması umumtürk diyalekt leksikasının haylî yüze çıkarılmamış katmanlarının öğrenilmesinde müstesna önem taşıyor. Mamuşa ağızlarındaki dil ve gramer özellikleri çağdaş Türk dillerinin diyalekt ve şive uygunluğuna göre aynı kökten kaynaklandığını bir daha kanıtlıyor. Umumtürk dilinin tarihî gelişimine uygun olarak Mamuşa ağızı üzerinde gerçekleştirilen araştırmalar tüm Türk dillerinde birleşen Oğuz, Kıpçak, Peçenek, Selcuk tayfa dil unsurlarının çağdaş Türk lehçelerinin bir çoğunda ortak şekilde işlenmesi umumtürk edebî dilinin teşekkülünde ve gelişiminde bilavasite iştirak ettiğini göstermektedir.

Anahtar kelimeler: Mamuşa ağızı, tarihi diyalektoloji, fonovariyant, diyalekt, leksik-semantik, leksem, Oğuz grubu Türk dilleri.

Zhong JINWEN

YOK OLMA TEHLİKESİNDE OLAN SARI UYGUR DİLİNDE SON ZAMANLARDA YAPILAN BİR KAÇ KALITIM FAALİYET RAPORU

13.000 civarında nüfusa sahip olan Sarı Uygurlar Çin azınlıklarındandır, Sarı Uygurlar iki dil kullanmaktadır: biri Altay dil ailesinin Türkçe grubuna giren Batı Sarı Uygurca, biri de Altay dil ailesinin Moğolca grubuna giren Doğu Sarı Uygurcadır.

Günümüzdeki Sarı Uygurcanın kullanırlılığı hızla azalmaktadır, Sarı Uygurca teklkede olan diller arasına girmiştir. Sarı Uygurca'yı korunması ve geliştirilmesi amacıyla Sarı Uygur bölgesinde aşağıda belirtilen faaliyetler gerçekleştirilmektedir.

1. Anaokulunda çift dilli eğitim başlatılması.
2. Sarı Uygurların yoğun yaşadığı köylerde Sarı Uygurca kurslar düzenlenmesi.
3. Sunan Sarı Uygur Özerk ilçesi televizyon kanalında "Benimle Dil Öğren" programının yapılması.
4. Sunan Sarı Uygur Özerk ilçesi radyo istasyonunda "Sarı Uygurca Masallar ve Türkü Söyleme" programının yapılması.
5. İlçenin Orta ve Lise karma okulunda Sarı Uygurca konuşma yarışması yapılması.
6. Sarı Uygur Orjinal konserinin yapılması, konserde Sarı Uygurca sunumların yapılması.

Ali JUSUBALİEV

KAYBOLMAYA BAŞLAYAN YESEVİ İZBASARLARI - LAÇİLER

Geçmişte Orta Asya halklarının manevi hayatlarında tasavvuf ve tarikatların yeri büyük önem arz etmekteydi. Özellikle Türkistan bölgesinde Hallac-ı Mansur'dan itibaren büyük etkisini göstermeye başlayan tasavvuf ehli daha sonraki süreçte tarikatler şeklinde kurumsallaşarak bölgenin İslamlaşmasında ve sosyal hayatlarında etkili olmaya devam etmiştir. Bunları sırasıyla Kadirilik, Yesevilik, İşkîlik ve Nakşibendilik takip etmiştir. Orta Asya'da diğer tarikatlara nispeten daha genç olması ve her şarta uygun hareket edebilmesiyle bilinen Nakşibendilik, zamanla diğer tarikatlerin yerini almıştır. Fakat ortaya çıkışından itibaren Kırgızların manevi ve sosyal hayatında önemli yere sahip olan Yesevilik de, her türlü zor şartlara katlanarak günümüze kadar yaşamaya devam etmiştir. Bu tarikat günümüzde Kırgızistan'ın güney-batısında ve Özbekistan'ın Fergana bölgesinde hâlâ varlığını sürdüren "Laçiler"⁴ adlı toplulukta yaşatılmaya devam etmektedir. Yeseviliğin bir kolu olan Laçilik grubunun en belirgin özelliği bu gruba mensup insanların kendilerini Yesevi yolu ile bağlantılı görmeleridir. Diğer bir özellik ise, Yesevi'nin "Hikmetler"ini dütar eşliğinde hem de kadın erkek bir arada söylemelerinde yatmaktadır.⁵ Bununla ilgili bir menkıbe anlatılmakta olup, yukarıdaki özelliği teyit etmektedir.⁶ Sovyetler Birliği içerisinde ve ateizmin etkisinde kalan bu grup bu dönemde büyük suçlamalara maruz kalmıştır. Bundan dolayı halk nazarında bunlar farklı şekilde değerlendirilmiştir. Günümüzde artık bunlar Yesevi geleneklerini devam ettirmekte büyük sıkıntı içerisinde.

Araştırmacı Mambetaliev, Laçi grubuna mensup bu insanların Batken ilinin Kadamjay, Leylek ilçelerinde yaşayan Kanglı, Nayman, Kıpçak, Boston ve Cookeşek adlı Kırgız boyları arasından çıktıklarını ve çoğunluğunun Cookeşek boyundan olduklarını ifade etmektedir.⁷

4 Laçi veya laçilik anlamı üzerinde duran kaynakların hepsi onun zikir esnasında "illallah", "la ilahe illallah", "hu" gibi terimlerin tekrarlanmasından ortaya çıktığını ve Kırgız dil özelliğine göre ilaçi veya laçi şeklini almasına neden olmuştur. Mambetaliev Satıbalı, *Sufizm cana Anın Kırgızstandağı Agımdarı*, Frunze 1972, 62; Petraş Y. G., *Teni Srednevekovya, Kazakistan, Alma Ata* 1981, 84; Ali Yaman, "Kırgızistan'da Bilinmeyen Yasavi İzbasarları: "Laçiler"", *Araştırma dergisi, Ankara Bahar* 2004, 38-39.

5 Ali Yaman, *a.g.m.*, 29, 35

6 Bu konuda F. Olguner bir menkıbe anlatıyor. Menkıbeye göre Ahmed Yesevi'yi cereyan eden (her halde sazlı-sözlü) zikir meclislerine kadınların da katıldığı rivayetleri çevrede dolaşmaya başlar. Bunun üzerine kendilerini şeriat savunucuları kabul eden âlimler Türkistan'a müfettiş gönderirler. Durumu farkeden Ahmed Yesevi Celal Ata isimli müridini eline ağzı kapalı bir hokka vererek kendisine müfettişi gönderen âlimlere gönderir. Toplanan âlimlere gösterilen hokkanın içinde yanyana duran ateş ile pamuk ve pamuğun da yanmadan durduğunu gören âlimler buna şaşırırlar ve bundan ders alırlar. F. Olguner, "Tasavvuf Dünyası içinde Hacı Ahmed Yesevi", *Erdem*, VII, Sayı 21, Ankara Kasım 1995, 942.

7 Mambetaliev, *a.g.e.*, 62. Araştırmacı Ali Yaman da bunu teyid etmektedir. Ali Yaman, *a.g.m.*, 40.

Anahtar kelimeler: Yesevilik, Kırgızlar, Hikmetler, Laçiler, Orta Asya.

Жоголуп Бара Жаткан Ясавий Өкүлдөрү -Лачилер

Өткөн доорлордо Орто Азия элдеринин руханий жашоолорунда тасаввуф жана тарыйкаттардын орду чоң мааниге ээ болчу. Өзгөчө Түркстан аймагында Халлажы Мансурдан баштап абдан таасирдүү боло баштаган тасаввуф өкүлдөрү кийинки доорлордо тарыйкаттар түрүндө уюмдашып аймактын мусулмандашуусунда жана социалдык жашоолорунда таасирдүү боло башташкан. Буларды катары менен Кадырийлик, Ясавийлик, Ишкийлик жана Накшибандилик түрүндө атоого болот. Орто Азияда эң жаш жана ар кандай шартка ылайыкташкан Накшибандилик убакыттын өтүүсү менен башка тарыйкаттардын ордун ээлеген. Бирок пайда болгон күндөн баштап кыргыздардын руханий жана социалдык жашоосунда маанилүү орунга ээ болгон Ясавилик да, ар түрдүү шарттарды башынан өткөрүп бүгүнкү күнгө чейин жашап келген. Бул тарыйкат азыркы учурда Кыргызстандын түштүк-батышында жана Өзбекстандын Фергана аймагында да өз жашоосун улантып келе жаткан бир топ бар болуп, буларга «Лачилер» деп аталат. Ясавиликтин бир тармагы болгон Лачилик группасынын эң таанымал өзгөчөлүгү бул топко тиешелүү адамдардын өздөрүн Ясави жолу менен байланыштуу көрүүлөрү эсептелет. Алардын башка өзгөчөлүгү болсо Ясавинин «Хикметтерин» дутардын коштоосунда аял эркек биргеликте ырдоолорунда турат. Буга байланыштуу бир уламыш жогорудагы маалыматты тастыктайт. Советтер Союзунун ичинде жана атеизмдин таасири астында калган бул топ аталган доор аралыгында чоң күнөөлөөлөргө дуушар болгон. Ошондуктан эл назарында аларга башкача көз менен кароо өкүм сүргөн. Азыркы учурда Ясавий салтын улантууда чоң кыйынчылыктарга дуушар болушууда.

Изилдөөчү Мамбеталиев лачилердин Баткен областынын Кадамжай, Баткен жана Лейлек райондорунда жашаган канды, найман, кыпчак, бостон, жоокесек аттуу кыргыз урууларынын арасында жана көпчүлүгүнүн жоокесек уруусунда болгондугун белгилейт.

Ачкыч сөздөр: Ясавилик, кыргыздар, хикметтер, лачилер, Орто Азия

Yaşar KALAFAT-Turan CAN

KAYBOLMAKTA OLAN TÜRK TOPLULUKLARINDAN HOTON/HATUN TÜRKLERİ VE TÜRK HALK İNANÇLARINDAKİ YERLERİ

Bildiride Hoton / Hatun toplum isminin etimolojisi verilmekte, bu Türk toplumunun tarihine, coğrafyasına, yaşam biçimine ve nüfuslarına dair bilgi verilip kimliklerini tehdit eden hususlarla ilgili açıklamalar yapılmaktadır.

Şamanist / Kamist inançlı bu Türk toplumunun inanç kùltürlerine dair derlenmiş bilgilerin içeriği, diğerk Türk toplumlarındaki benzeri inançlarla karşılaştırmaları yapılmıştır.

Kùltürel kimlikleri ile yaşayabilme konusunda hiçbir demokratik edinimi olmayan Honton / Hatun Türklerinin varlığı, kùltürel kimlikleri Moğol resmi makamlarınca yok sayılmaktadır. Az sayılı olan bu Türk toplumu giderek tükenmeye yüz tutmuştur.

Albina KIRAN

SİBİRYA ÇUVAŞLARININ GÜNÜMÜZDEKİ NÜFUSU, DİNİ, DİLİ, ÖRF-ÂDETLERİ

Sibirya’da yaşayan birçok Türk halkından biri de Çuvaşlardır. Çuvaş Türkleri, İdil-Ural bölgesinde yaşamaktadır. Rusya Federasyonu’na bağlı Çuvaş Özerk Cumhuriyetinde, Tataristan, Başkurdistan, Mari El, Mordva, Udmurtya Cumhuriyetlerinde de Çuvaşlar yaşamaktadır. Rusya Federasyonu’nun Samara, Ulyanovsk, Orenburg, Saratov eyaletlerinde; Sibirya’nın Tümen ve Kemerova eyaletleri ve Krasnoyarsk bölgesinde de Çuvaşlar yaşamaktadır. Sibirya’da yaşayan Çuvaşların nüfusu yaklaşık 62900’dür. Bunların dilleri Çuvaşça olup, dinleri Ortodoks Hristiyanlık’tır. Geleneklerine, dinlerine, örf-âdetlerine bağlı olan Çuvaş Türkleri, Çuvaşistan’dan uzak olmalarına ve Sibirya’da yaşamalarına rağmen, dillerine sahip çıkmışlardır.

Günümüzde, Çuvaşistan bünyesinde yaşayan soydaşları ile iletişim halinde olup, kùltürel açıdan büyük bir ortaklığa sahiptirler.

Doğumdan ölüme, bütün gelenek ve göreneklerde, inanış biçimlerinde, kùltürel hayatlarında Sibirya Çuvaşları ile Çuvaşistan’daki Çuvaşları karşılaştırdığımızda ortak noktalarının ne kadar çok olduğu görülecektir. Hem sosyalizmin yıpratmasına, hem mekânsal uzaklığa rağmen, Sibirya Çuvaşlarının kùltür ve dillerine sahip çıktığı görülmektedir.

Bu bildiride Sibirya Çuvaşlarının dilleri, nüfusları, folkloru ve dinleri konusunda bilgi verildikten sonra, mevcut materyallerden hareketle Çuvaşistan’da yaşayan soydaşlarının dil, kùltür, folklor ve dinleri ile mukayesesi yapılacaktır. Mukayese sonunda elde edilen bilgilerle soydaş iki ayrı bölgede yaşayan Türk boyunun kùltürlerindeki benzerlikler, ortak noktalar ortaya konacaktır. Aynı zamanda Çuvaşistan’daki dil ve kùltürel yaşamdan Sibirya Çuvaşlarının ayrıldığı noktalar belirtilmiştir.

Anahtar kelimeler: Sibirya Çuvaşları, Çuvaşistan, kùltür, dil.

Население, Религия, Язык и Обряды Сибирских Чуваш

Чуваши – один из многих тюркоязычных народов, проживающих в Сибири. Чуваши проживают на Волжско – Уральской территории. А также в республиках Чувашия, Татарстан, Башкирия, Мари Эл, Мордва и Удмуртия. А также в округах Самара, Уль-

янск, Оренбург и Саратов Российской Федерации, в округах Сибири: Тюмень, Кемерово и в Красноярске. Население Чуваши в Сибири составляет приблизительно 62900 человек. Язык – чувашский, религия – христианство. Несмотря на отдалённость от Чувашии, чуваш, проживающие в Сибири и оставшиеся верными своим традициям, обычаям и религии сохранили свой язык.

Поддерживают связь с чувашами, проживающими на территории Чувашии. В культурном отношении имеют большое сходство между собой.

При сопоставлении обрядов рождения и смерти, традиций, форм религии и культуры сибирских чуваш и чуваш из Чувашии заметно много общего. Несмотря на давление социализма и на большое расстояние от Чувашии, сибирские чуваш сохранили свой язык.

На этом симпозиуме после информации о языке, населении, фольклоре и религии сибирских чуваш, было сопоставлено с языком, населением, фольклором и религией чуваш, из Чувашии. В конце были выделены общие сходства, двух родственных народов, проживающих на разных территориях. Одновременно показаны разницы языка и культурной жизни сибирских чуваш и чуваш, проживающих на территории Чувашии.

Ключевые слова: Сибирские чуваш, Чувашия, культура, язык.

Vildan KOÇOĞLU-GÜNDOĞDU

SÖZ VARLIĞI TEMELİNDE TUVA TÜRKÇESİNİN DURUMU

Tarihte *Uryanhaylar*, *Soyon*, *Soyot* adlarıyla anılan Tuva Türkleri, bugün Güney Sibirya’da yaşayan ve Güney Sibirya Türk lehçelerinden birini oluşturan topluluktur. Bulundukları coğrafya ve yaşadıkları tarihî olaylar, Tuva Türkçesini şekillendirmiş hem bazı dış etkenlerden korumuş hem de bazı etkilere maruz bırakmıştır. Bu durumun en açık izini Tuva Türkçesinin söz varlığında görmekteyiz.

Tuva Türkçesinin söz varlığında Eski Türkçeden günümüze ulaşan ortak sözler yanında sadece Tuva Türkçesinde kullanılan veya Moğolca, Rusça gibi dillerden alınan kelimelerin hepsinin yan yana yaşaması durumu dikkat çekicidir. Tuva Türkçesinde Eski Türkçenin ses, şekil ve leksik izlerini görmek mümkündür: ET. *azu* “veya” Tuv.T *azı* “aynı an.”, ET. *adır* “ayırma” Tuv.T. *adır* “aynı an.” vb. Bunun yanında Tuva Türkçesinde pek çok Moğolca alıntı mevcuttur. Ancak bu durum, Tuvacanın genel Türkçe kelimeleri veya kendine öz söz varlığını yitirdiği anlamına gelmemektedir. Örn. *konusmak*, *anlatmak* fiili için *de-*, *ayt-*, *sögle-*, *çugaala-*, *hööre-* fiilleri yan yana yaşamaktadır. Yine buna en güzel örnekleri teşkil eden ikilemelerdeki durumdur: *ajıl-ış* “iş güç”, *aarji-kurut* “sütten yapılmış yiyecek” vb. Bir tarafı Moğolca, bir tarafı Türkçe olan bu ikilemeler de Tuvacanın Moğolca etkisine en güzel savunmasıdır.

Biz bu bildiride tüm bunlardan yola çıkarak Tuvacanın söz varlığında dikkat çeken hususlar üzerinde duracağız. Bildirimizde kullandığımız dil malzemesini ise Tuva Cumhuriyetinde bulunduğumuz sırada topladığımız edebî dile ait malzeme oluşturmaktadır.

Anahtar kelimeler: Tuva Türkçesi, Söz Varlığı

Situation of the Tuvan Turkish on the Lexicology

Society of Tuvan Turks, who were known by the names Uryankhai, Soyon, Soyot through the history, are living in South Siberia today and have created one of the South Siberian Turkic dialects. The geographical and historical conditions they involved both made Tuvan Turkish to be shaped and protected from some external factors and also to become open to the exposure of some impacts. We observe the most clear marks of this situation in the lexicology of Tuvan Turkish.

It is observed that beside the common words which came from Old Turkish, there are also words which are specific to Tuvan Turkish and taken from other languages such as Mongolian and Russian and they are all being together in Tuvan Turkish lexicology and it is very attractive enough. It is possible to observe fonetic, morphologic and lexic marks in Tuvan.: OT. *azu* “or”, TT *azı* “same”, OT. *adır-* “separate”, TT *adır-* “same”etc. In addition, a lot of words borrowing from Mongolian exist in Tuvan. But, this case doesn’t mean that Tuvan Turkish lost common Turkish words or its lexicology. For example, some verbs such as *de-*, *ayt-*, *sögle-*, *çugaala-*, *hööre* are being used side by side. Another example is reduplications: *ajıl-ış* “work”, *aarju-kurut* “food” etc. These reduplications, which are synthesis of Mongolian and Turkish, are the best defense of Tuvan Turkish against Mongolian influence.

Moving from these points, we intend to examine remarkable issues in Tuvan lexicology in this paper. Language materials utilized in this paper are composed of collected data of ourselves during our field trip in Tuvan Republic.

Key words: Tuvan Turkish, Lexicology

Natalya KROPOTOVA- Vladimir ÖRMELİ

KIRIM KARAY TÜRK KÜLTÜRÜNÜN KORUNMA VE CANLANDIRILMASINDA KARŞILAŞILAN PROBLEMLER

Kırım Karay Türk Cemaati, 20 yıl önce bağımsız Ukrayna Devleti’nin kuruluşunu, kendilerine verilen yeniden doğuş ve faaliyete başlama sinyali olarak düşünmüşlerdir. Uzun yıllar süren çalışmaların sonucunda 1989 yılında, Simferopol, Yevpatoria, Behçesaray, Feodosya, Yalta, Melitopol Karay Milli-Kùltür Dernekleri’ni birleştiren “Kırım Karaylar” adını ta-

şıyan bir birlik kurulmuştur. 1996 yılında ise Ukrayna ve Kırım'daki dernekleri birleştiren "Bütün Ukrayna Kırım Karay Birliği" kurulmuştur. Aynı yılda Ukrayna Kırım Karay Birliği kapsamında gençliğin birleştirilmesi ve aydınlatılması için "Kale" Etnik-Kültür Merkezi yapılmıştır. Her yıl yaz aylarında "Kale" merkezi tarafından Cuft Kale'de, ana yurdumuzda, Uluslararası Yaz Çalışma-Gençlik Kampı düzenlenmektedir.

Kampı düzenlemekteki asıl amacımız, kültürel ve tarihî mirasın korunması ve canlandırılması, ilmî araştırmaların yapılması, ilmî-pratik konferans ve uluslararası kurultayların düzenlenmesi, Kırım Karaylarının tarihî, etnik oluşumu, dil ve kültüre ilişkin soruların çözülmesi, ilmî ve ilmi-popüler edebiyatın neşredilmesi, v.b.dir.

Şu anda Karay halkı zor durumdadır, çünkü Karay Birliğinin yürüttüğü kültürel ve tarihî mirasımızın korunması ve canlandırılması ile ilgili faaliyetler yerli idareciler tarafından engellenmektedir. Kutsal yerler ise (Cuft Kale, Balta Tiymez Mezarlığı) bu yerli iktidar organlarının egemenliği altındadır.

Sonuçta Kırım Karayları, Kırım'da, yani kendi vatanlarında uygulanan ayrımcı politikanın kurbanı durumundadırlar. Şimdi millî ve dinî âdetlerin uygulanmasına, kutsal yerlere gidilmesine ilişkin engeller konulmakta, millî ve dinî sergiler kapatılmakta, korunması gereken kutsal yerler tahrip edilmekte ve hatta yağmaya uğramaktadır.

İster istemez bu koşullarda ana dile (Karayca) ilişkin problemler ikinci plana atılmaktadır. Çünkü ulusal azınlıkların haklarının korunmasına ilişkin global problemler çözülmeden, Kırım Karaylarının dilinin canlandırılması gibi pratik sorunlara geçilmesi imkânsızdır. Bu bildirimizde Kırım Karaylarının karşılaştığı problemlere yer verilecektir.

Anahtar kelimeler: Kırım Karay Türkleri, Cuft Kale, Balta Tiymez mezarlığı, kültür, problem.

Проблемы Сохранения и Возрождения Культуры Крымских Караимов Тюрок

Караимские общины восприняли основание независимой Украинской державы 20 лет назад как перспективу возрождения и сигнал к действию. В результате многолетней работы, была основана Ассоциация крымских караимов «Крымкарайлар» (1989 г), которая объединила национально-культурные общества Симферополя, Евпатории, Бахчисарая, Феодосии, Ялты, Мелитополя. В 1996 г. основана Всеукраинская Ассоциация крымских караимов, объединяющая НКО Крыма, Киева, Николаева, Днепропетровска, Одессы, Ивано-Франковска, Харькова и Севастопольскую Ассоциацию «Фидан». В 1996 г. при Ассоциации крымских караимов «Крымкарайлар» для объединения и просвещения подрастающего поколения крымских караимов был создан Этнокультурный Центр Кале (ЭКЦ Кале) создан. Ежегодно ЭКЦ Кале организует международный летний трудовой лагерь на Джуфт Кале; проводит конференции, семинары, конкурсы и др. мероприятия.

Основные наши цели: сохранение и возрождение культурно-исторического наследия, проведение научных исследований, организация научно-практических конференций и международных съездов, публикация научной и научно-популярной литературы, освещающей вопросы истории, этногенеза, языка и культуры крымских караимов.

В настоящее время в отношении караимского народа сложилась катастрофическая ситуация, так как деятельность Ассоциации по сохранению нашего культурного наследия не находит понимания среди руководства местных органов власти, на территории которых находятся наши святыни.

В результате крымские караимы на своей Родине, в Крыму оказались жертвами дискриминационной политики, которая заключается в том, что создаются препятствия в осуществлении национальных и религиозных обрядов, препятствия в посещении национально-религиозных святынь (а именно крепости Кале (Чуфут-Кале) и кладбища Балта Тиймэз), закрытии национальных и религиозных выставок, разграбление национальных святынь при попустительстве лиц, обязанных принимать меры по их сохранению, и другие действия. Естественно, что проблема сохранения и возрождения родного тюркского языка волей-неволей отходит на второй план, т. к. без решения глобальных вопросов, связанных с защитой прав национальных меньшинств, крымским караимам невозможно переходить к решению практических вопросов возрождения языка.

Ключевые слова: крымские караимы тюрки, Джуфт Кале, кладбище Балта Тиймэз, культура, проблема.

Valeriya LEMSKAYA

ÇULIM-TÜRK AĞIZLARI: YOK OLMA TEHLİKESİ OLAN BİR DİLİN SAHA ARAŞTIRMASI

Bugün Rusya Federasyonu'nda Tom Nehri üzerinde, Tomsk ve Krasnoyarsk bölgelerinde yaşamakta olan Çulım Türklerinin nüfusu 650-900 civarındadır. Dili aktif biçimde kullanan konuşur sayısı ise 50'nin altına düşmüştür. Son konuşurunun 2011 yılında ölmesiyle de Aşağı Çulımca diyalekti ölü diller grubuna girmiştir.

Bu bildirinin temelini 2006-2010 yılları arasında bölgede yaptığımız saha araştırmasına bağlı olarak dokuz kaynak kişiden gerçekleştirilen derlemeler oluşturur. Aşağı Çulımcanın Yeji Ağzı; Orta Çulımcanın Tatal ile Melet Ağızlarından yapılan derlemelerde çeşitli söz ve cümleler, küçük hikâyeler, efsaneler, hatta destan parçaları toplanmıştır. Eldeki bildiride daha basılmamış yeni derlemelerinin dil ve halk bilimi özellikleri incelenecektir.

Anahtar kelimeler: Çulım Türk ağızları, alan derlemeleri, efsane, hikâye.

Chulym Turkic Tub-Dialects: Folklore Recordings Of A Moribund Language

The Chulym Turks live on River Tom in the Tomsk Region and Krasnoyarsk Territory. The number of this group ranges between 650 and 900 people; however, there are fewer than 50 people who can speak or understand Chulym Turkic. The Lower Chulym dialect became extinct in 2011.

I was able to gather samples of the Chulym Turkic sub-dialects (the Yezhi sub-dialect of the Lower Chulym dialect; the Tural and Melet sub-dialects of the Middle Chulym dialect) from 9 speakers during my 2006-2010 field trips. The samples include words, sentences, small stories, legends and even some epical parts. In my talk I am going to present some language and folklore peculiarities of the unpublished Chulym Turkic field data.

Key words: Chulym Turkic sub-dialects, field data, legend, story.

Galina MIŞKINIENE – Natela STATKIENE

KAYNAK ESERLERE VE ANKET SONUÇLARINA GÖRE LİTVANYA TATARLARININ DİNÎ TÖRENLERİNE AİT DİL KALINTILARI

Litvanya Tatarları, 600 yıldan uzun bir süreden beri Litvanya toprakları üzerinde yaşayan kendine özgü yegâne etnik gruptur. Altın Ordu devletinden ayrılan grupların bu bölgede ortaya çıkışı, XIV. yüzyıla rastlar. Bu grup, tarihsel sebeplerin etkisiyle, XX. yüzyılın başında bölgesel olarak bölünmüş bir görünüm arz etmekteydi; günümüzde ise Litvanya Tatarları üç farklı ülkede yaşamaktadır: Belarus, Litvanya ve Polonya.

Daha XIV. XV. yüzyıllarda, Büyük Litvan Dukalığı topraklarına yerleşmiş olan Tatarlar, iki yüzyıl boyunca, bütün tarihsel değişimleri yerel halk ile birlikte yaşayıp onların kültürüne uyum sağlarken bir yandan da dil açısından onlarla bütünleşmiştir; bununla birlikte, özgün yanlarından bir bölümünü, en önemlisi de dini olan İslam'ı korumuştur ki, bu özgünlük, Litvanya Tatarlarını kendine özgü dinî-etnik bir topluluk olarak ele almamıza imkân sağlar.

Büyük Litvan Dukalığı topraklarına yerleşmiş olan Tatarların konuşmuş oldukları Türk dilleri, o dönemlerde, oldukça hızlı bir şekilde kullanımdan düşmeye başlamıştı. Tatarların dil kaybına hizmet eden sebepler, birçok araştırmacının eserinde özetle dile getirilmiştir. Dil ölümüne yol açan temel sebepler arasında, Müslümanların Hristiyanlarla evlenmelerini, Litvanya Tatarlarının toplumsal farklılıklarını, sayıca az oluşlarını, ana vatandan tecrit edilmiş olmalarını ve ayrıca dinî törenleri yönetmek için gerekli olan diyalektler arası varyantların bulunmayışını saymak gerekir.

Litvanya Tatarları arasında, insan hayatının üç önemli evresi olan doğum, evlilik ve ölümle ilgili törenler, yerel halktan farklıdır. Temel olarak İslamî köklere sahip olmakla birlikte, Litvanya Tatarlarının törenleri, Şamanizm'den ve bölgedeki Hristiyan halktan etkilenecek katmanları da içerir. Bu durum, özellikle, “ölünün defnedilmesi” ve sonrasındaki törenlerde gözlenmektedir.

Bildiride, Litvanya Tatarlarının defin törenlerindeki değişiklikler, kaynak eserlerde geçen eski tasvirler ile kıyaslanarak analiz edilecek; ayrıca, Vilnius vilayeti Nemecis köyünde yaşayan Tatarlar arasında yapılmış olan anket sonuçları açıklanacaktır.

Anahtar kelimeler: Litvanya Tatarları, Tatar Dili, Hristiyan ortamı, defin törenleri.

Реликты Религиозной Обрядовости Литовских Татар: на Материале Источников и Анкетного Опроса

Литовские татары – уникальная этническая группа, проживающая на территории Литвы уже более 600 лет. Выходцы из Золотой Орды на этой территории появились в XIV в. В силу исторических причин в начале XX века эта группа оказалась территориально разделенной, и в данный момент литовские татары проживают в трех государствах: Белоруссии, Литве и Польше.

Переселившись на территорию Великого княжества Литовского еще в XIV–XV вв., татары в течение двух столетий смешивались с местным населением в языковом отношении, переживая вместе с ним все исторические перемены, интегрируясь в их культуру, но при этом отчасти сохраняя свою самобытность, а самое главное – религию (ислам), которая и позволяет говорить о литовских татарах как о особом этноконфессиональном образовании.

Тюркские языки, на которых говорили поселившиеся в ВкЛ татары, довольно быстро начали выходить из употребления. Причины, способствовавшие быстрой утрате татарами языка, обобщены в работах многих исследователей. Среди основных причин гибели языка следует назвать смешанные браки мусульман с христианками; социальную разнородность литовских татар, их немногочисленность, изолированность от родного края, а также отсутствие интердиалектного варианта языка для обслуживания религиозных обрядов.

Три главных в жизни человека момента: рождение, свадьба, похороны и сопутствующая им обрядовость у литовских татар иная, нежели у местного населения. В основном имеющая общемусульманские корни обрядовость литовских татар несет на себе налет шаманизма и местного, христианского влияния. Особенно это прослеживается в обрядах, связанных с похоронами и загробной жизнью.

В докладе будут проанализированы изменения, которые произошли в похоронном обряде литовских татар по сравнению с ранее описанными в источниках, а также продемонстрированы результаты анкетирования татар, компактно проживающих в деревне Немежис Вильнюсского района.

Ключевые слова: литовские татары, татарский язык, христианское окружение, похоронный обряд.

Nigar NAĞIYEVA

RUSYA KAYNAKLARINDA TELEÜTLER

XVII. yüzyılın başlarında Rus hâkimiyeti altına giren Teleüt Türkleri gittikçe azalan nüfusları ile yok olma tehlikesi ile karşı karşıya kalmaktalar. XVII. yüzyılda 4.000 çadırılık nüfusa sahip Teleütlerin sayısı günümüzde 2.000-2.500 civarındadır. Rus Çarlığı ve Sovyetler Bir-

liği döneminde yapılan siyasetler sonucunda Rusya'da yaşayan diğer Türkler gibi onlar da dil ve kültürlerini korumakta zorlandılar. Sovyetler Birliği'nin dağılma sürecinden itibaren Teleütler de kendi kültürlerine ve Türkçelerine yeniden sahip çıkmaya başladılar. Bu bildiriye Rusya'da Teleütlerle ilgili yapılan çalışmalar ve yayın organlarında çıkan bazı haberler üzerinde durduk. Bu kaynaklardan yola çıkarak Teleüt Türklerine Rusya'daki bakış açısı, halkın kendi kültürünü ve ana dilini koruma çabası hakkında fikir edindik. Bazı gerçeklerin yanlışlıkla veya bilerek değiştirilmesine rağmen Rus kaynaklarından Teleüt halkının özellikle 17. yüzyıldan sonraki tarihi, günümüzdeki yaşantısı, kültürü ve sorunları ile ilgili önemli bilgiler edinmek mümkündür. Rus kaynaklarına göre Teleütlerin sayısı ekonomik ve ekolojik şartlardan dolayı hızla azalmaktadır. Son yıllarda ana dili ve kültürün yaşatılması için çok sayıda faaliyetlerde bulunmasına rağmen eksiklikler giderilememiştir. Yaşlıların konuştuğu Teleüt Türkçesini çocuklar Bekovo kentindeki okulda seçmeli Teleüt dili dersinde öğrenebilmektedir. Onlar için Rusça Teleütçe Sözlük, Resimlerle Teleüt Dili, Milli Alfabe ve Rus hikâyelerinin Teleüt Türkçesine çevirileri basılmıştır, ancak Şunkan'ın Kahramanlıkları gibi halk hikâyeleri sadece yaşlıların hafızalarında yaşatılmaktadır.

Anahtar kelimeler: Rusya'da yaşayan Türkler, Teleütler, Teleüt kültürü, Teleüt Türkçesi.

Teleuts in Russian Sources

Teleut Turks, entered under sway of Russia since early XVII century, are faced with a danger of being extirpated with their diminishing number. Current number of Teleuts comprises 2.000-2.500, while this statistics tells the number of population to reside in 4.000 tents in XVII century.

The policies of Tsarist Russia and Soviet Union brought awesome challenges for Teleuts to protect their language and culture, as well for other Turks living in Russia. Upon collapse of the Soviet Union, Teleuts made efforts to take possession of their culture and language. In this release we dwelled upon the works done regarding with the Teleuts and some news published in media. Sustained on these resources we obtained opinion about viewpoint to Teleut Turks in Russia, the nation's struggle for keeping and protecting its culture and mother tongue.

Despite of distortion of some facts intentionally or by mistake, it is still possible to acquire important information from Russian sources about Teleuts' history especially after 17th century, their current life, culture and problems. As per Russian sources the number of Teleuts is decreasing day-by-day for economic and environmental reasons. Though number of efforts taken to perpetuate the language and culture, there are still lots of gaps. The Teleut Turkish spoken by elders is available for the children to learn only via optional Teleut language lessons taught in Bekovo city. Russian-Teleutish dictionary, Teleut Turkish in Pictures, National Alphabetic have been published, translations of Russian stories to Teleutish begun. But, the national stories like Shunkan's Heroisms are living only in memories of elders.

Key words: Turks living in Russia, Teleuts, Teleut Culture, The Teleut Turkish

Irina NEVSKAYA

STANDARDS OF CREATING ELECTRONIC DICTIONARIES OF ENDANGERED LANGUAGES: THE RELISH PROJECT

The RELISH project promotes language-oriented research by addressing a two-pronged problem: (1) the lack of harmonization between digital standards for lexical information in Europe and America, and (2) the lack of interoperability among existing lexicons of endangered languages, in particular those created with the Shoebox/Toolbox lexicon building software. The cooperation partners in the RELISH project are the University of Frankfurt (FRA), the Max Planck Institute for Psycholinguistics (MPI), and Eastern Michigan University, the host of the Linguist List (ILIT). The project aims at harmonizing key European and American digital standards. Focusing on several lexicons of endangered languages, the project will establish a unified way of referencing lexicon structure and linguistic concepts, and develop a procedure for migrating these heterogeneous lexicons to a standards-compliant format.

ILIT and its consultants and MPI pursue the top-down approach, harmonizing terminology and structure, while FRA leads the work on the bottom-up approach, analyzing the attributes and values in the selected Endangered Languages lexicons.

The proposed lecture will concentrate on the structure of multilingual dictionaries of endangered lexicons created with the Toolbox program and on implementing the ISOcat data category registry for harmonising the used terminology.

Key words: endangered languages, lexicon, standards

Hans NUGTEREN

SALARCA VE SARI UYGURCA'DA ARKAİZM VE YENİLEŞMELER

Kuzey Çin'de bulunan Qinghai ve Gansu eyaletlerinde, Salarca ve Sarı Uygurca (Batı Yırgurca) dilleri konuşulmaktadır. Salarca, Oğuz kökenlidir, Sarı Uygurcanın ise güney Sibirya öbeğine giren Yenisey Türkçesi ile muhtemelen yakın bir akrabalığı bulunmaktadır.

Salarca ve Sarı Uygurca, yüzyıllar boyunca hem birbirinden, hem diğerk Türk dillerinden ayrı kaldı. İkisi Çince, Tibetçe ve Moğol dillerinin büyük etkisinin altında kalıyor. Bu durum en açık şekilde söz varlığında görölmektedir. Ödünç kelimeler fazla olmasına rağmen, aynı zamanda bazı eski özellikler baki kalmıştır. Hatta eskiden kalma ek ve sözcükler kullanılarak pek çok yeni sözcük yaratılmıştır.

Sayılar alanından bazı örnekler:

S.Uyg. *saqīs-yigirmi* ‘onsekiz’ (Eski Türkçeden kalma sayı tipi)

S.Uyg. *törtun* ‘kırk’ (analojik yeni teşkil)

Sal. *elli on* ‘altmış’ (nedeni bilinmeyen yeni teşkil; *ahmuş* da kullanılmaya devam ediliyor)

S.Uyg. *ayaq* ‘on bin’ (*ayaq* sözü aslında sadece ‘kâse’ demek idi. Çince ‘kâse’ anlamlı *wǎn* sözünün, ‘on bin’ anlamlı *wàn* sözüne benzediği için, Sarı Uygurcada da ek anlamı meydana çıktı.)

Bildiride, hem söz varlığı, hem şekil bilgisinden başka örnekler verilecektir.

Archaism and Innovation in Salar and Western Yugur

In Qinghai and Gansu Provinces in Northern China, Salar and Western Yugur are spoken. Salar is of Oguz origin, while Western Yugur is probably most closely related to the Yenisey languages belonging to the South Siberian subgroup.

Salar and Western Yugur have been separated from one another as well as from the remaining Turkic languages for centuries. Both are under the strong influence of Chinese, Tibetan, and Mongolic languages. This can be seen most clearly in the vocabulary. Although loanwords are many, some old features have been preserved, and new forms have even been created, based on old words and suffixes.

Some examples from the numerals:

WYu. *saqīs-yigirmi* ‘eighteen’ (a type of numeral preserved from Old Turkic)

Sal. *törtun* ‘forty’ (new analogical formation)

Sal. *elli on* ‘sixty’ (new formation with unknown motivation; *ahmuş* is also still in use)

WYu. *ayaq* ‘ten thousand’ (*ayaq* originally just meant ‘bowl’. As Chinese *wǎn* ‘bowl’ resembles *wàn* ‘ten thousand’, the Western Yugur word developed the additional meaning.)

Other examples from the vocabulary and morphology will be provided.

Ayyana OZONOVA

TUBA LANGUAGE IN N.A. BASKAKOV’S WORKS AND AT THE PRESENT TIME

The report considers the changes which occurred in Tuba language from the time of collecting and describing the data by N.A. Baskakov to the present time. The data obtained on Tuba language will be compared to the data on Altai literary language and other neighboring South-Siberian Turkic languages.

At the present time non-literate Tuba language is strongly affected by Russian and Altai literary languages. The language of interethnic and official communication is Russian and to a small degree – literary Altai created on the basis of the southern dialects.

Tuba, along with the Chalkan and Kumandy languages, belongs to the northern group of the dialects of the Altai language unlike Altai-kiži, Telengit and Teleut that belong to the southern group. The northern dialects have some differences inside the group and are significantly different from the southern group of dialects displaying many similar features with Shor and Khakas.

Although the Tuba language has similarities with Kumandy and Chalkan, which make northern dialects different from the southern ones, it is characterized by some features distinguishing it from other northern dialects of the Altai language.

Key words: N. Baskakov, Tuba language, grammar.

Mehmet ÖLMEZ

ÇİN'DEKİ TÜRK DİLLERİ VE BUGÜNÜ

Çin'de konuşulmuş veya konuşulan dokuz Türk dili bulunmaktadır. Bunlardan sadece üçünün yazı dili bulunur. Diğer altısının yazı dili yoktur. Bu altı dilden ikisi gerçek anlamda öteki dillerinden yalıtılmış, benzeri bir dil ya da diyalekti Çin sınırları dışında bulunmayan Salırca ve Sarı Uygurcadır. Bugün artık konuşuru bulunmayan Fuyu-Kırgızcasının ise benzeri dil var olup Hakasçadır. Bu dilin aktif konuşurları bugün kalmamıştır, son olarak 8 yıl kadar önce yapılan saha çalışmasında 70 yaş üzeri 5 adet “informant” güçlükle bulunmuştur. Kaldı ki bu informantlar dahi günlük dilde kendi aralarında Ölot Moğolcası konuşmaktadırlar.

Salırca (literatüre yanlışlıkla Salar diye geçmiştir) bugün Çinghay eyaletinde Şunhua kasabası (kendi adlandırmalarıyla “Salır”) ve etrafındaki köylerde yaklaşık 100 000 kişi tarafından; Sarı Uygurca ise Gansu eyaleti, Sunen kasabası etrafındaki yaylalarda 5000'in üzerinde kişi tarafından konuşulmaktadır (kaynaklarda 12 000 olarak geçer). Salırca konuşurları Çin'in bugün pek çok şehrine lokanta işletmecisi, aşçı olarak dağılmışken Sarı Uygurlar yalnızca devlet memuru ya da araştırmacı olarak bölge dışına çıkmaktadırlar. Gansu, Zhangye, Pekin şehirlerinde bu şekilde az sayıda Sarı Uygurla karşılaşmak mümkündür.

Bildirimde kısaca Çin'deki Türk dilleri, esasta ise yukarıda anılan iki dilin bugünkü durumu saha çalışmama dayalı olaark ele alınacaktır.

Anahtar kelimeler: Çin'deki Türk Dilleri, Salır dili, Sarı Uygur Dili // Turkic languages at China, Salar, Yellow Uighur.

H. İnci ÖNAL

TÜRK DİLLERİNE VE KÜLTÜRLERİNE AİT MİRASIN KORUNMASI: KAZANIMLAR VE ELEŞTİRİLER

Dillerle ilgili çalışmalar ait olunan kültürün geleceğini yansıtmaktadır. Kütüphaneler, arşivler ve müzeler gibi kültür kurumları Türk dillerinin gelişmesinde ve korunmasında başarıyla çalışmaktadırlar. Bilgi ve iletişim teknolojilerindeki gelişmeler kurumların tanıtılmasına, araştırmalar yapılmasına ve değişik ortamlardan bilgiye erişilmesine katkıda bulunmaktadır. Bu çerçevede çalışmamızın iki temel amacı vardır. Amaçlarımızdan ilki araştırmacıların ve / veya kişilerin “dilleri ve kültürleri yok olma tehlikesine maruz Türk toplulukları” konusunda nasıl araştırma yaptıklarını ve bilgi topladıklarını ortaya çıkarmaktır. İkinci amacımız Türk kültürüne ait bilgi kaynaklarını toplama ve hizmete sunma görevlerini yüklenerek bölgesel olduğu kadar uluslararası işbirliği konusunda çalışan örnek bir kurum oluşturmaktır. Bahsedilen çalışmalar gelecekteki uygulamalara yol gösterecektir. Bu araştırmanın sonuçları işbirliğine yönelik önemli çalışmaların yapılmasına önderlik edecektir.

Anahtar kelimeler: Türk dilleri ve kültürleri, Türkiyat araştırmalarında bilgi ve belge yönetimi, işbirliği.

Preservation of Turkish Languages and Cultural Heritages: Achievements and Issues

Work in languages can be future picture of different relations inside cultural system. Institutions of culture such as libraries, archives and museums are very successfully engaged in the development and preservation of Turkish languages. The developments of information and communication technologies have been contributed human knowledge for identifying institutions, making research and accessing them in different places. Two of the main goals of this study are (1) to investigate how researchers and / or people search for and gather information in contexts rich in “Turkic communities whose languages and cultures are endangered”; and (2) to propose a well deserved model place for developing the regional and international cooperative programmes carried out to preserve and manage the Turkic cultural information sources. The above mentioned areas are just some examples for possible projects. The results of this research are open to discuss any other ideas for cooperative initiatives.

Key words: Turkish languages and cultural heritages, Information management in Turkish studes, cooperation.

Vadim PONARYADOV

FU-YÜ KIRGIZCASI ÜZERİNE MOĞOLCA ETKİSİ HAKKINDA

Fu-yü Kırgızları, Moğolca konuşanların ortasında çoktanberi bulundukları için diline birçok Moğolca unsurlar girmiştir.

Fu-yü Kırgızcasına Moğolcadan alınan kelimelerin ses özelliklerini incelememiz farklı zamanlarda ve farklı menşelerden alınmasını gösteriyor. Kimi sözcüklerde şimdiki Moğol dillerinde yok olmuş eskicil ses özellikleri korunmuştur. Bunlar XVIII. yüzyıldan daha sonra alınamamış; tarih ve kültür düşüncesiyle böyle kelimelerin menşei, Cüngarya devletinin Oyrat dili olmalıdır. Ancak bazılarının da daha önce Orta Moğolcadan alınabildiğini de belirtmek gerekir. Daha yeni alınan kelimelerin arasında Oyratça ses özelliklerini içeren sözler, Mançurya'ya Fu-yü Kırgızlarıyla aynı zamanda ve aynı olaylarda gelen Ölotlerin Oyrat şivesinden alınmış olmalıdır. Özgü Moğolca özelliklerini gösterenler ise yerli Doğu Moğol şivelerinden girmelidir. Üstelik kimi sözcükler Dagurca menşeli olabilir. Ayrıca Fu-yü Kırgızcasında, asıl alınma gerçekleşmeden benzer Moğolca kelimeleri etkisi altında bazı öz Türk unsurlarının ses şeklini değiştirdiği olaylar kayda değerdir.

Anahtar kelimeler: Fu-yü Kırgızcası, Moğolca etkisi.

О Монгольском Влиянии на Язык Фуюйских Кыргызов

Фуюйские кыргызы длительное время проживают в монгольском окружении, поэтому в их языке обнаруживается значительное число монгольских заимствований.

Предпринимаемое нами рассмотрение фонетических особенностей монголизмов в фуюйско-кыргызском языке позволяет заключить, что они заимствовались в разное время и из разных источников. Одна группа слов сохраняет архаичные фонетические черты, утраченные в современных монгольских языках. Подобные лексемы должны были заимствоваться не позднее XVIII в. Исходя из историко-культурных соображений, наиболее вероятным их источником должен быть ойратский язык Джунгарского государства, хотя нельзя исключить, что некоторые подобные слова имеют еще более раннее среднемонгольское происхождение. Среди более новых монголизмов могут быть выделены слова с ойратскими фонетическими признаками, заимствованные, по-видимому, из диалекта окружающих ойратов-элютов, которые попали в Маньчжурию одновременно с фуюйскими кыргызами и при тех же обстоятельствах, и слова с собственно монгольскими фонетическими признаками, заимствованные из местных восточно-монгольских диалектов. Кроме того, некоторые слова могут иметь дагурское происхождение. Отдельный интерес представляют случаи, когда настоящего заимствования не происходит, но исконные тюркские слова в языке фуюйских кыргызов претерпевают фонетическую деформацию под влиянием сходных монгольских лексем.

Ключевые слова: язык фуюйских кыргызов, мо/нгольское влияние.

*Elisabetta RAGAGNIN***TAIGA VS. STEPPE SAYAN TURKIC VARIETIES IN NORTHERN MONGOLIA**

The northern regions of Khövsgöl Aymag in Mongolia are home to two distinct Sayan Turkic speaking groups: the reindeer herding Dukhan and the cow herding Tuhan.

Dukhans number approximately 500 individuals and inhabit the county of Tsagaan Nuur. About half of the Dukhan lives in the taiga and follow a lifestyle based on reindeer herding, hunting and gathering. The other half has either settled in the village of Tsagaan Nuur or lives in adjacent river areas herding Mongolian-style cattle, i.e. horses, camels, cows, goats and sheep. Their self-designation is *tuha*, a phonetic variant of *tuva/tuba*. Dukhan is a non-written language and is generally spoken in the narrow family-circle.

Younger generations are, however, gradually switching to Darkhat-Mongolian, the local Mongolic idiom.

Tuhan is actively spoken by not more than 50 individuals, all aged above 45, in an area stretching from the eastern shores of Lake Khövsgöl to the border with Buriatia. Their lifestyle is based predominantly on the herding of cows, *hös* in their idiom (all the other Sayan varieties display *inek* 'cow'). Their self-designation also is *tuha*. In the available literature they are, however, referred to as Uyghur-Uriankhay. All Tuhan speakers are bilingual in Tuhan and Mongolian. Tuhan is both a non-dominant and a non-written variety and is only used as the in-group language.

In my talk I will compare some phonetical, morphological and lexical features of Dukhan vs. Tuhan. I will show that Dukhan belongs to the Taiga group of Sayan Turkic, whereas Tuhan is a member of Steppe Sayan Turkic, though displaying some unique linguistic features that distinguish it from the rest of Sayan Turkic. I will also suggest that Tuhan people might be the continuation of the ancient Kurykan clans, documented in the Orkhon inscriptions from the VIII century, who did not move north and who did not get assimilated by the Mongolic-speaking ancestors of the Buryat and do not represent Turkicized Samoyeds.

*Valentin Ivanovich RASSADIN***ОСОБЕННОСТИ ЗВУКОВОГО СТРОЯ ТОФАЛАРСКОГО ЯЗЫКА**

Особенности звукового строя современного тофаларского языка представлены здесь нами в трёх аспектах. В первом аспекте получила описание система вокализма, которая организована на корреляции трёх рядов гласных - 9 чистых кратких (а, о, у, ы, э~э, ө, ү, и, і), 9 фарингализованных кратких (аь, оь, уь, ыь, эь~эь, өь, үь, иь, іь) и 9 чистых долгих фонем (аа, оо, уу, ыы, ээ~ээ, ии, іі), напр., ам «имя» - аьт «лошадь» - аат «укачивай ребёнка». Назализованные гласные не образуют регулярных соответствий и выступают главным образом как варианты фонем. Второй аспект затрагивает систему консонантизма, которая построена на противопоставлении сильных согласных, слабых согласных и сонантов, причём они коррелируют в середине осно-

вы, причём чистые краткие гласные и чистые долгие гласные встречаются перед слабыми согласными (звонкими и полувзвонкими) и сонантами, фарингализованные перед сильными, которые всегда глухие. Напр., кап «мешок» - кабы «его мешок», каьп «клюй» - каьпар «клюнет», ыт «отправь» - ыдар «отправит», ыыт «звук» - ыыды «его звук», ыьт «собака» - ыьты «его собака». К третьему аспекту относится поведение звуков в потоке речи и связано с различными чередованиями, которые обусловлены главным образом разным качеством как гласных звуков в слове, так качеством согласных. После фарингализованных гласных согласные к, қ переходят в h (аьк «теки» - аьһар «потечёт», төьк «пролей» - төьһер «прольёт»), а согласный ш после них чередуется с согласным һь (баьш «голова» - баьһи «его голова», аьш «открой» - аьһяр «откроет»). После чистых кратких и долгих гласных происходит обычное озвончение согласных, напр., ақ «белый» - ағы «его белок», баш «язва» - бацы «его язва». Фонетика придаёт тофаларскому языку заметное своеобразие и делает его не похожим на другие тюркские языки.

Ключевые слова: тофаларский язык, система вокализма, краткие гласные, долгие гласные, фарингализованные гласные, консонантизм, чередование фонем

The Peculiarities of the Phonetic Order of the Tofalar Language

Resume. The peculiarities of the phonetic order of the Tofalar language are presented in three aspects. In the first aspect the system of vocalism is described. The system is organized on the correlation of three lines of vowels: 9 clear short vowels (a, o, y, ы, э~ә, ө, ү, и, i), 9 pharyngealized short vowels (аь, оь, уь, ыь, эь~әь, өь, үь, иь, iь) and 9 clear long phonemes (aa, oo, yy, ыы, ээ~әә, ии, ii). For example: ат «a name» – аьт «a horse» – аат «rock a baby to sleep». Nasalized vowels don't form regular conformities and mainly represent variants of phonemes.

The second aspect touches upon the system of consonantism, which is based on the opposition of strong consonants, weak consonants and sonants, and besides they correlate in the middle of the stem, clear short vowels and clear long vowels come before weak consonants (voiced and half-voiced) and sonants, pharyngealized before strong ones, which are always voiceless. For example: кап «a bag» – кабы «his bag», каьп «peck» – каьпар «will peck», ыт «send» – ыдар «will send», ыыт «a sound» – ыыды «his sound», ыьт «a dog» – ыьты «his dog».

The third aspect concerns the behaviour of sounds in the stream of speech. It's connected with different gradations, which are mainly caused by the different quality of vowels in the word, as well as the quality of consonants. After pharyngealized vowels the consonants к, қ transform into h (аьк «flow» – аьһар «will flow», төьк «spill» – төьһер «will spill»), and ш consonant alternates with һь consonant (баьш «a head» – баьһи «his head», аьш «open» – аьһяр «will open»). After clear short and long vowels consonants usually become voiced, for

example: ақ «white» – ағы «his white», баш «an ulcer» – бачы «his ulcer». The phonetic order of the Tofalar language makes it peculiar and different from other Turk languages.

Key words: The Tofalar language, system of vocalism, short vowels, long vowels, pharingalized vowels, consonantism, alternation of phonems.

Saim SAKAOĞLU

YAŞAYAN BİR ANADOLU AĞZINDA KAYBOLMAYA YÜZ TUTAN KELİMELE, DEYİMLER VE ATASÖZLERİ ÜZERİNE

Bir Orta Anadolu ili olan Konya doğumluyum; bu ilin ağzını çok iyi biliyorum. Ayrıca bazı Anadolu illerinin ağızlarını da çeşitli sebeplere bağlı olarak öğrendim. Tokat'ta lise öğretmenliği yaptım ve oradan evlendim. Bayburt ve Gümüşhane illerimiz araştırma alanım idi. Erzurum'da ise 21 yıl kalarak oranın ağzını da öğrendim. Bu ağızlarla sık sık ilgilendim. Özellikle Konya ağzı üzerinde 30 yıldan beri çalışıyorum.

Çalışmalarımı, derlenmiş ve derlediğim kelimelere, deyimlere ve atasözlerine dayandırırım. Elimin altında binlerce örnek bulunmaktadır. Bu örnekler çok farklı dönemlerde derlenmiş olup bir bölümü günümüzde kullanılmamaktadır. Ayrıca bu kelime, deyim ve atasözlerini bilen de kalmamıştır. Yani Konya ağzı hâlen yaşamaktadır; ancak kelime dağarcığı gittikçe daralmaktadır. Ağızlara yeni kelimelerin girmesi ise son derece zordur. Giren kelimeler ise ağzın özelliğini bozacak olan, genellikle Batı kökenli teknik kelimelerdir. Gelecekte ağza özgü kelimeler giderek azalacak, Batı kökenli kelimeler ise çoğunluğu oluşturacaktır. Bu da zamanla ağızların gücünü azaltacak, kelimelerin yanında deyim ve atasözlerinin de Batı dillerinden alınanları ağzın çevrimine girecektir.

Bildirimizde, Konya ağzı örneğinden hareketle ağızların geleceği üzerinde durulacaktır.

Anahtar kelimeler: Ağız, kaybolma, kelime, deyim, atasözü.

The Words, Idioms and Proverbs Almost Lost From an Anatolian Living Accent

I was born in Konya, a Central Anatolian district, and I know very well the accent of this historical city. Besides, I learned some other Anatolian accents because of some reasonable positions. I thought in Tokat high school and married with a young lady from Tokat. Bayburt and Gümüşhane were my field researches areas. I have lived in Erzurum almost 21 years and learned the accent of Erzurum, too. I have been interested with those different accents interruptedly. Specifically, I have been studying on Erzurum accent since 1981.

My studies based upon the previously collected words from the field by other collectors, my own collections of words, idioms and proverbs. I have almost several thousands of collected

sample words from the field. Those sample words have been collected from the field in different periods of time and some of those have been ceased to exist from the accent. Also, the old speakers of those words, idioms and proverbs have been died out. I have to say that the Konya accent is still alive, but the volume of the vocabulary has been dropped down dramatically. Adding new words to an old accent is a very hard task. The new words have been entered to the old accent are all technical ones that have been barrowed from European languages. In the future the words of old accent will loose its own dominant position in the language spoken and new foreign words have been barrowed from European languages will be accumulated. This coming situation will force the power of old accent down and the words, idioms and proverbs will be replaced by the new words that have been taken from Western languages.

The future of the words as seen in old Konya accent will be examined in our academic paper.

Key words: Accent, lost, word, idiom, and proverb.

Irina SELYUTINA

PHONOLOGICAL SYSTEMS OF NORTH-ALTAI LANGUAGES

The instrumental studies show that the articulatory-acoustic bases of North-Altai languages – Kumandy, Chalkan and Tuba can be characterized as weak ones. There are three zones of vowel articulation: front, central, central-back. The central-back articulation is dominant. There are five grades of the mouth opening (2–6). Nasalization is positional-combinatory. Pharyngalization and initial prevocalic aspiration are facultative. Quantity is a constituent-differential property. Phonologization of positional length occurs along with the still uncompleted process of contracted length formation. The process of vowel shift similar to the analogous phenomenon in Khakas, Tatar, Bashkir and in the Baraba Tatars' language has its specificity in Kumandy, Chalkan and Tuba.

Consonant Systems structured in accordance with quantitative features function in North-Altai languages. System existing in some Altai-Sayan Turkic languages and organized by opposition in accordance with the length, which has resulted from overlapping of superstratum articulatory-acoustic base by substratum Ugro-Samoyedic one points to the existence of Ancient Turkic elements in the Altai-Sayan languages. These elements are characterized by triple opposition of strong/weak/superweak consonants: unacceptable for aboriginal population strong articulation transferred to the long one.

Knowledge of the specific features of the North-Altaic articulatory-acoustic bases and peculiarities of structural organization of phonological systems will contribute to the rising the efficiency of education. It will undoubtedly favour the solution of the problem of the native languages maintenance and revitalisation.

Key words: Siberian Turkic Languages Phonological Systems

Osman Fikri SERTKAYA

ŞOR SÖZLÜĞÜ ÜZERİNE

Şor Türkleri Güney Sibirya'da yaşayan küçük bir Türk topluluğudur. Tom nehri ve onun kolları olan Mras ve Kondom nehirlerinin kıyılarında yaşadıkları için onlara "Mras Tatarları, Kondom Tatarları, Kuznetsk Tatarları" denilmiş, ancak Radloff tarafından "Şor Türkleri" diye isimlendirilmişlerdir. Folklorları ve dilleri üzerinde N. N. Direnkova'nın iki yayını olmuştur. Ancak Direnkova'nın henüz yayımlanmamış metin derlemeleri de Sankt-Peterburg'da bulunmaktadır.

Kemerova bölgesinde yaşayan Şor Türklerinin sayısı 15.000-20.000 arasındadır. XVI. yüzyıldan itibaren Ruslar tarafından hristiyanlaştırılmışlardır. Eğitim dili Rusça olduğu için Şor Türkçesi kaybolmaya yüz tutmuştu. Ancak son 20 yılda Şor aydınları dillerini canlandırmak gayreti içerisinde girmişlerdir.

M. L. Sudaçakov, G. D. Çul'janov ve G. V. Kostoçakov tarafından hazırlanan *Şor Sözlüğü* 1992'de Novosibirsk'te *Şorsko-Russkiy Slovar* başlığı altında yayımlandı. Bu küçük Rusça sözlük Türk Dil Kurumu'nun Kaynak Eserler Bilim ve Uygulama Kolu çalışmaları içerisinde ve benim gözetimim altında Muvaffak Duranlı ve Alisa Vasilyevna Yesipova tarafından Rusçadan Türkçeye aktarıldı. Ancak çeviri bittiği zaman Şükrü Halûk Akalın'ın Nadejda Nikolayevna Kurpeşko Tannagaşeva ile birlikte hazırladıkları *Şor Sözlüğü* 1995'te Adana'da yayımlandığı için çalışma sadece çeviri olarak kaldı.

Bildiride bu küçük çeviri ve Sözlükteki kelime kadrosu değerlendirilecek, özellikle Şor kelime kadrosu içerisindeki Moğolca unsurlar üzerinde durulacaktır. Temennim Şükrü Halûk Akalın'ın bu sözlüğün kelime kadrosunu da kendi hazırladığı sözlüğün içerisine dâhil edip *Şor Sözlüğü*'nün genişletilmiş ikinci baskısını yapmasıdır.

Nariye SEYDAMETOVA

KIRIM TATAR DİLİNİN TOPLUMSAL İŞLEVİ: TARİHİ VE ÇAĞDAŞ DURUMU

Kırım Tatar dili uzun bir yazılı geleneğine sahip olan Türk dillerinden biridir. Kırım Tatar dilinin toplumsal işlevi büyük bir zayıflatma özelliği olduğu için şu anda onun korunması meselesi çok aktüeldir. Kırımda dil durumu (XIX. yüzyıl sonundan günümüze kadar) bu bildiride artzamanlı ve eşzamanlı yöntemle incelenmeye çalışılmıştır.

Kırım Tatar dili işleyişinin analizi, dil durumunun gelişme eğilimini belirlemek önemli görülmektedir. Bu konuların önemi, Kırım Tatar dili işleyiş biçimlerini yeterince tanımlamak ve akılcı bir dil politikası oluşturulmak için ihtiyaç duyulmasındandır.

XVIII. yüzyılın sonlarına kadar Kırım'daki durum tek dillilik olarak değerlendirilebilir. 1783 yılında Kırım'ın Rusya'ya katılmasıyla Kırım Tatar halkının ve dilinin tarihinde yeni bir sayfa açıldı. O zamandan beri, Rusça Kırım'da giderek yaygınlaşmaktadır. XIX. yüzyı-

lın ilk yarısında dil durumu Kırım Tatar ve Rus dilleri işleyen kapalı bir etnik sınırları ile karakterizedir. Kırım'da Kırım Tatar millî dili tüm alanlarda, çok fonksiyonlu olarak kullanılmıştır. Ancak XIX. yüzyılın sonuna kadar Kırım'da Rus dilinin kullanımı giderek yaygınlaşmıştır.

XIX.-XX. yüzyılların başında Kırım Tatar dilinin kullanım alanları artmıştır: millî eğitim, edebiyat, süreli yayınlar, yayın, tiyatro vb. Daha sonra Tatar dili eyalet ve yerel yönetimler, resmî evrak, bilimsel yayın alanlarında faaliyete geçmiştir. Ancak, XX. yüzyılın ikinci yarısında Kırım Tatarların sürgünü ve Kırım Tatar diline karşı yapılan baskıcı politikalarının nedeniyle Kırım Tatar dilinin fonksiyonel ve iç kuruluşu gelişiminde yıkıcı sonuçlara yol açan, kullanım alanlarında bilinçli bir kısıtlama gerçekleştirildi.

Son 30 yıl içinde, günlük konuşmada Kırım Tatar dilinin kullanımı azaltamakta ve toplum ve hatta aile içinde iletişim aracı olarak kullanımının önüne geçilmektedir.

Şu anda, en önemli ödev Kırım Tatar dilinin işlevsel sistemini yeniden yapmak için en uygun çözüm yollarını bulmaktır.

Anahtar kelimeler: Kırım Tatar dili, Kırım Tatar dilinin işleyiş alanları, dil politikası.

Социальные Функции Крымскотатарского Языка: История и Современность

Крымскотатарский язык – один из тюркских языков, имеющий многовековую письменную традицию. В настоящий момент со всей остротой стоит вопрос о его сохранении, поскольку для крымскотатарского языка стало характерным значительное ослабление его социальных функций. В докладе приводится описание языковой ситуации в Крыму в диахронном и синхронном аспектах (конец 19 в. - по настоящее время).

Представляются актуальными анализ динамики функционирования крымскотатарского языка, определение тенденций развития языковой ситуации. Важность решения этих вопросов определена необходимостью адекватного описания форм существования и функционирования крымскотатарского языка и формирования рациональной языковой политики.

Ситуация в Крыму до конца 18 в. может характеризоваться как мооязычная. Присоединение Крыма к России в 1783 г. открыло новую страницу в истории крымскотатарского народа и его языка. С этого времени русский язык все шире распространяется в Крыму. Языковая ситуация в первой половине 19 в. характеризуется замкнутым в этнических границах функционированием крымскотатарского и русского языков. При этом крымскотатарский язык на территории Крыма использовался полифункционально, во всех сферах, присущих национальному языку. Однако к концу 19 в. расширяется сфера функционирования в Крыму русского языка.

На рубеже 19-20 вв. несколько расширяются социальные функции крымскотатарского языка: национальное образование, художественная литература, периодическая печать, книгоиздательство, театральное искусство. В дальнейшем крымскотатарский язык стал функционировать в сферах государственного и местного управления, официального делопроизводства, науки, радиовещания. Однако во 2-ой половине 20 в. вследствие депортации крымскотатарского народа и репрессивной политики в отношении крымскотатарского языка произошло целенаправленное резкое сужение общественных функций крымскотатарского языка, что привело к разрушительным последствиям в его функциональном и внутривидовом развитии.

В последние 20-30 лет продолжается сокращение объемов функционирования крымскотатарского языка в бытовом общении и его вытеснение в качестве средства внутринационального и семейного общения.

В настоящее время главной задачей представляется оптимальное решение проблемы восстановления функциональной системы крымскотатарского языка.

Ключевые слова: крымскотатарский язык, сфера функционирования крымскотатарского языка, языковая политика.

The Social Functions of the Crimean Tatar Language: History and Modern State

Crimean Tatar language is one of the Turkic languages, which have a long written tradition. At the moment, the question of its preservation is acute, since the Crimean Tatar language has a characteristic of a significant weakening of its social function. The report describes the language situation in the Crimea in diachronic and synchronic aspects (the end of XIXth century till nowadays).

The analysis of the functioning of the Crimean Tatar language, defining trends of the language situation appear to be actual. The importance of these issues is identified by the need of description in adequate way the forms of existence and functioning of the Crimean Tatar language and formation of a rational language policy.

The situation in the Crimea until the late XVIIIth century. can be characterized as a monolingual. Joining of Crimea to Russia in 1783 opened a new chapter in the history of the Crimean Tatar people and their language. Since then, the Russian language is becoming increasingly common in the Crimea. The language situation in the first half of the XIXth century is characterized by a closed ethnic boundaries in the functioning of the Crimean Tatar and Russian languages. Crimean Tatar language in Crimea was used multifunctionally, in all areas inherent in the national language. But by the end of the XIXth century expands the scope of the functioning of the Russian language in the Crimea. At the turn of the XIX-XX centuries some social functions of the Crimean Tatar language extend: natio-

nal education, literature, periodicals, publishing, theater. Later Tatar language came on use in the fields of state and local government, the official paperwork, science, broadcasting. However, in the second half of the XXth century. due to the deportation of Crimean Tatars and the repressive policies of the Crimean Tatar language was deliberate sharp narrowing of the social functions of the Crimean Tatar language, which led to devastating consequences in its functional and struktural development.

During the past 20-30 years the decline in the functioning of the Crimean Tatar language in everyday communication and its exclusion as a means of intra-national and family communication is continuing.

Presently, the main task is to find the optimal solution to restore a functional system of the Crimean Tatar language.

Key words: Crimean Tatar language, areas of functioning of the Crimean Tatar language, language policy.

Kadriye ŞAHİN

ZORUNLU GÖÇÜN ANADİL ÜZERİNE ETKİSİ: HATAY'IN OVAKENT BELDESİNDE YAŞAYAN ÖZBEKLER

Ovakent, Hatay'ın merkez ilçesi Antakya'ya bağılı olan ve Amik Ovası'nda yer alan bir beldedir. Rusların Afganistan'ı işgali üzerine, 1982 yılında dönemin Cumhurbaşkanı tarafından Türkiye'ye getirtilen Özbek kökenli Afganlardan 171 hane Ovakent'e yerleştirilmiştir. Bu dönemde yerleştirilen Özbekler'e, aile başına bir ev ve on dönüm arazi verilmiştir. Ovakent, bugün nüfusu sürekli değişen bir yerleşim hâline dönüşmüştür. Oturma izni ve TC kimlik numarası alan Özbekler otuz yıldır tarım, büyük oranda deri işlemeciliğı ile geçimlerini sağlamaktadır. Beldede bulunan iki ilköğretim okulunda Özbek çocuklara eğitim verilmektedir. Yetişkinler için de Türkçe okuma yazma kursları açılmıştır. Sonuçta, hem çocuklar hem de yetişkinler günlük hayatlarında Türkçeyi konuşma ve yazma dili olarak kullanmaya başlamışlardır. Ancak ilk göç dalgası ile gelen Özbekler hâlen anadilleri ile konuşmakta ve yazmaktadırlar. Afganistan'dan zorunlu olarak göç eden Özbekler, yeni yaşam koşulları nedeniyle Özbekçe ile birlikte Türkçeyi de zorunlu olarak öğrenip kullanmaya başlamışlardır. Bu yeni dil öğrenimi, Özbeklerin yeni yerleşim alanlarına bir tür uyarlanma stratejilerinin de sonucudur. Bu bildiride, sosyal antropolojinin çalışma yönteminin biri olan alan araştırması yöntemi kullanılarak Ovakent'te yaşayan Özbeklerin içinde bulundukları sosyo-ekonomik süreç, eğitim sistemi, kültürel özellikleri ile iki dilli bir süreçte doğru yönelişleri ele alınmıştır.

Anahtar kelimeler: Dil, kültür, Ovakent, Özbekler.

The Effect of Mandatory Migration: The Uzbeks Living in Ovakent, Hatay

Ovakent is a town on the Amik Plain in Antakya Province. After the Russians occupied Afghanistan, 171 Uzbek-origin Afghan households brought to Turkey by then president were settled in Ovakent in 1982. A terrain of ten decares and a house per household was given to the Uzbek people settled in this period. Today Ovakent has turned into a settlement having a continuously changing population. The Uzbeks who took residence permit and identity number have lived on agriculture, and leatherwork to a large extent since thirty years. The Uzbek children are educated at two primary schools in the town. Turkish literacy courses are delivered to the adults. As a result, both children and adults have started to use Turkish as a spoken and written language in everyday life. However, the Uzbeks who settled during the first migration wave still speaks and writes in their own language. The Uzbeks who had to migrate from Afghanistan to Turkey started to learn and use Turkish and Uzbek together compulsorily. This new language learning is a result of a kind of adaptation strategy for Uzbek to a new settlement. In this paper, the socio-economic process, cultural characteristics and the orientation towards a bilingual process of the Uzbeks living in Ovakent by using field research method which is one of the working methods of social anthropology.

Key words: Language, culture, Ovakent, the Uzbeks

Bilge Kağan SELÇUK

ETNOLENGÜİSTİK AÇIDAN KIRGIZİSTAN-ÖZGÖN BÖLGESİNDEKİ TÜRKLER

Genel Türk tarihinde birçok Türk boyunun birbirinden bağımsız olarak bazen bir hanedanlığı, bazen kültürü, bazen de etnisiteyi tanımlamada Türk adını kullandığını görmekteyiz. Orta Asya'da Türkiye orijinli Ahıska Türklerinin dışında, bölgenin otantik halklarından olan ve etnik tanımlamada Türk adını kullanan toplulukların olduğunu görmek bu düşüncüyü destekler niteliktedir. Özgön Bölgesi Türkleri, yöredeki diğer Türk boylarından farklı olmayan, ancak etnik tanımlamada Türk adını kullanan topluluktur. Bölgede Akkorgan, Ayuu, Boston, Dönbulak, Kayrat, Özgörü, ve Töölös köylerinde yoğun olarak yaşamaktadırlar. Sovyet tarihçilerinden B.H. Karmışeva'nın *Tarihi Etnografik Bilgiler* başlığı altındaki araştırmasında Karluk, Türk, Barlas, Kaltatay, Musabazar ve Muğul gibi Türk uruklarından söz edilmektedir. 20. yy. başlarındaki nüfuslarıyla ilgili verilmiş olan sayısal değerlerinden yola çıkarak, Özgön bölgesi Türklerinin günümüzdeki tahmini nüfuslarının 100.000 gibi bir rakamda olduğu düşünülmektedir. Dil özellikleri incelendiğinde Karluk-Uygur dil bütünlüğü içerisindeki şive ve ağızlarda konuştuklarını yine Karmışeva'nın çalışması temellendirmiştir. Böyle olmakla birlikte 2005 yılında Yöredeki Türklerden derlenen sözlü ürünlerde sadece Karluk dil grubu özellikleri değil, Kıpçak ve Oğuz grubu dil özellik-

leri de belirlenmiştir. Kendilerini Türk olarak tanımlayan, dillerinde Kıpçak-Karluk-Oğuz dil özelliklerini eşzamanlı olarak yaşatan, daha da ilginç antropolojik açıdan Oğuz özellikleri sezilen bu topluluk, bölgedeki Kırgız ve Özbek Türklerinin ayrılmaz bir parçasıdır. Çalışmada, Türkiye sahasında çok yeni olan bu konunun etnolengüistik açıdan incelenmesi amaçlanmaktadır.

Anahtar kelimeler: Özgön Türkleri, Barlas, Kaltatay, Kıpçak-Karluk-Oğuz, etnolengüistik.

Этнолингвистические Особенности Узгенских Турков Кыргызстана

В истории тюркских народов мы видим, что название «Тюрк» иногда применялось как определение одной культуры а иногда применялось как название династии также целого этноса. Наличие в Центральной Азии народов, называющих себя турками, кроме турков Ахыска, в свою очередь еще раз подтверждает наше мнение. Узгенские турки, которые ничем не отличаются от других тюркских народностей, называют себя «турками» и густо заселены в сёлах Аккоргон, Аюу, Бостон, Кайрат, Узгериш и Тоолос. Известный историк времён Советского Союза Кармышева Б.Х. в своей работе под названием «Историко-этнографические данные», где дается информация о таких тюркских племенах как карлуки, барласы, калтатаи, мусабазары, мугулы, написала и о тюрках Средней Азии. Исходя из данных, полученных в начале 20 столетия, можно предположить, что количество Узгенских турков приблизительно составляет 100 000 человек. В работе Кармышевой Б.Х. также говорится об итогах лингвистических исследований, которые показали что турки Средней Азии говорят на диалектах карлукско-уйгурского языка. Тем временем по собранным в 2005 году материалам устного творчества турков можно сделать вывод, что в языке Узгенских турков встречаются особенности не только Карлукской языковой группы, но и особенности Кыпчакской и Огузской языковых групп. Эти Узгенские турки, называющие себя турками, имеющие в своем языке особенности одновременно Карлукской и Огузской языковых групп, Этакже имеющие антропологические особенности Огузской группы являются неотъемлемой частью кыргызов и узбеков. Целью данной работы является выявление этнолингвистических особенностей Узгенских турков, что является совершенно новой темой в Турции.

Ключевые слова: Узгенские турки, Барлас, Калтатай, Кыпчак, Карлук, Огуз, этнолингвистик.

Feza TANSUĞ

KAYBOLAN SESLER: TÜRK MÜZİK KÜLTÜRLERİNİN YOK OLUŞ SÜRECİ

Türk ses dünyası İç Asya'nın yüreğini kat ederek kuzeydoğudan güneybatıya uzanır; Yakutlar ile Tuvalar ve Hakaslar gibi Altay halklarının şaman kültürüyle, Özbekler, Türk-

menler ve Türkler gibi İslamlaşmış Türkleri birleştirir. Bu ses dünyasının merkezinde telli çalgılarla kendilerine eşlik eden gezgin ozanların destan seslendirmeleri yer alır. Türk ses dünyası bir grup müzikten oluşmaktadır. Bir müziği sanki konuşulan bir dilmiş gibi düşünmek olasıdır. Her bir toplumun, kendine özgü bir ana müziği vardır ve bir toplum, müziklerinin, kendi konuştukları dil aracılığıyla iletişim kurar gibi ortak bir anlayışa sahip olduğunu bilir ve müziklerine buna göre karşılık verirler. Tıpkı dillerin birbirlerinden sözcük almaları gibi müzikler de birbirlerini etkiler. Yine tıpkı bir toplumun bir dili bir diğerinin yerine koyması gibi (Orta Asya Türk halkları Ruslar topraklarına geldikten sonra Rusça öğrenmişlerdir), bazı topluluklar geleneksel bir müzik türü kullanmayı bırakabilir ve bu müziği bir diğeri ile değiştirebilir. Bazı bireyler ve bazı toplulukların tamamı ikidillidir; bugünkü birçok Orta Asya halkları böyledir. Benzer şekilde, Güney Sibirya'daki Tuvalı toplulukların geleneksel Tuva müziğini ve Batı müziğini eşit şekilde ancak farklı amaçlar için kullandıkları için ikimüzikli sayılırlar. Bu bildiride geleneksel Tuva müziğine odaklanarak Türk dünyasının kaybolan seslerini tartışacağım. Bu bildiri, 2001-2004 yılları arasında Orta Asya ve Sibirya'da yaptığım antropolojik alan araştırmalarına dayanmaktadır.

Anahtar kelimeler: Müzik, Tuva, Yeniden canlandırma.

Vanishing Sounds: The Extinction of the Turkic Musical Cultures

The Turkic sound world extends from northeast to southwest across the heart of Inner Asia, linking the shamanistic culture of the Yakuts and Altay peoples such as the Tuvans and Khakas with Islamized Turkic groups such as the Uzbeks, Turkmens and Turks. The world of Turkic sound consists of a group of musics. It is possible to think of a music somewhat as if it were a language. Each society has its own principal music, and the members of a society know and respond to their music with a kind of common understanding, just as they communicate through their language. Just as languages borrow words from each other, musics influence each other. And just as a society sometimes replaces one language with another, some communities may cease using a traditional kind of music and replace it with another. Some individuals and some entire communities are bilingual; this is true of many Central Asian peoples today. Similarly, many Tuvan communities in Southern Siberia are bimusical. In this paper, I will discuss the vanishing sounds of the Turkic world with a particular focus on traditional Tuvan music. This paper is based upon my anthropological fieldwork in Central Asia and Siberia between 2001 and 2004.

Keywords: Music, Revival, Tuva.

Aljona TAZRANOVA

THE TELENGITS AND THE TELENGIT LANGUAGE

The report considers one of the indigenous peoples of Siberia-Telengits and their dialect-language - Telengit. The Telengits are an indigenous people of the Russian Federation. They are considered to be an ancient Turkic-speaking population of Gorny Altai in terms of ethnogenetics. The ethnic term “*Telengit*” used in scientific literature represents the Russian version of the self-designation “*teleŋet, teleut*” derived from the Old Turkic ethnicon *tele* completed with a Mongolian affix of the Plural number. In Russian-language sources, particularly of the recent period, the ethnicon *Telengit* is often used as a distorted *Teleut*. Russians often denoted the Telengits as *Kalmyks* and *Urjanxajcy* and much rarer *Tatary* (*Tatars*).

The Telengits live in the centre of Asia, at the border joint of four countries – China, Kazakhstan, Mongolia and Russia. The Telengits live in the Koş-Ağaç and Ulagan districts of the Altai Republic.

Key words: The Telengits, the Telengit language, indigenous minority of the Russian Federation.

Münevver TEKCAN

TÜRKİYE DIŞINDAKİ AVŞARLAR

Avşarların esas yurtları, Orta Asya’da Seyhun boylarıdır. Avşarlar, diğer Oğuz boylarıyla birlikte 11. yüzyılda Selçuklu İmparatorluğu’nun kuruluşundan sonra, Orta Asya’dan göç ederek Hûzistan-Horasan yoluyla Anadolu, Irak ve Suriye’ye gelmişler; 11.-14. yüzyıllar arasında Hazar havzası, İran, Azerbaycan, Anadolu, Irak ve Suriye topraklarında yayılmışlardır. Türkistanda kalanlar bir süre sonra Moğol istilasıyla birlikte Azerbaycan’a gelmişler; bunların bir kısmı da Suriye istikametinde Aşağı Fırat Havzasını yurt tutmuşlardır. Avşarlar dağıldıkları bütün bölgelerde önemli ve etkin bir siyasî güç olarak kendilerini göstermişlerdir. Günümüzde Türkiye dışındaki Afşarlar başta İran olmak üzere Afganistan, Azerbaycan, Suriye, Irak ve Kıbrıs’ta bulunurlar. Bu çalışmada, Türkiye dışındaki Afşarların bugünkü durumları değerlendirilecektir.

Nadejda TIDIKOVA

О ЯЗЫКЕ И КУЛЬТУРЕ КОРЕННЫХ МАЛОЧИСЛЕННЫХ НАРОДОВ РЕСПУБЛИКИ АЛТАЙ

При Всероссийской переписи населения 1989 г. теленгиты, тубалары, челканцы и кумандинцы не были выделены как самостоятельные национальности, так как

они входили в состав алтайцев, а их языки считались диалектами литературного алтайского языка на базе диалекта алтай-кижи. После получения статуса малочисленных народов России кумандинцами в 1993 году, теленгитами, тубаларами и челканцами в 2000 году, эти этносы в прошедшие переписи 2002 и 2010 годов самостоятельно вошли в перечень национальностей России.

По итогам переписи 2002 года в Республике Алтай проживает теперь 2 368 теленгитов, 1 533 тубаларов, 931 кумандинцев и 830 челканцев. Но язык своей национальности назвали родным только 2292 теленгита, 381 тубалара, 249 кумандинцев и 446 челканцев. Все эти этносы отнесены к коренным малочисленным народам Республики Алтай.

В статье рассматриваются проблемы по языку и культуре этих народов, существующие в настоящее время, обобщаются результаты научных экспедиций, предпринятых в места компактного проживания данных этносов, ставятся задачи для решения проблем малочисленных народов Республики Алтай.

Ключевые слова: язык, теленгит, туба, челканец, кумандинец.

Altay Cumhuriyetinde Sayısı Az Halkların Dili ve Kültürü Hakkında

Altay Cumhuriyeti'nde 1989 yılın nüfus sayımına göre Telengitler, Tuba, Çalkandu ve Kumandılar müstakil bir millet olarak değerlendirilmediler. Çünkü onlar Altaylılar olarak sayılmış ve dilleri Altay resmî dilinin (Altay Kiji dialekti) dialektleri olarak ele alınmıştır. Ama 1993'te Kumandılar ve 2000'de Telengitler, Tuba ve Çalkandular sayısı az halklar statüsünü aldıktan sonra, 2002 ve 2010 yılın nüfus sayımına göre bu etnik gruplar Rusya'nın milletleri listesine girdiler.

2002 nüfus sayımı sonuçlarına göre Altay Cumhuriyeti'nde 2368 Telengit, 1533 Tuba, 931 Kumandı ve 830 Çalkandu yaşıyor. Fakat kendi dillerini millî dil olarak sadece 2292 Telengit, 381 Tuba, 249 Kumandı ve 446 Çalkandu adını verdi. Tüm bu etnik gruplar Altay Cumhuriyeti'nin sayısı az yerli halkları statüsünü aldılar.

Bu bildiride bu halkların dil ve kültür sorunları ele alınmaya çalışılmış, bu halkların yoğun olarak bulundukları bölgelerde yapılan olan son araştırma gezilerinin sonuçları ana hatları ile verilmiştir. Altay Cumhuriyetinde sayısı az halkların farklı sorunlarına da değinilecektir.

Anahtar kelimeler: Altaylar, Telengitler, Tubalar, Çalkandular, Kumandılar.

Svetlana Menkenovna TROFÌMOVA
Valentin Ivanovich RASSADÌN

**Формообразование числа имени существительного
в тофаларском языке**

Статья посвящена формообразованию числа имени существительного в современном тофаларском языке. Имя существительное в тофаларском языке в форме своей основы не содержит указаний на число и в зависимости от лексического значения и конкретной ситуации может означать как единичный предмет или лицо, так и некую совокупность в целом. Особенно ярко это выражено у некоторых лексико-семантических групп существительных, таких как названия животных, растений и т.п. в тофаларском языке отсутствует категория числа как грамматическая категория с её функциональным противопоставлением единственного числа множественному и согласованием по числу в атрибутивных словосочетаниях. Формальное выражение получила лишь неопределённая множественность, показателем которой является аффикс –лар. В то же время есть ряд слов, которые в речи обычно не употребляются в форме множественности. К ним относятся, например, названия предметов и явлений, существующих в природе единично, названия металлов, минералов, дискретных веществ, названия парных предметов и частей тела, названия некоторых процессов, результатов действия, отвлечённые имена.

Ключевые слова: Формообразование числа, имя существительное, современный тофаларский язык.

The formbuilding of Number of Nouns in The Tofalar Language

The article is devoted to the formbuilding of number of nouns in the modern tofalar language. The noun in the tofalar language in its stem doesn't indicate the number and depending on the lexical meaning and specific situation can signify a singular object or subject, as well as a certain combination in whole. It is especially expressed by some lexic-semantical groups of nouns, such as names of animals, plants and etc. in the Tofalar language there is no category of number as a grammatical category with its functional opposition of singular to plural. Only indefinite plurality is formally expressed by the affix –lar. At the same time there are some words which are not usually used in plural in the spoken language. Among them there are names of single objects and phenomena existing in nature, names of metals, minerals, substances, pair objects and parts of body, names of several processes, results of actions, abstract names.

Key words: Formbuilding of number, noun, modern tofalar language, absence of grammatical category of number.

Sultan TULU**İRAN'DA KAYBOLMAYA YÜZ TUTMUŞ HORASAN TÜRKLERİNİN
DİLLERİ VE KÜLTÜRÜNÜN YAŞATILMASI**

İran'ın doğusunda ve kuzeydoğusunda yer alan bölgeye Horasan adı verilmektedir. İran İslam Cumhuriyeti Asya'nın batısında yer alan bir devlettir. Kuzeyinde Ermenistan, Azerbaycan, Türkmenistan ve Hazar Denizi, doğusunda Afganistan ve Pakistan, batısında Türkiye ve Irak, güneyinde Basra ve Umman körfezleri bulunmaktadır. Farsça bir kelime olan Horasan "Güneşin yükseldiği yer" anlamına gelir. Bu isim Sasaniler zamanında ülkenin kuzeydoğusuna verildi. Eskiden Horasan bölgesi bugün İran, Afganistan, Tacikistan ve Türkmenistan'ın bazı bölgelerini de içeriyordu. 29 Eylül 2004 tarihinde üç bölüme ayrılmadan önce Horasan, İran'ın en büyük vilayeti idi. Horasan bölgesinde yaşayan topluluklardan en önemlileri, İranlılar, Horasan Türkleri, Türkmenler, Kürtler ve Araplardır. Az sayıda Afgan da bu bölgede yaşamaktadır.

Bundan 16 yıl önce 3. Uluslararası Türk Dili Kurultayında merhum Prof.Dr. Gerhard Doerfer, İrandaki Türk dil ve lehçelerinin yok olma riski ile karşı karşıya kalması ve bunların hayatta kalma şansı üzerine bir bildiri sunmuştu. Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, 4. Uluslararası Türkiyat Araştırmaları Sempozyumu'nun konusunun Düzenleme Kurulu ve Bilim Kurulu tarafından "*Dilleri ve Kültürleri Yok Olma Tehlikesine Maruz Türk toplulukları*", belirlenmesi tarafımızca bu bağlamda isabetli olmuştur. Bildiri konumuz olan Horasan'ın Türklerinin dilleri, Unesco'nun belirlediği Tehlikedeki Diller Programına göre altı tehlike derecesinden 2 ile 3. derecede yani zayıf ile kesinlikle tehlike altında gösterilebilir. Bu dillerin tamamen kaybolmadan kayıt altına alınması hususunda Horasan Bölgesindeki Türklerin dilleri ve kültürlerine yönelik bir proje başvurmuz da bulunmaktadır. Umarım ilgili yetkili makamlarca bu talebimiz karşılık görür.

Bildirimizde İran'da yaşayan Horasan Türklerinin ve dillerinin keşif tarihçesi, ağız bölgeleri ve kültürel durumu üzerinde yapılan çalışmalar ve bugünkü konumu üzerine bilgimizi paylaşmak istiyoruz.

Sunum için ayrıca 2005 yılında İran'a yaptığımız inceleme gezisinden sonra izlenimlerimizi bir araya getirerek hazırladığımız "Horasan Elleri" adlı belgesel sunumumuzu imkân dâhilinde izletmek arzusundayız.

Nabijan TURSUN**UYGHURS –
A DISAPPEARED DIASPORA IN FERGHANE VALLEY**

Today, the majority of the Uyghur population lives in Eastern Turkistan, which is officially called the Xinjiang Uyghur Autonomous Region by China. Outside of the homeland, the majority of the Uyghur diaspora has settled in Kazakhstan, Kyrgyzstan and Uzbekistan.

According to settlement and language features, the Uyghur diaspora in the Turkic republics of Central Asia can be divided into two groups: those in Yettesu (Semirechia) and those in the Ferghane Valley. However, most of the Ferghane Uyghurs mixed with indigenous peoples over time and today they have disappeared from the Ferghane Valley. In contrast, the Uyghurs in the Yettesu region have protected their ethnic identity, language, traditions, literature and arts very well.

The exact size of the Uyghur population in Central Asia including the Ferghane Valley has been a very contentious issue. As a people united by ethnic origin, history, culture and tradition, Uyghurs have a relatively long history in the Ferghane Valley. From the 18th and 19th centuries, a period in which Uyghurs periodically revolted against Manchu rulers, many Uyghurs migrated to the Ferghane Valley to escape Manchu-Chinese persecution. From the beginning of the 20th century to 1937 and in the period from 1955 to 1962, many Uyghurs migrated to the Soviet Union, including to what is now Uzbekistan.

In the 1920s, Abdulla Rozibakiyev, one of the Uyghur leaders of the time, asserted that the Uyghur population in Soviet Central Asia was 600,000, with the majority in the Ferghane Valley. In 2000, more than 20,000 Uyghurs were recorded in Uzbekistan's census.

The main reasons for the disappearance of the Uyghurs in the Ferghane Valley and their mixing with the indigenous peoples there can be explained by the following three factors:

- 1) Geographical features and ethnic origin;
- 2) Language, religion and cultural factors;
- 3) Ethnic political strategy.

Today, the Uyghur diaspora in Central Asia faces many issues related to the future of their ethnic and cultural identity as well as ties with their historical homeland.

İsmail TÜRKOĞLU

TACİKİSTAN'DA KAYBOLMAK ÜZERE OLAN BİR TÜRK TOPLULUĞU: KARLUKLAR

Tacikistan günümüzde Türkiye'de çok az bilinen bir ülkedir. Bu ülkede yaşayan Türk toplulukları hakkında ise maalesef hiçbir bilgiye sahip değiliz. 1974'te Moskova'da yayımlanan Tacikistan ve Özbekistan'ın Güneyinde Yaşayan Etnik Halkların Tarihi isimli eserde Tacikistan'da yaşayan Türk toplulukları hakkında ayrıntılı bilgi verilmektedir. Eserin yazarı B. Karmışeva alan çalışması neticesinde Tacikistan'ın güney ve orta kesimlerinde Karluk, Türgiş ve Türk olarak kendini adlandıran Türk gruplarının yaşadığını tespit etmiş ve çalışmasında bunlar hakkında ayrıntılı bilgi vermiştir. Bugün sayıları gittikçe azalan ve yok olmak üzere olan Karluklar, yoğun olarak Tacikistan'ın dağlık kesimlerindeki kışlaklarda yaşamakta olup, ülkede nüfusun çoğunluğunu teşkil eden Tacik ve Özbek nüfus arasında dillerini kaybetmişlerdir. Nüfus sayıları hakkında kesin bir bilgi olmamakla beraber 40-50 bin civarında oldukları tahmin edilmektedir. 2010 yılında mülakat yaptığım bir Karluk'un ver-

diği şifahi bilgiler ve yukarıda zikredilen eser tebliğin temelini teşkil edecek, Karlukların yaşadıkları bölgeler, sayıları, dil örnekleri ve etnografileri hakkında bilgi verilecektir.

Larisa TYBYKOVA

THE SOCIOLINGUISTIC SITUATION OF THE TELEUT LANGUAGE

The Teleuts are a South Siberian indigenous nation. According to the census of 2002 (www.perepis2002.ru), the whole population of the Teleuts counts 2650 people. The same census claims that 2534 Teleuts live on the territory of the Kemerovo region, 96% of them are concentrated in the following towns and villages: Belovo, Cheluxoevo, Verxovskaja, Shanda, Novo-Bachaty and others. This group is called «Bachat Teleuts» according to the place of the main concentration of the Teleut settlements on the banks of the Big and Small Bachat rivers.

The problem of language maintenance is the central and the most important one in the modern cultural life of a people. According to the data of 1979, only 56% of Teleuts spoke their native language at home with their children. The Teleut language did not have any legal status, it was used only in family communication and among professional groups involved into traditional economic activity and consisting of Teleuts only.

To date, the situation became much sharper. The Teleut language is taught only in one school of the Kemerovo Region - in the school in the village Bekovo of the Belovo District, but even there the Teleut classes are optional. Measures for supporting the language and raising its social status are being taken: children's primer and a Teleut-Russian dictionary have been published recently, but these are just first steps in this huge and difficult work. According to the Russian census of 2002, 52% of Teleuts still consider Teleut their native language, but in fact, as Dmitrij Nasilov claims, just 1.9% of them are able to speak the language. The Teleut language is included into "The Red Book of Russian People's Languages" as a disappearing one.

Oksana TYSHCHENKO- MONASTYRSKA

CODE-SWITCHING IN CRIMEAN TATAR

The paper presents bilingualism among Crimean Tatar speakers and investigates code-switching strategies and patterns used by Turkic speaking ethnic group in dominant Russian language environment. It is studied how social identity links to linguistic identity through the constellation of minority versus majority. The spontaneous speech data for the study were collected from the Crimean Tatar native speakers of three generations which shows different ways and levels of Russian-Crimean Tatar bilingualism and even trilingualism (when Ukrainian or Uzbek are in use). Various types of code-switching appear in

the spontaneous speech of Crimean Tatars: interclausal switching (*Ekim olup çalışacağım* (L1). *А пока что учусь* (L2) “I will work as a doctor (L1). But now I study (L2)”), intraclausal switching (*Tatar balaları* (L1) *с которыми я учился* (L2) “Tatar children (L1) I studied with (L2)”), word switching (*Anahtar anda ili yoq* “Is the key there or not?”), intra-word switching (*кадрлары* “employees”, diminutives *Zoreşka, Elvisik*). The linguistic properties of code-switching in Crimean Tatar is studied.

Key words: Code-switching, bilingualism, Crimean Tatar

Meral UÇMAZ-Tevfik Orçun ÖZGÜN

HİNDİSTAN’DA KÜLTÜRLERİ YOK OLMA TEHLİKESİYLE KARŞI KARŞIYA OLAN TÜRK TOPLULUKLARI

Gittikleri her yere kùltür ve yaşayış biçimlerini götüren ve yayan Türkler, kùltür mozaigine katkıda bulunmuşlardır. Türklerin yayıldığı coğrafyalardan biri de Hindistan coğrafyasıdır. Burada Akhunlar, Gazneliler, Kölemenler, Halaçlar, Tuğluklar ve Babürlüler Türk asıllı Hanedanlar olarak Türk hâkimiyetini ve kùltürünü dönemlerinde sağlamlaştırmışlardır. Bu tarihsel mirası Moradabad şehir merkezinde, Fatehpur Has Köyünde, Amroha ve Sambal ilçelerinde, Gucarat Dırub köyünde görmek mümkündür. Batılılarca yanlış tanımlanan ve yok sayılan bu Türk mirası önemle üzerinde durulmayı ve incelenmeyi hak etmektedir. Bu bildiride Hindistan’ın Yerli Türkleri adlı belgesel çalışmasında Türklerin yaşadığı bölgelerde yapılan mülakatlara dayanarak, ele alınan toplulukların sosyal durumları, yaşayışları ve kùltürleri hakkında bilgi verilmeye çalışılacaktır.

Anahtar kelimeler: Hindistan, Türk Kùltür ve tarihi, Hindistan’daki Türkler.

Vladimir Anatolyeviç VİŞNEVSKİY

QIRMÇAQLARNIŇ TİLİ

Qırımçaqlarnıñ tili Qırımtatar tiline yaqındır ve qıpçaq-polovetsk türk tilleri gruppasına aittir. Lakin zamaniviy qonuşma ve hususan yazılı tilde çoq oğuz elementleri mevcut, onuñ içün Qırımçaqlarnıñ tillerini qarışiq oğuz-qıpöaq tili olaraq saymaq mumkün. Qırımçaq tili eski arhaik hususiyetlerini saqlap keles ve osmanlı ya da oğuzlarnıñ tesirine baqmadan, Qaraim tilinden ziyade Karaçay-Balqar tilinen buyük yaqınlaq körüle. Osmanlınıñ tesiri aqqında aytar ekemniz, birinciden fonetik, leksik tesiri aqqında söz yürsetemiz, morfologiyağa bu keçerli degil, bunı Qaraimceni ve Karaçay-Balqarcanı bir til gruppasına kirsetkenimizde nazargha almalıımız. XIX asırnıñ soñuna qadar Qırımçaqlar öz tilini ‘Çağatay’ dep adlandıra ediler. Qırımçaq tili quruluşına köre Qırımtatar tiliniñ orta yolaq şivesiniñ leh-

çesi olaraq körüle, farqını yalınız ibrayca sözleri ve bazı arhaik hususiyetlerden ibarettir, bu da Qırımçaqlarının Qarasuvbazarnıñ bir bölgesinde yaşağanlarınen bağlıdır. Bugün bu tilde yalınız büyük nesil laqırdı ete, gençler ise Rusça qonuşalar.

Qırımda Qırımçaqlarınñ tillerini saqlap qalmaq ve inkişaf etmesi içün mahsus afta soñu mekteplerini teşkil etmek kerek. Mevcut olğan Qırımçaq tili derslikleri yardımnen halqnıñ ana tillerini öğrenmek ana yasada belgilengen haqlarını ömürge keçirmeli. Böyle etip, genç nesilge Qırımçaqça tilini öğretmeğe mümkün.

Anahtar sözler: Qırım, Qırımçaq tili, derslikler, afta soñu til mektepleri.

Andreas WAIBEL

ON THE SO-CALLED KYZYL DİALECT OF KHAKAS

Most of the numerous Turkic varieties spoken in Western and Southern Siberia are only poorly described. While there was generally little interest in the languages and cultures of the native peoples of Czarist Russia before the socialist revolution, major obstacles for conducting research on a specific language in Soviet times were political and historical, including the (non)ascription to a propagated standard language. In Post-Soviet times, however, the main reason for lacking documentation endeavours are most probably financial problems. For several unfortunate reasons Kyzyl Turkic (whose speakers along the upper Chulyum were called Kyzyl, while those in its middle course were called Melet, and those in its lower reaches were called Chulyum Tatars in earlier works) escaped the attention of linguists and ethnographers almost completely, until today. In my paper I will present some preliminary results of fieldwork conducted in Khakassia in 2011. It will be shown that this misclassified, endangered and neglected language should be documented as soon as possible.

Abdurishid YAKUP

PROBLEMS OF DOCUMENTATION OF ENDANGERED TURKIC DIALECTS: THE CASE OF THE LOPNOR DIALECT OF UYGHUR

Documentation of some endangered Turkic dialects has been carried out in last years. To date, N. Demir documented Ankara variety of Trukish, K. David Harrison documented Tsengel Tuvan, a dialect of Tuvan, and the Chulyum dialect of Tatar by Gregory Anderson, and some scholars are working on the documentation of different local varieties of Salar. There are also some researches on the endangered regional varieties of Uyghur, e.g. S.E. Malov, N. Katanov and M. Osmanov's descriptions and materials from the Lopnor dialect. However, most of them are far from the real documentation of the afore-mentioned regional Turkic varieties. This paper analyzes the problems in data collection, transcription

and analyzing of endangered Turkic dialects with special reference to the Lopnor dialect of Uyghur, a very unique Uyghur variety spoken in the eastern part of Xinjiang Uyghur Autonomous Region of China.

Şirin YILMAZ ÖZKARSLI

GELENEKLERİNİ YAŞATMAYA ÇALIŞAN BİR TÜRK TOPLULUĞU: ULUPAMİR KIRGIZLARI

Afganistan'ın kuzeyinde bulunan, yaz kış karlı zirveleri olan Pamir Yaylası, "Dünyanın Damı" olarak bilinir. Burası Kırgız Türkleri'nin ana yurdudur. 1979'da Sovyetler Birliği topraklarını işgal edince, nüfusun bir kısmı, Afganistan'ı terk ederek Pakistan'a yerleşmiştir. Ancak yayla iklimine alışık olan Kırgızlar, Pakistan'ın sıcak iklimine uyum sağlayamamış ve yaklaşık 450 kişi hayatını kaybetmiştir. Bunun üzerine, kardeş ülke Türkiye'ye göç etmeye karar vermişlerdir. Buna yönelik taleplerinin kabul edilmesi üzerine, 1982 yılında 1150 Kırgız, önce Adana'ya getirilmiş, ardından Malatya ve Van'a yerleştirilmiştir. 1997 yılında Van'a yerleştirilen Kırgız Türkleri, şu anda, Erciş ilçesinde Kürt köyleri ile çevrili olan Ulupamir Köyü'nde yaşamaktadır. Liderleri Rahman Kul tarafından kendilerine "Türklüğünüzü ve geleneğinizi unutmayın, dininizi kaybetmeyin." denilerek kimliklerini korumaları istegi vasiyet edilmiş olan Pamir Kırgızları arasında, Pamir Yaylası'ndaki yaşam tarzı, gelenekler ve göç ile ilgili sözlü birikim, kimliklerinin ve aidiyetlerinin ortaya koyulmasında önemli bir unsurdur.

Bu bildiride, Ulupamir Köyü'nde tarafımızca derlenmiş olan, yok olmaya yüz tutmuş ailevi geleneklere, halk inançlarına ve uygulamalarına dair bilgiler değerlendirilecek, kimliklerini ve kültürlerini kaybetme kaygısı içinde yaşayan Ulupamir Kırgızları'nın karşı karşıya kaldığı sosyal, kültürel ve ekonomik sorunlara yer verilecek, çözüm önerileri sunulacaktır.

Anahtar kelimeler: Ulupamir köyü, kimlik, kültür, aile, inanç

Salt Sanaaların Çaşatuuga Araket Kılğan Türk Tobu: Ulupamir Kırgızları

Afganistandın tündük cagında caygaskan kıcıkar getbegen cokular bul Pamir Cayloosu "dünügönün tuu cokusı" dep dağı aytilat bulcer Afganistandık Kırgızdandın mekenı 1979. cılı CCCP bulcerge kolsanganda Pakistanga túsüskön bırok bır bölüğü kalıpkalğan Pamır-dın salkın atmesferasınan Pakistan'ın katuu ısıgına kelip túsüköndö bolcolduu 450 gisi kaza tapkan uşul sevepten ulam boordos ölkö Türkiye'ge köçünü gecim. KavılalğanTürkiya'nın posoluna kayrılışıp makul coobun alğan son 1982 cılı Türkiye'ya köçüp kelgen 1150 bolcolduu gışı birinci Adana oblusuna andan son Van cona Malatya oblusuna caygastırılğan 1997

cılı bardığı Van'ga cıynalğan ucırda Van oblusı Erciş rayonu Ulupamir ayılında turusat aylanana calan Kürt bolgonduktan Kırgızdarga marolduu caktan başım casoluuda. “Başçıları Rahmankul handın “Türk ekendiginerdi tilinerdi ürp adatınardı cogotpogula” dep osuyat kılğan. Pamir Kırgızdarının Pamir cayloosundagı caşoo ıkması salt sanattarı cana köçkö baylanıştuu söz cıynaktarın kim ekendikterin cana kandai ekendikterin tabılıusunda aya-bay küçtüü orunga ee..

Bul infarmatsiyada biz taraptan cıynalğan cogoluuga arğasız bolgon salt sana cana ürp adattar ekendigi anık. Özdüktörün cana madaniyatın cogotuu korkunuçunda turgan Ulupamir Kırgızdarı kim ekendigin madaniyatın cogotuundan cooculapturgan Kırgızdardın. Ekanomiklik cana satsyaldık cattandığı kıyıncılılık tartuuda uşultalaptar boyunca geçim mümküncülütörü sunuştalmakçı.

Söz açkıçtarı: Ulupamir ayıl, adat, madaniyat, işeniş

Mağfiret Kemal YUNUSOĞLU

LOPNOR UYGURLARI VE KAYBOLAN DEĞERLER

Lopnor İlçesi, Doğu Türkistan'da, Tarım vadisinin kuzeyinde, Taklamakan çölünün ağzına yerleşen bir ilçedir. Bu ilçenin içinde bulunduğu bölge ise deniz yolunun keşfedilip tarihi İpek Yolu'nun eski önemini ve ihtişamını kaybetmesiyle adeta unutulmuş, kendi haline bırakılmıştır. 19. yy.ın sonu ve 20. yy.ın başlarında Prejevalsky ve Sven Hedin başta olmak üzere buraya seferler düzenleyen araştırmacı seyyahların çalışmaları sayesinde bu bölge tekrar dünyanın dikkatini üzerine çekmiştir.

İşte burada, yüzyıllardır dış dünyadan ayrı yaşayan Lopnor Uygurları kendi coğrafyasının koşullarına göre geliştirdikleri yaşam tarzına uygun gelenek göreneklerini, inançlarını, kültürlerini ve birçok açıdan Eski Türkçe'nin özelliklerini barındıran dillerini 1950'lere kadar yakın çevresindeki Uygur kardeşlerine göre daha çok muhafaza edebilmiş ve koruyabilmiştir. Ancak 20. yy.ın ortalarından bu yana bu bölgede peş peşe meydana gelen keşifler, yeni bulgular bölgenin daha fazla kendi halinde yaşamasına izin vermemiş, dış dünyaya açılmasına sebep olmuştur. Bunun sonucu olarak, hem doğal çevre hem dil, kültür ve geleneklerinde hızlı bir değişim olmuş, dillerindeki bazı özellikler ve bazı kültür değerleri kaybolmaya yüz tutmuştur.

Bu bildiride, konu üzerinde daha önce yapılmış çalışmaların ışığında, 2011 yılı Ağustos ayında Lopnur'a yaptığımız geziden elde ettiğimiz bazı malzemelerden yola çıkarak Lopnor Uygurlarının dillerinde ve kültürlerinde meydana gelen değişimler üzerine yapılan çalışma aktarılmaya çalışılacaktır.

Anahtar kelimeler: Lopnor Uygurları, Lopnor ağzı, Lopnor koşukları

Zhanna YUSHA

ŞİMDİKİ ZAMANDA ÇİN'DEKİ TUVALILARDA DİL DURUMU

Çin'deki Tuvalılar ve diğer milliyetler temsilcileri: Çinler, Kazaklar, Moğollar, Uygurlar, Dunkenler ile birlikte Sinzyan-Uygur Otonom Bölgesinin çeşitli dağlık ve bozkır bölgelerinde yaşamışlardır.

Bugün Çin Tuvalılarının sayısı yaklaşık 2400 kadardır. Kendilerini Kok-Moncak, Moncak veya Alday Tıvaları olarak tanımlamaktadır. Ama onların sayfası az olduğu için pasaportlarında Moğollar diye yazmışlar. Tuvalılar ana dillerini Moncakca veya Tuvaca olarak kabul etmişlerdir. Ana dilin konuşma alanı sadece aile içi olarak sınırlanmıştır. Çin'de Tuvalıların yazılı dilleri yoktur. Çocukları ise Moğol ya da Kazak okullarında okumaktalar. Bu okullarda da öğrenciler devlet dili olan Çinceyi öğrenmek zorundadır. Diğer halklar ile birlikte yaşadıkları için bu yıllarda da Tuvalıların konuşma dilinde Çince, Moğolca ve Kazakça sözler kullanmaktadır. Bu özellikler Tuvacanın fonetik, leksik ve morfolojik yapısında görebilmektedir.

Bu bildiride günümüzde Çin'deki Tuvalılarda dil durumu nasıl ve Tuvacanın özellikleri, sorunların 2010-2011 yıllarında Sinzyan-Uygur Otonom Bölgesinde Tuvalılar arasında topladığım malzemelere göre bilgiler sunalmaya çalışacaktır.

Anahtar kelimeler: Tuvaca, Çin'de Tuvalılar, dil durumu, şimdiki zaman, dil özellikleri

Современная Этноязыковая Ситуация у Тувинцев Китая

Тувинцы Китая – малочисленная этнолокальная группа, проживающая в нескольких населенных пунктах СУАР вместе с представителями других национальностей: китайцами, дунканами, казахами, монголами, уйгурами, в горных и степных местностях Алтайского нагорья.

В настоящее время численность этнических тувинцев Китая составляет примерно 2400 человек. Самоназвание тувинцев *кок-мончак*, *мончак* или алтайские тувинцы. Из-за малочисленности в паспортах их записывают как монголов. Родной язык сами носители называют мончакским или тувинским. Сфера функционирования родного языка довольна узка: общение в семейном кругу и с соплеменниками. Тувинцы Китая не имеют своей письменности, их дети учатся в монгольских или казахских школах с обязательным изучением государственного языка – китайского. Из-за численного преобладания иноязычного населения в местах проживания тувинцев в их речевом обиходе много заимствованных слов из монгольского, казахского и китайского языков. Это проявляется в частности, в фонетических, лексических и морфологических особенностях речи тувинцев.

В докладе будет рассмотрена современная языковая ситуация у тувинцев Китая в условиях многоязычия по материалам полевых исследований 2010-2011 годов.

Ключевые слова: тувинский язык, тувинцы Китая, лексика, морфология, языковая ситуация.

Ferit YUSUPOV

СІБІРІЯ ТАТАРЛАРИНИН ЕТНОЛЕНГІСТІК ТАСНІФІ

Sibirya Tatarları kabilelerinin adları çok az korunmuştur. Onlar genellikle Sibirya Tatarlarının yaşadıkları toprakların kenarlarında yer alır, çünkü eski Sibirya devletinin merkez bölgelerindeki kara bağlantılarının gelişmesi kabilelerin karışmasına ve adlarının kaybolmasına neden olmuştur.

Tobol-İrtiş şivesi içinde beş etnik grup ve onlara ait ağızları görmek mümkündür: Tarsk ağızı (V.V. Radlov'a göre Tarsk Tatarlarının Turalı şivesi), Tevriz ağızı (V.V. Radlov'a göre Tarsk Tatarlarının Kyurdak şivesi); etnik özelliklerine göre biz de onları özel, Tarsk Tatarlarından farklı olan bir gruba ayırdık; Tobol ağızı (içinde Doğu-Tobol lehçesi ayrılır), Tümen ağızı ve Zabolotniy denilen ağız.

Buharalıların en büyük kısmı Tarsk Tatarları, gelmiş Tatarların en büyük kısmı ise Tevriz Tatarları içinde görülür. Buna rağmen Tarsk ağızı Buharalıların beraberlerinde getirdikleri Özbek dili ve komşuları Baraba şivesinin etkisiyle belirlenen birçok özellikleri korumaktadır.

Kazan Tatarları ve Mişerlerin büyük bir kısmı Tevriz Tatarları içinde görülmektedir. Ama onlar birbirlerinden yaşadıkları topraklar vasıtasıyla ayrılmış, yerli Tatarlar genellikle Tevriz'den aşağıdaki havzasında, gelmiş Tatarlar ise yukarı havzasında yaşamaktadırlar.

Kabile adları Tevriz (Kurtak) ve Tarsk (Ayalı, Turalı) Tatarlarında XIX. yüzyıla kadar korunmuştur, çünkü kenar bölgelerde yaşadıklarından dolayı onlar diğer Tatarlardan farklı olarak kabile sistemini daha uzun zamanlar korumuşlardır. Tobol bölgesinin kuzey-batı tarafındaki bataklık yerlerde yaşayan Zabolotniy Tatarları gelenek, kılık ve töreler bakımından Hantlarla benzerdir. Bazı bilginler onların Hantların (Ostyakların) Türkleşmiş kabilelerine ait olduklarına dair fikir öne sürmektedirler.

Анаhtar келімелер: Sibirya Tatarları, Tobol-İrtiş şivesi, Baraba şivesini, Tevriz Tatarları, Tevriz ağızı.

Этнолингвистическая Классификация Сибирских Татар

Племенных наименований у сибирских татар сохранилось очень немного. Они локализованы, главным образом, на окраинах территории расселения сибирских татар, так как развитие территориальных связей в центральных районах бывшего Сибирского ханства приводило к смешению племен и утрате их названий.

В составе тоболо-иртышского диалекта можно выделить пять этнических групп и соответствующих им говоров: тарский говор (по В. В. Радлову соответствует тура-

линскому диалекту тарских татар), тевризский говор (по В.В. Радлову соответствует кюрдакскому диалекту тарских татар), по этническому составу мы также выделили их в особую, отличную от тарских татар, группу; тобольский говор (с выделением в его составе восточно-тобольского подговора), тюменский говор и так называемый заболотный говор.

Наибольший процент бухарцев в своем составе имели тарские татары, наибольшее количество пришлых татар — тевризские. И все же тарский говор сохраняет множество своих черт, определяющихся влиянием узбекского языка через пришлых бухарцев, а также соседством с барабинским диалектом.

Тевризские татары имеют в своем составе значительный процент казанских татар и мишарей. Однако их территориальное размещение таково, что местные татары живут по течению Иртыша, главным образом, ниже Тевриза, а пришлые — вверх по Иртышу.

Племенные названия у тевризских (куртак) и тарских (аялы, туралы) татар, сохранялись еще в XIX в., так как, занимая крайнее положение, они дольше других татар сохраняли родо-племенную организацию

Заболотные татары, проживающие в болотистых районах на северо-западе Тобольского района имеют сходство в обычаях, внешности и нравов с хантыйскими. Некоторые исследователи высказывают предположение об их принадлежности к отуреченному племени хантов (остяков).

Ключевые слова: сибирские татары, Тоболо-Иртышский диалект, барабинский диалект, тевризские татары, заболотные татары.

Alfiya Ş. YUSUPOVA

ÇİN HALK CUMHURİYETİ'NDE TATAR DİLİ

Doğu ülkelerindeki Tatar merkezleri, Çin'in Kulja, Urumçi ve Çavuşak şehirleridir. Bunları merkez olarak ve Tatar yaşam ruhunun Doğu'ya göçü hâlinde kabul etmek mümkündür. Tatarlar bu şehirlerde, ana vatanlarındaki "Tatar medeniyeti"ne benzer bir şekilde emsalsiz bir kültürel çevre oluşturmuşlardır.

Çağdaş Tatar dilinin devam ettiricileri açısından bugün önemli ölçüde çağ dışı kalan dil araçları; eski unsurlar vardır. Örneğin: tete "anne", ette "baba", bakali "bakkal", çömek "tırnak", katkat "turta", bal prennak "zencefilli çörek", ırırag "ışık", tabança "tabanca", çapan "ceket".

Tatar dili, telaffuz ve anlamca yakın olan Uygurca kelimelerle zenginleşmiştir (*tohu* (tavuk), *horaz* (horoz), *kunak* (mısır), *titav* (büyükanne), *çak* (yaşlı), *piyaz* (soğan), *sebéz* (havuç), *görêş* (şekil), *nahşa* (şarkı), *koy* (koyun), *uçke* (keçi), *möşék* (fildişi), *paypak* (çorap), *yulık* (otel).

Çindeki Tatarca doğal olarak Çince'den ve şehirde yaşayanların dilinden de alıntılar vardır: yaņuv “patates”, lyanpun “Çin yemeği”, lazı “acı biber”, besey “Pekin lahanası”, çeyze “patlıcan”, lyuonj “kaset kaydedici”, diyenşı “televizyon”, biņşan “buzdolabı”.

Tatar dilinin işlevselliği, bu şartlar altında şaşırtıcı yaşama kabiliyeti, kanımızca söz konusu bölgede hem Tatar göçünün önemli bir kısmını hem de gıpta edilecek ölçüde entelektüel ve ticarî zenginliğe sahip olan Rusya Tatarları grubunun oluşmasını sağlamıştır. Bununla birlikte yaratıcı bir şekilde ve başarıyla, global bir dünya görüşü ile millî duyguların gelişimi bir araya getirilmiştir.

İrina YUZVYAK

URUMCA DİN TERMİNOLOJİSİNİN OLUŞUM VE İŞLEVSEL ÖZELLİKLERİ

Ukrayna'nın Azak denizi kıyılarında yaşayan Hristiyan Urum Türkleri son günlerde Türkoloji çevreleri için dikkat çekici konulardan biri haline gelmiştir. Urumların dili, tarihi, dini ve folkloru çok az araştırılmıştır. Ayrıca son zamanlarda bu büyük ve zengin kültürel mirası hem Ukrayna'da (A. Garkavets, I. Ponomareva) hem de Türkiye'de (Erdoğan Altınkaynak) yapılan çalışmalarla bilim dünyasına tanıtılmıştır.

Urumca konuşan Urumlar Yunan dilini anlamadıkları için günlük dinî ibadetlerinde kendi dillerini kullanmayı tercih etmektedirler. Urum Türkleri hristiyan oldukları halde ibadetlerinde ve günlük yaşantılarında birçok Arapça dinî terimler, deyimler, ilişki sözleri (*Allah, Rabbi, Mismilla, cennet, maşalla, evalla, mubarek, Allahrazo(l) sun*) ve benzeri kelimeler kullanmaktadırlar.

Dolayısıyla, bu bildiride Urumca din terimlerinin oluşmasının yolları ve işlevleri ele alınacaktır.

Anahtar kelimeler: Urum Türkleri, Urumca, dinî terimler.

Functional Features and Constitution of Religion Terminology in Urum Language

Recently, one of the new and interesting research fields of Turkology is Orthodox Urums, who live on the coast of the Azov Sea in Ukraine. Thus far, the language, history, religion and folklore of Urums have not been researched. Moreover, recently this great and rich cultural heritage was introduced to the academic world by the Ukrainian scholars A. Garkavets and I. Ponomareva and by Turkish researcher Altinkaynak Erdoğan.

Urums who speak the Urum language for expressing some meanings of the Greek language in daily prayers prefer to use their own language. Christian Urum Turks use several Arabic religious terms, idioms (*Allah, Rabbi, mismilla, cennet, maşalla, evalla, mubarek, Allahrazo(l) sun*) and others.

Thus, this article deals with the formation and functioning of Urum religious terminology.

Key words: Urum Turks, Urum language, religious terms.

**“DİLLERİ VE KÜLTÜRLERİ
YOK OLMA TEHLİKESİNE MARUZ TÜRK TOPLULUKLARI”
KONULU**

4. ULUSLARARASI TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI SEMPOZYUMU

23 Mayıs 2012 Çarşamba
Mehmet Akif Ersoy Salonu / Beytepe

10.00 **Açılış Töreni**
Sempozyum Tanıtım Filmi Gösterimi

10.15 **Açış Konuşmaları**
Doç.Dr. Yunus KOÇ
Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Müdürü

Prof.Dr. Mustafa S. KAÇALIN
Türk Dil Kurumu Başkanı

Prof.Dr. Ali Fuat BİLKAN
Yunus Emre Enstitüsü Başkanı

Dr. Serdar ÇAM
TİKA Başkanı

Prof.Dr. Öcal OĞUZ
UNESCO Türkiye Millî Komisyonu Başkanı

Prof.Dr. A. Murat TUNCER
Hacettepe Üniversitesi Rektörü

11.00 **Açış KONFERANSI:**
“Yok Olma Tehlikesine Maruz Türk Dilleri ve Kültürleri”

Prof.Dr. Marcel ERDAL
Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Öğretim Üyesi

23 MAYIS ÇARŞAMBA**(MEHMET AKİF ERSOY SALONU / BEYTEPE)****1. Oturum****Başkan:** Dursun YILDIRIM (Prof.Dr.)

14.00-14.15 Mehmet ÖLMEZ (Prof.Dr.)

Çin'deki Türk Dilleri ve Bugünü*Yıldız Teknik Üniversitesi / TÜRKİYE*

14.15-14.30 Abdurishid YAKUP (Prof.Dr.)

Problems of Documentation of Endangered Turkic Dialects: The Case of the Lopnor Dialect of Uyghur*Berlin Branderburg Academy of Sciences and Humanities / ALMANYA*

14.30-14.45 Mağfired Kemal YUNUSOĞLU (Yrd.Doç.Dr.)

Lopnor Uygurları ve Kaybolan Değerler*Beykent Üniversitesi / TÜRKİYE*

14.45-15.00 Adalaiti ABDULLA (Yrd.Doç.Dr.)

A Field Research on Uzbek language in China*Minzu Üniversitesi / ÇİN*15.00-15.15 **Tartışma**15.15-15.30 **Ara****2. Oturum****Başkan:** Ahmet Bican ERCİLASUN (Prof.Dr.)

15.30-15.45 Nabijan TURSUN

Uyghurs – A Disappeared Diaspora in Fergane Valley*ABD*

15.45-16.00 Vadim PONARYADOV

Fu-Yü Kırgızcası Üzerine Moğolca Etkisi Hakkında*Komi Science Center of Ural Division of Russian Academy of Sciences / RUSSIA*

16.00-16.15 Alfiya Ş. YUSUPOVA (Prof.Dr.)

Çin Halk Cumhuriyeti'nde Tatar Dili*Kazan Devlet Üniversitesi / RUSYA*

16.15-16.30 Aılıakeban AIERKEN

Ses ve Söz Bakımından Tataristan Tatarcası ile Çin Tatarcası Arasındaki Farklılıklar*İstanbul Üniversitesi / TÜRKİYE*16.30-16.45 **Tartışma**16.45-17.00 **Ara**

**23 MAYIS ÇARŞAMBA
(K SALONU / BEYTEPE)**

1. Oturum

Başkan: Osman Fikri SERTKAYA (Prof.Dr.)

14.00-14.15 Feza TANSUĞ (Prof.Dr.)

Kaybolan Sesler: Türk Müzik Kültürlerinin Yok Oluş Süreci
Yeditepe Üniversitesi / TÜRKİYE

14.15-14.30 H. İnci ÖNAL (Doç.Dr.)

Türk Dillerine ve Kültürlerine Ait Mirasın Korunması: Kazanımlar ve Eleştiriler
Hacettepe Üniversitesi / TÜRKİYE

14.30-14.45 Şirin YILMAZ ÖZKARSLI (Dr.)

Geleneklerini Yaşatmaya Çalışan Bir Türk Topluluğu: Ulupamir Kırgızları
Hacettepe Üniversitesi / TÜRKİYE

14.45-15.00 Kadriye ŞAHİN (Dr.)

Zorunlu Göçün Anadil Üzerine Etkisi: Hatay'ın Ovakent Beldesinde Yaşayan Özbekler
Mustafa Kemal Üniversitesi / TÜRKİYE

15.00-15.15 **Tartışma**

15.15-15.30 **Ara**

2. Oturum

Başkan: Emine YILMAZ (Prof.Dr.)

15.30-15.45 Ferit YUSUPOV (Prof.Dr.)

Sibirya Tatarlarının Etnolengistik Tasnifi
Kazan Devlet Üniversitesi / RUSYA

15.45-16.00 Albina KIRAN (Öğr.Gör.)

Sibirya Çuvaşlarının Günümüzdeki Nüfusu, Dini, Dili, Örf-Adetleri
Atatürk Üniversitesi / TÜRKİYE

16.00-16.15 Galina MİŞKİNİENE (Doç.Dr.) / Natela STATKİENE

Kaynak Eserlere ve Anket Sonuçlarına Göre Litvanya Tatarlarının Dini Törenlerine Ait Dil Kalıntıları
Vilnius Üniversitesi / LİTVANYA

16.15-16.30 Meral UÇMAZ (Araş.Gör.) / Tevfik Orçun ÖZGÜN (Araş.Gör.)

Hindistan'da Kültürleri Yok Olma Tehlikesiyle Karşı Karşıya Olan Türk Toplulukları
Hacettepe Üniversitesi / TÜRKİYE

16.30-16.45 **Tartışma**

16.45-17.00 **Ara**

23 MAYIS ÇARŞAMBA
(MEHMET AKİF ERSOY SALONU / BEYTEPE)**3. Oturum****Başkan:** Mehmet ÖLMEZ (Prof.Dr.)

17.00-17.15 Arienne DWYER (Dr.)

Clause Chaining in Salar*Kansas Üniversitesi / ABD*

17.15-17.30 Hans NUGTEREN (Dr.)

Salarca ve Sarı Uygurca'da Arkaizm ve Yenileşmeler*Leiden / HOLLANDA*

17.30-17.45 Zhong JİN WEN (Prof.Dr.)

Yok Olma Tehlikesinde Olan Sarı Uygur Dilinde Son Zamanlarda Yapılan Bir Kaç Kalıtım Faaliyet Raporu*Merkez Milliyetler Üniversitesi / ÇİN*

17.45-18.00 Zhanna YUSHA (Doç.Dr.)

Şimdiki Zamanda Çin'deki Tuvalılarda Dil Durumu*Rusya Bilimler Akademisi Sibirya Şubesi Filoloji Enstitüsü / RUSYA*18.00-18.15 **Tartışma**18.15-18.30 **Ara**

**23 MAYIS ÇARŞAMBA
(K SALONU / BEYTEPE)**

3. Oturum

Başkan: Feza TANSUĞ (Prof.Dr.)

17.00-17.15 Valentin Ivanovich RASSADİN (Prof.Dr.)

Особенности звукового строя тофаларского языка

Kalmyk Devlet Üniversitesi / RUSYA

17.15-17.30 Svetlana Menkenovna TROFİMOVA / Valentin Ivanovich RASSADİN

Формообразование числа имени существительного в тофаларском языке

Kalmyk Devlet Üniversitesi / RUSYA

17.30-17.45 Venera DONGAK (Dr.)

Language Situation in the Republic of Tuva

Tuva Devlet Üniversitesi / RUSYA

17.45-18.00 Vildan KOÇOĞLU-GÜNDOĞDU (Araş.Gör.)

Söz Varlığı Temelinde Tuva Türkçesinin Durumu

Ege Üniversitesi / TÜRKİYE

18.00-18.15 **Tartışma**

18.15-18.30 **Ara**

24 MAYIS PERŞEMBE**(MEHMET AKİF ERSOY SALONU / BEYTEPE)****1. Oturum****Başkan:** Marcel ERDAL (Prof.Dr.)

09.30-09.45 Natalya KROPOTOVA / Vladimir ÖRMELİ

Kırım Karay Türk Kùltürünün Korunma ve Canlandırılmasında Karşılaşılan Problemler
Kırım Mühendislik Pedagoji Üniversitesi / UKRAYNA

09.45-10.00 Tülay ÇULHA (Dr.)

Karayca Bir Seyfül Mülük Hikâyesi
Adam Mickiewicz Üniversitesi / POLONYA

10.00-10.15 Vladimir Anatolyeviç VİŞNEVSKİY (Dr.)

Qırımçqlarınıñ tili
Kırım Mühendislik Pedagoji Üniversitesi / UKRAYNA

10.15-10.30 Ayşe EMİROVA

Kırımçak Türkçesi Üzerine: Anlamı, Kullanım Alanları ve Kırımçakların Etnik Kimliklerinin Oluşumunda Dil Faktörünün Yeri
*St. Petersburg Avrupa Üniversitesi / UKRAYNA*10.30-10.45 **Tartışma**10.45-11.00 **Ara****2. Oturum****Başkan:** Şükrü Halûk AKALIN (Prof.Dr.)

11.00-11.15 Ali Asger CEMRASİ / Semih TEZCAN (Prof.Dr.)

Halacistan'da Halaç Çocuklarının Anadillerini Öğrenme Meselesi
İRAN / Bilkent Üniversitesi / TÜRKİYE

11.15-11.30 Sultan TULU (Prof.Dr.)

İran'da Kaybolmaya Yüz Tutmuş Horasan Türklerinin Dilleri ve Kùltürünün Yaşatılması
Muğla Üniversitesi / TÜRKİYE

11.30-11.45 Dilek ERENOĞLU ATAİZİ (Yrd.Doç.Dr.)

Kaşkay Türkçesinde Akrabalık İsimleri
Eskişehir Osmangazi Üniversitesi / TÜRKİYE

11.45-12.00 Farzaneh DOULATABADI (Yrd.Doç.Dr.)

Günümüz Kaşkay Şiiri
*Eskişehir Osmangazi Üniversitesi / TÜRKİYE*12.00-12.15 **Tartışma**12.15-12.30 **Ara**12.30-14.00 **Öğle Yemeği**

24 MAYIS PERŞEMBE
(K SALONU / BEYTEPE)

1. Oturum

Başkan: F. Gülay MİRZAOĞLU SIVACI (Doç.Dr.)

09.30-09.45 Nesrin BAYRAKTAR ERTEN (Doç.Dr.)

Ölmekte Olan Türk Dilleriyle İlgili Alınabilecek Önlemler Üzerine
ÇOMÜ / TÜRKİYE

09.45-10.00 Otgonbaatar BALJIN (Dr.)

Moğolistan'da Yaşayan Bir Türk Boyu: Hotonlar
Moğolistan Bilimler Akademisi / MOĞOLİSTAN

10.00-10.15 Yaşar KALAFAT (Dr.) / Turan CAN

Kaybolmakta Olan Türk Topluluklarından Hoton/Hatun Türkleri ve Türk Halk İnançlarındaki Yerleri
Türk Halkbilim Araştırma Merkezi / TİKA / TÜRKİYE

10.15-10.30 Erdiñ ASLAN (Dr.) / Erkan ASLAN

Karapapak-Terekeme Türklerinde Aşık Kemiği Oyunları
MEB Pendik Fuat Köprülü İ.Ö.O. / Selçuk Üniversitesi / TÜRKİYE

10.30-10.45 **Tartışma**

10.45-11.00 **Ara**

2. Oturum

Başkan: Bülent GÜL (Doç.Dr.)

11.00-11.15 Zolbayar GAGAA (Dr.)

Moğolistan'daki Tuva Dilini Yok Olmadan Kurtarma Yolları
Moğolistan Bilimler Akademisi / MOĞOLİSTAN

11.15-11.30 Baatarkhuu BAT-ULZİİ (Dr.)

Moğol Tuvalarının Geleneksel Kıyafet ve Aksesuarları
Moğolistan Bilimler Akademisi / MOĞOLİSTAN

11.30-11.45 Elisabetta RAGAGNİN (Dr.)

Taiga vs. Steppe Sayan Turkic Varieties in Northern Mongolia
Georg August University / GERMANY

11.45-12.00 Tom ERIKSSON

The Phonology and Morphology of Tuha: the Last Undocumented Language on the Turkic Frontier
Helsinki Üniversitesi / FİNLANDİYA

12.00-12.15 Ebrar AKINCI (Yrd.Doç.Dr.) / Birol DOK (Müşavir)

Tsengel Tuvalarının Türkiye Deneyimi: Kültür ve Dil Varlığının Canlandırılmasında Kültür Aşırı Girişimler
Yeni Yüzyıl Üniversitesi / Başbakanlık / TÜRKİYE

12.15-12.30 **Tartışma**

12.30-14.00 **Öğle Yemeği**

24 MAYIS PERŞEMBE
(MEHMET AKİF ERSOY SALONU / BEYTEPE)

3. Oturum

Başkan: Sultan TULU (Prof.Dr.)

14.00-14.15 Osman Fikri SERTKAYA (Prof.Dr.)
Şor Sözlüğü Üzerine
İstanbul Üniversitesi / TÜRKİYE

14.15-14.30 Münevver TEKCAN (Prof.Dr.)
Türkiye Dışındaki Avşarlar
Kocaeli Üniversitesi / TÜRKİYE

14.30-14.45 Irina NEVSKAYA (Dr.)
Standards of Creating Electronic Dictionaries of Endangered Languages: The RELISH Project
Freie Universität Berlin / ALMANYA

14.45-15.00 Alisa ESİPOVA
Электронный Лексикон Шорского Языка: Современное Состояние и Перспективы
Kuzbass Devlet Pedagoji Akademisi / RUSSIA

15.00-15.15 **Tartışma**

15.15-15.30 **Ara**

4. Oturum

Başkan: Ayşegöl SERTKAYA (Prof.Dr.)

15.30-15.45 Nariye SEYDAMETOVA (Yrd.Doç.Dr.)
Kırım Tatar Dilinin Toplumsal İşlevi: Tarihi ve Çağdaş Durumu
Kırım Mühendislik Pedagoji Üniversitesi / UKRAYNA

15.45-16.00 Oksana TYSHCHENKO-MONASTYRSKA
Code-switching in Crimean Tatar
Potebnya Institute of Linguistics / UKRAYNA

16.00-16.15 Miquel CABAL-GUARRO (Dr.)
Linguistic Vitality, Uses and Attitudes amongst the Crimean Tatar Youngsters
Barcelona Üniversitesi / İSPANYA

16.15-16.30 Enise ABİBULLAYEVA (Dr.)
Qırımtatar Tilinde Tasıl – Halqıñ Saqlanıp Qalınmasıñ Temeli Olaraq
Kırım Mühendislik Pedagoji Üniversitesi / UKRAYNA

16.30-16.45 **Tartışma**

16.45-17.00 **Ara**

24 MAYIS PERŞEMBE
(K SALONU / BEYTEPE)

3. Oturum

Başkan: Saim SAKAOĞLU (Prof.Dr.)

14.00-14.15 Mariya BULGAROVA (Doç.Dr.)

Nogay Dilinin Bugünkü Durumu ve Kullanım Alanları
Karaçay-Çerkes Bilimsel-Araştırma Enstitüsü / RUSYA

14.15-14.30 Andreas WAIBEL

On the so-called Kyzyl Dialect of Khakas
Frankfurt Üniversitesi / ALMANYA

14.30-14.45 Gülnara Fahreddinkızı ALİYEVA (Yrd.Doç.Dr.)

Yok Olma Tehlikesi Olan Türk Lehçelerinin Gelişmesinde ve Yakınlaşmasında Sözlüklerin Rolü
Bakü Slavyan Üniversitesi / AZERBAYCAN

14.45-15.00 Rövsen ALİZADE (Yrd.Doç.Dr.)

Hakas Folklorundaki Haycılık Geleneği ve Kılık Değiştirme Motifi
İstanbul Aydın Üniversitesi / TÜRKİYE

15.00-15.15 **Tartışma**

15.15-15.30 **Ara**

4. Oturum

Başkan: Ferit YUSUPOV (Prof.Dr.)

15.30-15.45 Saim SAKAOĞLU (Prof.Dr.)

Yaşayan Bir Anadolu Ağzında Kaybolmaya Yüz Tutan Kelimeler, Deyimler ve Atasözleri Üzerine
TÜRKİYE

15.45-16.00 Galibe HACIYEVA (Doç.Dr.)

Umumtürk Tarihi Diyalektolojinin Öğrenilmesinde Mamuşa Şivesinin (Ağızının) Rolü
Nahçıvan Devlet Üniversitesi / AZERBAYCAN

16.00-16.15 Liubovi ÇİMPOEŞ (Doç.Dr.)

Gagauz Dili: Avrupa Programlar Çevresinde Azınlık Halkların Dilleri Arasında Korumak Hem Enidän Diriltmāk
Moldova Bilimler Akademisi / MOLDOVA

16.15-16.30 Rifat GÜRDENDERELİ (Yrd.Doç.Dr.)

Yunanistan Kum Çiftliği (Orestia) Uurlu (Thourio) Köyünde Gagavuzlar
Trakya Üniversitesi / TÜRKİYE

16.30-16.45 **Tartışma**

16.45-17.00 **Ara**

24 MAYIS PERŞEMBE
(MEHMET AKİF ERSOY SALONU / BEYTEPE)**5. Oturum****Başkan:** Münevver TEKCAN (Prof.Dr.)

17.00-17.15 Emine GANIYEVA (Doç.Dr.)

Qırımtatar Tiliniñ İnkişafında İlmiy Terminologiyanıñ Rölü
Kırım Mühendislik Pedagoji Üniversitesi / UKRAYNA

17.15-17.30 Mustafa ÇETİN (Yrd.Doç.Dr.) / Aynur GÜRSOY

Romanya Kırım Tatar Toplumu Arasında Tatar Türkçesinin Kullanımı ve Geleceği
Uluslararası Burch Üniversitesi / BOSNA-HERSEK

17.30-17.45 Aleksandr GARKAVETS (Prof.Dr.)

Azak Denizi Kuzeyindeki Urum Ağızlarının Teşekkülü ve Sınıflandırılması
Çokan Valihanov Tarih ve Kavmiyat Enstitüsü / KAZAKİSTAN

17.45-18.00 Iryna DRYGA (Doç.Dr.)

Urumcanın Kıpçak Ağızları: Son Konuşanlarının Lenguistik Kayıtları
(Oğuz Ağızları ile Kıyaslama)
Ukrayna Milli Bilimler Akademisi / UKRAYNA

18.00-18.15 Iryna YUZVYAK

Urumca Din Terminolojisinin Oluşum ve İşlevsel Özellikleri
*Ukrayna Milli Bilimler Akademisi / UKRAYNA*18.15-18.30 **Tartışma**18.30-18.45 **Ara**

**24 MAYIS PERŞEMBE
(K SALONU / BEYTEPE)****5. Oturum****Başkan:** Erkin EKREM (Doç.Dr.)

17.00-17.15 İsmail TÜRKOĞLU (Yrd.Doç.Dr.)
Tacikistan'da Kaybolmak Üzere Olan Bir Türk Topluluğu: Karluklar
Marmara Üniversitesi / TÜRKİYE

17.15-17.30 Firuz FEVZİ (Öğr.Gör.)
Kuzey Afganistan (Güney Türkistan) Türk Boylarının Üzerine Bir Araştırma
Kabil Üniversitesi / AFGANİSTAN

17.30-17.45 Bilge Kağan SELÇUK
Etnolengüistik Açından Kırgızistan-Özgön Bölgesindeki Türkler
Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi / KIRGIZİSTAN

17.45-18.00 Ali JUSUBALİEV (Dr.)
Kaybolmaya Başlayan Yesevi İzbasarları- Laçiler
Oş Devlet Üniversitesi / KIRGIZİSTAN

18.00-18.15 **Tartışma**

18.15-18.30 **Ara**

25 MAYIS CUMA**(MEHMET AKİF ERSOY SALONU / BEYTEPE)****I. Oturum****Başkan:** Cahit GELEKÇİ (Doç.Dr.)

09.00-09.15 Nadejda TIDIKOVA (Doç.Dr.)

Altay Cumhuriyetinde Sayısı Az Halkların Dili ve Kùltürü Hakkında
S.S. Surazakov Altayistik Enstitusu / RUSYA

09.15-09.30 Irina SELYUTİNA

Phonological Systems of North-Altai Languages
Siberian Branch of Russian Academy of Sciences / RUSYA

09.30-09.45 Figen GÜNER DİLEK (Doç.Dr.)

Diller Nasıl Tehlike Sürecine Girer?: Kumandı Türkçesinden Tespitler
Gazi Üniversitesi / TÜRKİYE

10.00-10.15 Ayyana OZONOVA (Dr.)

Tuba Language in N.A. Baskakov's Works and at the Present Time
*Siberian Branch of Russian Academy of Sciences / RUSYA*10.15-10.30 **Tartışma**10.30-10.45 **Ara**

25 MAYIS CUMA
(K SALONU / BEYTEPE)

I. Oturum

Başkan: Marcel ERDAL (Prof.Dr.)

09.00-09.15 Larisa TYBYKOVA (Doç.Dr.)
The Sociolinguistic situation of the Teleut language
Gorno-Altaysk State University / RUSYA

09.15-09.30 Nigar NAĞIYEVA
Rusya Kaynaklarında Teleütler
Gazi Üniversitesi / TÜRKİYE

09.30-09.45 Aljona TAZRANOVA (Dr.)
The Telengits and the Telengit Language
Siberian Division of the Russian Academy of Sciences / RUSYA

09.45-10.00 Evgeniya ÇAYÇINA (Araş.Gör.)
Çalkandu Dilinde Bileşik Kelimeler
S.S. Surazakov Altayistik Enstitüsü / RUSYA

10.00-10.15 Valeriya LEMSKAYA (Dr.)
Çulım-Türk Ağızları: Yok Olma Tehlikesi Olan Bir Dilin Saha Araştırması
Tomsk Devlet Pedagoji Üniversitesi / RUSYA

10.15-10.30 **Tartışma**

10.30-10.45 **Ara**

25 MAYIS CUMA**DEĞERLENDİRME VE KAPANIŞ OTURUMU: MEHMET AKİF ERSOY SALONU / BEYTEPE**

Başkan: Dursun YILDIRIM (Prof.Dr.)

10.45-11.00 Ahmet Bican ERCİLASUN (Prof.Dr.)
Gazi Üniversitesi / TÜRKİYE

11.00-11.15 Semih TEZCAN (Prof.Dr.)
Bilkent Üniversitesi / TÜRKİYE

11.15-11.30 Marcel ERDAL (Prof.Dr.)
Hacettepe Üniversitesi / TÜRKİYE

11.30-12.00 **Değerlendirme ve Kapanış**

12.00-13.30 **Öğle Yemeği**

KATILIMCILAR / PARTICIPANTS**Adalaiti ABDULLA, Yrd.Doç.Dr.***Minzu University of China / CHINA*Department of Uyghur Language and Literature / Beijing
adalet@live.cn**Enise ABİBULLAYEVA, Dr.***Kırım Kırım Mühendislik ve
Pedagogika Üniversitesi / UKRAYNA*
enise@ukr.net**Aılıhaqban AIERKEN, Dr.***İstanbul Üniversitesi / TÜRKİYE*
Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
alikazan711@gmail.com**Şükrü Halûk AKALIN***Hacettepe Üniversitesi / TÜRKİYE*
Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
shakalin@shakalin.net**Ebrar AKINCI, Yrd. Doç. Dr.***Yeni Yüzyıl Üniversitesi / TÜRKİYE*
Fen Edebiyat Fakültesi Antropoloji Bölümü
ebrar.akinci@yeniuyuzil.edu.tr**Gülnara F. ALİYEVA, Yrd.Doç.Dr.***Bakü Slavyan Üniversitesi / AZERBAIJAN*
gulnara.fakhraddin@gmail.com**Rövşen ALİZADE Yrd.Doç.Dr.***İstanbul Aydın Üniversitesi / TÜRKİYE*
rovsenali@yandex.ru**Erdinç ASLAN, Dr.***Pendik Fuat Köprülü İ.Ö.O. / TÜRKİYE*
erdincaslan36@hotmail.com**Erkan ASLAN***Selçuk Üniversitesi / TÜRKİYE*
Edebiyat Fakültesi
Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Öğrencisi
e.aslan36@hotmail.com**Otgonbaatar BALJIN, Dr.***Moğolistan Bilimler Akademisi / MOĞOLİSTAN*
Tarih Enstitüsü, Etnoğrafya ve Sosyal-Kültürel Antropoloji Anabilim Dalı
anhaa_mnjr@yahoo.com**Baatarkhuu BAT-ULZİİ, Dr.***Mogolistan Bilimler Akademisi/MOĞOLİSTAN*
Tarih Enstitüsü
mogoltarihi@gmail.com**Nesrin BAYRAKTAR ERTEN, Doç.Dr.***Universtiy of Exeter / GREAT BRITAIN*
Institute of Arabic and Islamic Studies,
Turkish Studies Center
bnresrin@yahoo.com**Mariya BULGAROVA, Doç.Dr.***Karaçay-Çerkes Bilimsel-Araştırma Enstitüsü / RUSYA*
369000 Rusya,KCR/ Cerkessk seh. ul/ Cehova 1-1
mbulgarova@yandex.ru**Miquel CABAL-GUARRO, Doç.Dr.***University of Barcelona / SPAIN*
Group for the Study of Endangered Languages
C/ Gran de Gràcia, 67, 5è 2a, 08012
miquelcabal@ub.edu**Turan CAN***Başbakanlık-TİKA /TÜRKİYE*
turancantika@hotmail.com**Ali Asger CEMRASİ**İran no 45 molla ali str,bastan str,
jomhury str,Tehran
a.jamrasi@yahoo.com**Osman CÜME, Doç.Dr***Kuzeybatı Milliyetler Üniversitesi / ÇİN*
Uygur Dili ve Edebiyatı Enstitüsü
osmanjuma@gmail.com**Evgeniya ÇAYÇINA, Araş.Gör.***Altaistika Enstitüsü / RUSYA*
Sosyalisticheski cd.6 Gorno- Altaysk,
ozok@mail.ru**Mustafa ÇETİN, Yrd.Doç.Dr.***International Burch University / BOSNA-HERSEK*
Cananova 6 Sokolović Kolonja Ildza 71000 Sarajevo Bosna i Hercegovina
mcetin@ibu.edu.ba**Liubovi ÇİMPOEŞ, Doç.Dr.***Moldova Bilimler Akademisi/ MOLDOVA*
Gagauzoloji Bölümü
s. Lomonosov 7|2
kaynakf@mail.ru**Tülay ÇULHA, Doç.Dr.***Adam Mickiewicz University / POLAND*
Katedra Studiów Azjatyckich Collegium Asiaticum, Al. Niepodległości 24,
61 8
culhatulay@gmail.com**Birol DOK***Başbakanlık / TÜRKİYE*
ebrar.akinci@yeniuyuzil.edu.tr**Venera DONGAK, Doç.Dr.***Tuvan State University / RUSSIA*
Russia, Republic of Tuva, Kyzyl, Lenina, 36
dongak@mail.ru

Farzaneh DOULATABADI, Yrd.Doç.Dr.

Eskişehir Osmangazi Üniversitesi / TÜRKİYE
Fen-Edebiyat Fakùltesi
Karşılaştırmalı Edebiyat Bölümü
ferzaneabadi@gmail.com

İryna DRYGA, Doç.Dr.

Ukrayna Milli Bilimler Akademisi / UKRAYNA
A.Krimski Doğubilim Araştırma Enstitüsü 01001 Hrushevsky Str 4 / 200
Kiev
idruga@gmail.com

Arienne DWYER, Prof.Dr.

Kansas Üniversitesi / ABD
KU Anthropology, 1415 Jayhawk Blvd Fraser Hall, Lawrence KS 66045
USA
anthlinguist@mail.ku.edu

Erkin EKREM, Doç.Dr.

Hacettepe Üniversitesi / TÜRKİYE
Tarih Bölümü
ekrem@hacettepe.edu.tr

Ayşe EMİROVA

St. Petersburg Avrupa üniversitesi / RUSYA
95007 Ukrayna, Kırım Özerk Cumhuriyeti,
Simferopol, Samokisha sok. 8
aemirova@eu.spb.ru

Marcel ERDAL, Prof.Dr.

Hacettepe Üniversitesi / TÜRKİYE
Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü
merdal4@gmail.com

Dilek ERENOĞLU ATAİZİ Yrd.Doç.Dr.

Eskişehir Osmangazi Üniversitesi / TÜRKİYE
Fen Edebiyat Fakùltesi
Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
F2 Blok Meşelik Kampüsü
dilekerenoglu@gmail.com

Tom ERIKSSON

Helsinki Üniversitesi / FİNLANDİYA
Unioninkatu 38 B 122
ausraona@mac.com

Ahmet Bican ERCİLASUN

Gazi Üniversitesi / TÜRKİYE
Edebiyat Fakùltesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
bican@gazi.edu.tr

Alisa ESİPOVA

Kuzbass Devlet Pedagoji Akademisi / RUSYA
Novokuznetsk
lizabeth@mail.ru

Firuz FEVZİ

Kabil Üniversitesi / AFGANİSTAN
Turkoloji Bölümü
ffewzi@msn.com

Zolbayer GAGAA

Mogolistan Milli Üniversitesi / MOĞOLİSTAN
Mogolistan İlimi Araştırma Merkezi
gzolba@yahoo.com

Emine GANİYEVA

Kırım Mühendislik Pedagoji Üniversitesi / UKRAYNA
Ozenbaş soqağı, 95 Simferopol Kırım Ukrayna
emineg59@mail.ru

Aleksandr GARKAVETS, Prof.Dr.

Kazakistan Cumhuriyeti Öğretim ve Bilim Bakanlığı/ KAZAKİSTAN
Çokan Valihanov Tarih ve Kavmiyat Enstitüsü
qypchaq@gmail.com

Bülent GÜL, Doç.Dr.

Hacettepe Üniversitesi / TÜRKİYE
Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü

Figen GÜNER DİLEK, Doç.Dr.

Gazi Üniversitesi / TÜRKİYE
Fen-Edebiyat Fakùltesi Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümü
figengunerdilek@gmail.com

Rifat GÜRDENDERELİ, Yrd.Doç.Dr.

Trakya Üniversitesi / TÜRKİYE
Edebiyat Fakùltesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
rifatgur@hotmail.com

Galibe HACİYEVA, Doç.Dr.

Nahçıvan Devlet Üniversitesi / AZERBAJCAN
Tarih Filoloji ve Uluslararası İlişkiler Fakùltesi
galibehaciyeva@myynet.com

Zhong JİN WEN, Prof.Dr.

Merkez Milliyetler Üniversitesi / ÇİN
Azınlık Dil ve Edebiyat Bölümü
zhongjw96@yahoo.com.cn

Ali JUSUBALİEV

Oş Devlet Üniversitesi / KIRGIZİSTAN
ajusubaliev@mail.ru

Yaşar KALAFAT, Dr.

Türk Halkbilim Araştırma Merkezi / TÜRKİYE
yasarkalafat@gmail.com

Albina KIRAN, Öğr.Gör.

Atatürk Üniversitesi / TÜRKİYE
Edebiyat Fakùltesi, ÇTL bölümü
albinakiran@gmail.com

Vildan KOÇOĞLU-GÜNDOĞDU, Dr.

Ege Üniversitesi / TÜRKİYE
Türk Dünyası Araştırmaları Enstitüsü
vk.gundogdu@hotmail.com

Natalya KROPOTOVA

Kırım Mühendislik Pedagoji Üniversitesi / UKRAYNA
Kirova 12-a sok., daire 9
hilal@mail.ru

Valeriya LEMSKAYA Dr.

Tomsk Devlet Pedagoji Üniversitesi / RUSYA
lemskaya@gmail.com

F. Gülay MİRZAOĞLU SIVACI, Doç.Dr.

Hacettepe Üniversitesi / TÜRKİYE
Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
Türk Halk Bilimi Anabilim Dalı

Galina MIŞKİNİENE, Doç.Dr.

Vilnius Üniversitesi / POLONYA
Universiteto sok. 5 Vilnius LT-01513
galina.miskiniene@flf.vu.lt

Nigar NAĞİYEVA

Gazi Üniversitesi / TÜRKİYE
nigarb28@hotmail.com

Irina NEVSKAYA, Prof.Dr.

Freie University Berlin / GERMANY
Institute of Philology,
nevskeya@em.uni-frankfurt.de

Hans NUGTEREN, Dr.

Leiden University / HOLLAND
Nicolaasstraat 2
h.nugteren@chello.nl

Ayyana OZONOVA, Dr.

Rus Bilimler Akademisi / RUSYA
Filoloji Enstitüsü Sibirya Bölümü
ajanao@mail.ru

Mehmet ÖLMEZ, Prof.Dr.

Yıldız Teknik Üniversitesi / TÜRKİYE
olmez.mehmet@gmail.com

H. İnci ÖNAL, Doç.Dr.

Hacettepe Üniversitesi / TÜRKİYE
Edebiyat Fakültesi,
Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü
onal@hacettepe.edu.tr

Vladimir ÖRMELİ, Dr.

Bütün Ukrayna Kırım Karay Birliği / UKRAYNA
hilal@mail.ru

Tevfik Orçun ÖZGÜN, Araş.Gör.

Hacettepe Üniversitesi / TÜRKİYE
Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü
ozgun@hacettepe.edu.tr

Vadim PONARYADOV

Institute of Language/ RUSSIA
Literature and History of Komi Science Center of Ural Division of Russian
Academy of Sciences
yaglakar@gmail.com

Elisabetta RAGAGNİN

Georg August University / GERMANY
Department of Turcology and Central Asian Studies
elisabetta.ragagnin@phil.uni-goettingen.de

Valentin Ivanovich RASSADİN, Prof.Dr.

Kalmyk Devlet Üniversitesi / RUSYA
rassadin17@mail.ru

Saim SAKAOĞLU, Prof.Dr.

Selçuk Üniversitesi / TÜRKİYE
saimsakaoglu@hotmail.com

Irina SELYUTİNA

Rusya Bilimler Akademisi / RUSYA
Filoloji Enstitüsü
siya_irina@mail.ru

Ayşegül SERTKAYA, Prof.Dr.

İstanbul Üniversitesi / TÜRKİYE
sertkaya@istanbul.edu.tr

Osman Fikri SERTKAYA, Prof.Dr.

İstanbul Üniversitesi / TÜRKİYE
ofsertkaya@mynet.com

Nariye SEYDAMETOVA, Yrd.Doç.Dr.

Kırım Mühendislik ve Pedagoji Üniversitesi /UKRAYNA
nariye@mail.ru

Kadriye ŞAHİN, Araş.Gör.

Mustafa Kemal Üniversitesi / TÜRKİYE
Fen-Edebiyat Fakültesi Antropoloji Bölümü
sahinkadriye@gmail.com

Bilge Kağan SELÇUK

Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi / KIRGIZİSTAN
bilgekselcuk@hotmail.com

Feza TANSUÇ, Prof.Dr.

Yeditepe Üniversitesi / TÜRKİYE
Fen-Edebiyat Fakültesi
Antropoloji Bölümü
ftansug@yahoo.com

Aljona TAZRANOVA, Dr.

Rus Bilimler Akademisi / RUSYA
 Filoloji Enstitüsü
 Sibirya Bölümü
atazranova@mail.ru

Münevver TEKCAN, Prof.Dr.

Kocaeli Üniversitesi / TÜRKİYE
 Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
mtekcان@kocaeli.edu.tr

Nadejda TIDIKOVA, Doç.Dr.

S.S. Surazakov Altayistik Enstitüsü / RUSYA
ntydykova@mail.ru

Svetlana M. TROFİMOVA

Kalmyk Devlet Üniversitesi / RUSYA
rassadin17@mail.ru

Sultan TULU, Prof.Dr.

Muğla Üniversitesi / TÜRKİYE
 Edebiyat Fakùltesi
sultantulu@yahoo.com

Nabijan TURSUN

Radio Free Asia / USA
tursunn@rfa.org

İsmail TÜRKÖĞLU, Yrd.Doç.Dr.

Marmara Üniversitesi / TÜRKİYE
 Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü
iturkoglu@marmara.edu.tr

Larisa TYBYKOVA, Doç.Dr.

Gorno-Altaysk State University / RUSSIA
lar.tybykova@yandex.ru

Oksana TYSHCHENKO-MONASTYRSKA

National Academy of Sciences of Ukraine / UKRAINE
 Languages of Ukraine Department,
 Potebnya Institute of Linguistics
oksana_monastyraska@yahoo.com

Meral UÇMAZ, Araş.Gör.

Hacettepe Üniversitesi / TÜRKİYE
 Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü
meralucmaz@gmail.com

Vladimir A. VİŞNEVSKİY, Dr.

Kırım Mühendislik Pedagoji Üniversitesi / UKRAYNA
lalegul@rambler.ru

Andreas WAIBEL

Frankfurt University / GERMANY
 Digital Humanities
 LOEWE Priority Program
AnNoWa@web.de

Abdurishid YAKUP, Prof.Dr.

*Berlin Branderburg Academy
 of Sciences and Humanities / GERMANY*
abdurishidyakup@googlemail.com

Dursun YILDIRIM, Prof.Dr.

Hacettepe Üniversitesi / TÜRKİYE
 Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
dyildirim@hacettepe.edu.tr

Emine YILMAZ, Prof.Dr.

Hacettepe Üniversitesi / TÜRKİYE
 Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
eminey@hacettepe.edu.tr

Şirin YILMAZ ÖZKARSLI, Dr.

Hacettepe Üniversitesi / TÜRKİYE
 Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
 Türk Halk Bilimi Anabilim Dalı
sirinyo@hacettepe.edu.tr

Mağfiret Kemal YUNUSOĞLU, Yrd.Doç.Dr.

Beykent Üniversitesi / TÜRKİYE
 Fen-Edebiyat fakùltesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
magfiretyunusoglu@beykent.edu.tr

Zhanna YUSHA, Doç.Dr.

Rusya Bilimler Akademiyası / RUSYA
 Sibirya Subezi Filoloji Enstitüsü
zhanna-yusha@yandex.ru

Ferit YUSUPOV, Prof.Dr.

Kazan Devlet Üniversitesi / RUSYA
ferits@yandex.ru

Alfiya Ş. YUSUPOVA, Prof.Dr.

Kazan Federal Üniversitesi / RUSYA
alyusupova@yandex.ru

Irina YUZVYAK

Ukrayna Ullusal Bilimler Akademisi / UKRAYNA
 Şarkiyat Araştırmaları Enstitüsü
iryna_yuzvyak@yahoo.com

